Barne- og likestillingsdepartementet

Høringsnotat

Forslag til ny lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere (omsorgssenterloven)

1 Hovedinnhold og bakgrunn 4
2 Enslige mindreårige asylsøkere 4
3 Konstitusjonelle og folkerettslige rammer 6
4 Dagens tilbud til enslige mindreårige asylsøkere 8
4.1 Omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år 8
4.2 Mottak for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år 9
4.3 Kostnader ved dagens modell 10
5 Hovedtrekk ved ny modell 10
5.1 Fleksibilitet og differensiering 10
5.2 Behovet for regulering i ny lov 12
5.3 Et forsvarlig tilbud 13
6 Forslag til bestemmelser i ny lov 14
6.1 Lovens virkeområde 14
6.1.1 Gjeldende rett 14
6.1.2 Behovet for endring 14
6.1.3 Departementets vurdering og forslag 14
6.2 Opphold i omsorgssentre eller familiebaserte botilbud 14
6.2.1 Gjeldende rett 14
6.2.2 Behovet for endring 16
6.2.3 Departementets vurdering og forslag 16
6.3 Ansvar for etablering og drift av omsorgssentre 18
6.3.1 Gjeldende rett 18
6.3.2 Behovet for endring 18

6.3.3 Departementets vurdering og forslag 19
6.4 Økonomisk ansvar 19
6.4.1 Gjeldende rett 19
6.4.2 Behovet for endring 19
6.4.3 Departementets vurdering og forslag 19
6.5 Ansvar for omsorgen for barnet 20
6.5.1 Gjeldende rett 20
6.5.2 Behovet for endring 21
6.5.3 Departementets vurdering og forslag 21
6.6 Kvalitet og internkontroll i omsorgssentrene 22
6.6.1 Gjeldende rett 22
6.6.2 Behovet for endring 24
6.6.3 Departementets vurdering og forslag 24
6.7 Familiebasert botilbud som alternativ til omsorgssenter 29
6.7.1 Gjeldende rett 29
6.7.2 Behovet for endring 29
6.7.3 Departementets vurdering og forslag 30
6.8 Kartlegging og oppfølging 32
6.8.1 Gjeldende rett 32
6.8.2 Behovet for endring 34
6.8.3 Departementets vurdering og forslag 34
6.9 Krav til godkjenning av omsorgssentre 37
6.9.1 Gjeldende rett 37
6.9.2 Behovet for endring 38
6.9.3 Departementets vurdering og forslag 38
6.10 Barns medvirkning 40
6.10.1 Gjeldende rett 40
6.10.2 Behovet for endring 41
6.10.3 Departementets vurdering og forslag 41
6.11 Rettigheter og bruk av tvang i omsorgssentre 42
6.11.1 Gjeldende rett 42
6.11.2 Behovet for endring 42

6.11.3 Departementets vurdering og forslag 43
6.12 Krav til tilsyn 45
6.12.1 Gjeldende rett om tilsyn 45
6.12.2 Behovet for endring 47
6.12.3 Departementets vurdering og forslag 47
6.13 Krav om politiattest 49
6.13.1 Gjeldende rett 49
6.13.2 Behovet for endring 51
6.13.3 Departementets vurdering og forslag 51
6.14 Forvaltningslovens anvendelse 52
6.14.1 Gjeldende rett 52
6.14.2 Behovet for endring 52
6.14.3 Departementets vurdering og forslag 53
6.15 Regulering av taushetsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett 54
6.15.1 Gjeldende rett 54
6.15.2 Behovet for endring 56
6.15.3 Departementets vurdering og forslag 57
6.16 Adgang til å innhente opplysninger mv. 61
6.16.1 Gjeldende rett 61
6.16.2 Behovet for endring 61
6.16.3 Departementets vurdering og forslag 61
6.17 Plassering i omsorgssentre etter barnevernloven kapittel 4 62
6.17.1 Gjeldende rett 62
6.17.2 Behovet for endring 62
6.17.3 Departementets vurdering og forslag 62
6.18 Særlig om forholdet til barnekonvensjonen 63
7 Risikovurderinger 64
8 Administrative og økonomiske konsekvenser 66
9 Merknader til de enkelte bestemmelsene 69
10 Lovutkast 79
Endringer i andre lover 83

1 Hovedinnhold og bakgrunn

Barne- og likestillingsdepartementet foreslår i dette høringsnotatet en ny modell for bo- og omsorgstilbudet til enslige mindreårige asylsøkere under 15 år. Tilbudet foreslås flyttet ut av barnevernloven, til en egen lov.

Enslige mindreårige asylsøkere som er under 15 år når søknad om beskyttelse fremmes, får i dag tilbud om opphold i et omsorgssenter. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) er ansvarlig for tilbudet som er regulert i et eget kapittel i barnevernloven. Omsorgssentrene styres etter de samme lov- og forskriftsregler som gjelder for ordinære barneverninstitusjoner.

Den store tilstrømningen av enslige mindreårige asylsøkere i 2015 var utfordrende for Bufetat å håndtere. Det var krevende å skaffe tilstrekkelig antall plasser i omsorgssentre, og samtidig tilfredsstille lovens krav til godkjenning og kvalitet. Disse kravene er primært utformet for ordinære barneverninstitusjoner. Høsten 2015 illustrerte at dagens regelverk er lite fleksibelt.

Asylankomstene kan variere mye og være vanskelige å forutse. Departementet mener derfor det er behov for et nytt regelverk for bo- og omsorgstilbudet til enslige mindreårige asylsøkere under 15 år som er mer fleksibelt og tar høyde for varierende ankomsttall.

En ny regulering bør i større grad være tilpasset barnas situasjon og behov, samt sentrenes formål. Enslige mindreårige asylsøkere er en sammensatt gruppe med ulike behov. Gruppen skiller seg fra barn i det ordinære barnevernet. Det er først og fremst fraværet av foreldrenes omsorg som skal kompenseres i et omsorgssenter. Dette har betydning for hvordan det faglige tilbudet bør utformes. Enslige mindreårige asylsøkere er i en annen situasjon og har andre behov enn barn i det ordinære barnevernet.

Omsorgssentre har også et annet formål enn ordinære barneverninstitusjoner. Omsorgssentrene skal være et midlertidig botilbud til barna i asylsøkerfasen frem til bosetting eller retur, ikke et sted for behandling eller oppvekst. Det er ikke i omsorgssentrene barna skal bo over tid. Barn som får oppholdstillatelse skal bosettes så raskt som mulig i en kommune. Det er i kommunen den viktigste oppfølgingen av barna skjer. På bakgrunn av særtrekkene ved omsorgssentertilbudet mener departementet at tilbudet til enslige mindreårige asylsøkere best reguleres separat fra de ordinære barneverninstitusjoner.

Det nye regelverket skal være mer fleksibelt, slik at botilbudet bedre kan tilpasses barnas behov, formålet med oppholdet og varierende ankomsttall. Departementet vil foreslå å videreføre at Bufetat skal ha ansvaret for omsorgssentertilbudet. Regulering i en ny lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere vil medføre at dagens kapittel 5A i barnevernloven oppheves.

2 Enslige mindreårige asylsøkere

Noen enslige mindreårige som kommer til Norge har flyktet fra krig og forfølgelse i sitt hjemland. For andre er reisen primært betinget av en søken etter bedre

fremtidsmuligheter; det være seg utdanningsmessig, økonomisk eller på andre måter. Det er kjent at enkelte barn har vært utsatt for overgrep både før og under reisen, noen enslige mindreårige kan være ofre for menneskehandel.

Enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge har med andre ord svært ulik bakgrunn hva gjelder motiver for reisen, alder, livserfaringer og opplevelser i opprinnelseslandet og under flukten. Noen kommer direkte fra hjemlandet, mens andre har vært på reise lenge. En del har opplevd krig, tap, forfølgelse, overgrep, nød og fattigdom. De kan ha levd i en usikker, utrygg og uholdbar omsorgssituasjon i flere år. Andre kan derimot komme fra ressurssterke familier, og har levd under relativt gode vilkår i hjemlandet med omsorgsfulle foresatte. Enslige mindreårige som søker beskyttelse i Norge har likevel en del ting felles; de kommer alene til et fremmed land med en ukjent kultur, et fremmed språk og uten nære omsorgspersoner.[1]

Barn som er på flukt alene er generelt i en sårbar situasjon, men det er vel så mange forskjeller som likheter mellom dem. På et individuelt nivå kan det derfor være behov for å differensiere tilnærming i oppfølgingsarbeidet samt i bo- og omsorgstilbudet. Kartlegging av barnets situasjon og behov kan bidra til å identifisere graden av sårbarhet, som er viktig i vurderingen av hvordan barnet skal følges opp.

Forskere har beskrevet motivene for barn som migrerer uten foreldre som sammensatte. Beskyttelsesbehov kan være et viktig motiv, men fattigdom, dårlige fremtidsutsikter og et ønske om sosial mobilitet er vel så viktige faktorer i dette bildet. Ofte er det en kombinasjon av flere ting som utløser beslutningen om å reise. Familiens forventninger om at den som reiser kan ta utdanning og/eller sende penger hjem, synes også å være medvirkende i beslutningen om å migrere.[2]

Kunnskapen om enslige mindreårige asylsøkeres helsetilstand er begrenset og til dels sprikende, men det finnes en del dokumentasjon av gruppens psykiske helse.[3] Nyere forskning viser at enslige mindreårige asylsøkere i gjennomsnitt har opplevd flere alvorlige livshendelser som vold, krig eller seksuelle overgrep. En ikke ubetydelig andel enslige mindreårige asylsøkerne lider av post-traumatisk stress, angst og depresjon.[4]

Annen litteratur på feltet understreker at flyktningbarn ikke må tilskrives en offerrolle, at disse barna gjerne er både sterke og selvstendige, og at de nettopp derfor blir utpekt til å reise alene. Det er ingen entydig forståelse av hva som utgjør et godt tilbud til barn, selv om noen grunnleggende faktorer bør være på plass. Enkelte forskere har uttalt at vi legger

---

[1] Øien, Cecilie (2010): *Underveis. En studie av enslige mindreårige asylsøkere*. Fafo 2010:20.

[2] (ibid)

[3] Det foreligger flere rapporter om enslige mindreåriges psykiske helse både fra Folkehelseinstituttet (FHI) og nasjonalt kompetansesenter om vold og traumatisk stress (NKVTS). Datagrunnlaget er relativt lite, men gjennomgående skårer ungdommene høyt på ulike variabler, noe som viser en viss frekvens av psykiske problemer.

[4] Jensen, Tine K. m.fl (2014): Development of mental health problems – a follow-up study of unaccompanied refugee minors. i *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health* 2014, 8:29.

en norsk forståelse til grunn i arbeidet, og dette til tider kan bidra til en stakkarsliggjøring av enslige mindreårige asylsøkere.[5] Enslige mindreårige asylsøkere beskrives ofte som ressurssterke og utdanningsmotiverte. Dette står imidlertid ikke i motsetning til at de også er sårbare og kan være traumatiserte. Dette krever en noe annen tilnærming til, og oppfølging av disse barna, enn slik vi er vant til å tenke når det gjelder øvrige barnevernsbarn.

3 Konstitusjonelle og folkerettslige rammer

Grunnloven og folkeretten utgjør rettslige skranker ved utforming og anvendelse av en ny lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere. Grunnloven har, som statens konstitusjon, rang foran annen lovgivning. Prinsippet om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i handlinger og avgjørelser som berører barn, er nedfelt i Grunnloven § 104. Også prinsippet om barns medvirkning er nedfelt i Grunnloven § 104. Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling. Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Videre skal statens myndigheter legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie.

Norge har ratifisert flere internasjonale konvensjoner som oppstiller forpliktelser om ivaretakelse av barn generelt, og enslige mindreårige asylsøkere spesielt. Av disse kan nevnes FNs konvensjon om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen) av 20. november 1989, FNs konvensjon om flyktningers rettsstilling av 28. juli 1951, FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 16. desember 1966, FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter av 16. desember 1966, og Europarådets konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (EMK) av 4. november 1950.

Barnekonvensjonen regnes som det mest autoritative uttrykk for hvilke rettigheter barn og unge har. Barnekonvensjonen, sammen med konvensjonens to første tilleggsprotokoller, ble 1. oktober 2003 inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven. Det følger av menneskerettsloven §§ 2 og 3 at barnekonvensjonen gjelder som norsk lov og konvensjonens bestemmelser skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen norsk lovgivning.

Også i barnekonvensjonen artikkel 3 første ledd er prinsippet om barnets beste nedfelt. Prinsippet gjelder både i konkrete saker om et enkelte barn, og for avgjørelser på mer overordnet nivå, som ved utforming av lover. Konvensjonen er bygget på hensynet til barnets beste, utledet av den tanke at barn er sårbare, trenger spesielt vern, og særlig omsorg. I tillegg slår den fast at barn har selvstendige rettigheter innenfor folkeretten, og at barneperspektivet skal gjennomsyre alle beslutninger av betydning for barn.

[5] Engebrigtsen, Ada (2002): *Forlatte barn, ankerbarn, betrodde barn… Et transnasjonalt perspektiv på enslige mindreårige asylsøkere*. NOVA 7/02

Barns behov for beskyttelse og omsorg fremgår av konkrete bestemmelser i barnekonvensjonen. Gjennom artikkel 3 nr. 2. er Norge pålagt å sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel.

Etter barnekonvensjonen artikkel 12 skal staten garantere at et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal kunne gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet. Barnets synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Barnet skal gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte, gjennom en representant eller et egnet organ, og på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.

Forbudet mot diskriminering i barnekonvensjonens artikkel 2 innebærer at alle barn innenfor statens jurisdiksjon, herunder enslige mindreårige asylsøkere, skal sikres de rettigheter som følger av konvensjonen. Andre fremtredende prinsipper i konvensjonen er retten til liv, overlevelse og utvikling.

Av særlig relevans for de lovendringer som foreslås i høringsnotatet forøvrig, er barnekonvensjonen artikkel 20, jf. artikkel 22 nr. 2. Det følger av artikkel 22 at dersom det ikke er mulig å finne foreldre eller andre familiemedlemmer til barn som søker flyktningstatus, skal barnet gis samme beskyttelse i henhold til konvensjonen som ethvert annet barn som av en aller annen grunn permanent eller midlertidig er berøvet sitt familiemiljø. Det følger av artikkel 20 at et barn som midlertidig eller permanent er fratatt sitt familiemiljø, skal ha rett til særlig beskyttelse og bistand fra staten. I samsvar med sin nasjonale lovgivning skal partene sikre alternativ omsorg for et slikt barn. Slik omsorg kan om nødvendig være plassering i institusjon egnet for omsorg for barn. Når mulige løsninger overveies, skal det tas tilbørlig hensyn til ønskeligheten av kontinuitet i barnets oppdragelse og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

Etter barnekonvensjonen artikkel 25 skal staten anerkjenne at et barn som er blitt plassert av kompetente myndigheter for å få omsorg, beskyttelse eller behandling, har rett til periodisk vurdering av den behandling barnet får og av alle andre forhold som har betydning for plasseringen av barnet.

Også i den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) er det flere bestemmelser som er relevant for enslige mindreårige asylsøkere. Sentrale bestemmelser er retten til liv i artikkel 2, retten til respekt for familie og privatliv i artikkel 8, og ikke-diskrimineringsprinsippet i artikkel 14.

Departementet vil vurdere lovforslagene opp mot forpliktelser i barnekonvensjonen i punkt 6.18.

4 Dagens tilbud til enslige mindreårige asylsøkere

4.1 Omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år

Ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år ble overført fra Utlendingsmyndighetene ved Utlendingsdirektoratet til Barnevernmyndighetene ved Bufetat i 2008, jf. Ot.prp.nr. 28 (2007-2008).

Omsorgssentrene ble dermed regulert i et nytt kapittel 5A i barnevernloven. Det fremgår av § 5A-1 at Bufetat skal gi barn som har kommet til riket og søkt asyl uten foreldre eller andre med foreldreansvar tilbud om opphold på et omsorgssenter for mindreårige. Dette gjelder barn som er under 15 år når søknaden fremmes. Tilbudet gjelder fra barnet blir overført fra utlendingsmyndighetene og til barnet blir bosatt i en kommune eller forlater lander. Når barnet har opphold på et omsorgssenter, har Bufetat omsorgen for barnet, jf. barnevernloven § 5A-2. Omsorgssenteret skal utøve omsorgen på vegne av Bufetat. Omsorgssenteret skal gi barnet god omsorg og trygghet og bidra til at barnet får den oppfølging og behandling det har behov for. Bufetat har ansvar for at det etableres og drives omsorgssentre. Omsorgssentre kan imidlertid være statlige, private eller kommunale.[6] Private og kommunale omsorgssentrene må godkjennes av Bufetat på lik linje med ordinære barneverninstitusjoner. Det er ingen godkjenningsordning for statlige institusjoner eller omsorgssentre.

Det er gitt nærmere regler i kapittel 5A om ansvaret for enslige mindreårige mens de oppholder seg på omsorgssenteret. Omsorgssenteret skal blant annet utrede barnets situasjon og behov og utarbeide et forslag til oppfølging av barnet mens det oppholder seg på senteret, jf. § 5A-4. Bufetat skal treffe et oppfølgingsvedtak om hvordan barnet skal ivaretas på senteret og følge barnets utvikling nøye under oppholdet, jf. § 5A-5. Omsorgssenteret skal i løpet av barnets opphold kartlegge barnets situasjon og behov som grunnlag for en etterfølgende bosetting i en kommune, jf. §5A-6.

Ved innføringen av kapittel 5A i barnevernloven ble det besluttet at kvaliteten på, og de rettslige rammene for, omsorgen til enslige mindreårige asylsøkere skulle være tilsvarende som for barn i ordinære barnevernsinstitusjoner. Dette innebærer blant annet at barnevernlovens bestemmelser om beboerens rettigheter og krav til kvalitet, godkjenning og tilsyn med barneverninstitusjoner er gitt tilsvarende anvendelse for omsorgssentrene, jf. lovens § 5A-7. I forarbeidene ble det fremhevet at det var viktig å sikre at enslige mindreårige asylsøkere får et likeverdig omsorgstilbud ved omsorgssenteret som det andre barn som ivaretas av barnevernet får.

I barnevernloven med forskrifter stilles det krav til at barneverninstitusjoner og omsorgssentre skal ha forsvarlig standard, herunder en stillingsplan som sikrer forsvarlig drift, og tilsatt personell med tilstrekkelig bredde og nivå i kompetansen. Det fremgår

[6] Per januar 2016 var det fire statlige omsorgssentre med flere avdelinger, 91 godkjente private omsorgssentre (83 med barn inne) og ingen kommunale omsorgssentre.

også av forskrift at omsorgssenteret skal ha en leder med minst treårig høyskoleutdanning i sosialfag eller annen relevant utdanning på tilsvarende nivå, samt tilleggsutdanning i administrasjon og ledelse.[7] Bufetat praktiserer at om lag 50 prosent av de ansatte skal ha sosialfaglig/barnevernfaglig utdanning, uten at dette er et krav i lov eller forskrift. Det stilles ikke spesifikke krav til bemanning, utover at bemanningen må være forsvarlig. I dag er det normalt en voksen på jobb i omsorgssentrene per tre barn. Det er færre på jobb om natten. Dette tilsvarer i de statlige omsorgssentrene i gjennomsnitt 2 årsverk per barn.

Barnevernlovens regler om barns rett til medvirkning, jf. § 4-1 annet ledd og partsrettigheter i § 6-3 gjelder også for barn i omsorgssentre. Det følger av barnevernloven § 1-4 at tjenester og tiltak etter loven skal være forsvarlige. Dette innebærer at omsorgssentertilbudet skal være forsvarlig ut fra en barnevernfaglig standard.

4.2 Mottak for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år

Det er et statlig ansvar å innkvartere asylsøkere jf. utlendingsloven § 95. Utlendingsdirektoratet (UDI) har ansvar for å tilby enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år plass i egne mottak eller avdelinger tilpasset denne gruppen. Mottakene er åpne, frivillige botilbud. De er ikke institusjoner.

UDI har det faglige, administrative og økonomiske ansvaret for mottakene. UDI inngår avtaler med organisasjoner, kommuner og private selskap om drift av mottakene. Ansvaret er ikke regulert i lov eller forskrift. UDI stiller imidlertid krav til driftsoperatører i kontrakten om drift av mottak og i tilhørende styringsdokumenter.[8] UDI har blant annet utgitt et eget rundskriv om krav til omsorgsarbeid og oppvekstmiljø for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år.[9] I rundskrivet fremgår det at UDI har ansvar for at ungdommene får et forsvarlig omsorgstilbud. Som driftsoperatører av mottakene, er det private eiere, organisasjoner eller kommuner som har det daglige ansvaret for barna. Mottaket skal sikre at barna får nødvendig oppfølging og gis et godt omsorgstilbud og oppvekstmiljø. I dette inngår å dekke basisbehov som mat, klær, husrom og helsetjenester, fellesskap, trygghet, grensesetting, skolegang og fritidsaktiviteter. Det er et omsorgsperspektiv, ikke et terapeutisk perspektiv i mottakene. Det er videre lagt vekt på beboermedvirkning, samt å legge til rette for at barna skal kunne ta i bruk sine ressurser.

Det er ikke utarbeidet normer for hva som er tilstrekkelig bemanning, kompetanse, boligstandard eller ressurser til miljøarbeid. UDI stiller krav om at mottakene skal ha en plan for bemanning og arbeidstid som sikrer at ledelse, organisatoriske og administrative oppgaver og beboerrettet arbeid blir ivaretatt på en god måte. Bemanningsfaktoren i UDIs mottak er på om lag 0,3 til 0,4 årsverk per plass. Mottak for enslige mindreårige skal være

[7] Se forskrift om krav til kvalitet og internkontroll i barneverninstitusjoner § 5.

[8] UDI RS 2011-003 (driftsreglementet)

[9] RS 2011-034 Krav til omsorgsarbeid for enslige mindreårige i mottak, RS 2012-012 Krav til arbeid med oppvekstmiljø, beboermedvirkning og aktivitetstilbud for enslige mindreårige i mottak.

bemannet med minimum to ansatte 24 timer i døgnet. Vanligvis vil det være flere på jobb enn dette på dagtid. Alle mottak, både for enslige mindreårige og øvrige mottak, skal ha en person med barnefaglig utdanning på høyskolenivå, med ansvar for arbeidet med barn og ungdom. Alle mottak skal også ha en person med pedagogisk utdanning, eller tilsvarende kompetanse om formidling, med ansvar for informasjonsarbeidet. Mottak med innkvarteringstilbud for enslige mindreårige skal ha en fagansvarlig med relevant barnefaglig utdanning på høyskolenivå.

UDI skal føre minimum to tilsyn i året på mottak og avdelinger for enslige mindreårige. Det ene tilsynet gjelder kontraktsoppfølging, mens det andre tilsynet er rettet mot mottakets omsorgsarbeid. Opprettelse av mottak for enslige mindreårige asylsøkere omfattes av regelverket om offentlige anskaffelser, på samme måte som øvrige asylmottak.

4.3 Kostnader ved dagens modell

Den 1. januar 2015 bodde 110 enslige mindreårige asylsøkere i omsorgssentre, mens tallet var steget til over 750 barn 1. januar 2016. Kapasiteten i omsorgssentrene i 2015 økte med nær 600 prosent på om lag et halvt år.

Det ble bevilget i gjennomsnitt i underkant av 1,9 mill. kroner per plass i omsorgssentrene i 2016. UDIs bevilgning til drift av mottak eller avdelinger for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år er på om lag 0,5 mill. kroner per plass. Disse tallene er ikke direkte sammenliknbare. Bevilgningen til Bufetat dekker alle Bufetats utgifter i forbindelse med omsorgssentrene, ikke bare drift eller kjøp av plasser. Blant annet dekkes utgifter til godkjenning av omsorgssentre, arbeid med anskaffelser og bosettingsarbeidet. UDIs bevilgning dekker kun drift av mottak, ikke bosettingsarbeid eller UDIs kontraktoppfølging.

Det er likevel en stor prisforskjell mellom plasser i et asylmottak for enslige mindreårige og i et omsorgssenter. Barn mellom 15 og 18 år vil normalt ha mindre omsorgsbehov enn barn under 15 år, og det er derfor faglig begrunnet at tilbudet til barn i omsorgssentre er mer omfattende og dermed dyrere enn tilbudet til barn i mottak. I mars 2016 var over 60 prosent av barna i omsorgssentrene 14 år eller eldre, og over 85 prosent var 13 år eller eldre. Departementet har vurdert om tilbudet til de eldste barna i omsorgssentrene kan organiseres mer fleksibelt og med lavere kostnader, samtidig som barna får et forsvarlig tilbud.

5 Hovedtrekk ved ny modell

5.1 Fleksibilitet og differensiering

Departementet foreslår at tilbudet til enslige mindreårige asylsøkere som er under 15 år når søknad om beskyttelse fremmes, reguleres i en egen lov. Departementet foreslår at Bufetat fortsatt skal ha ansvaret for botilbudet og omsorgen for barna. Departementet

mener det er positivt at ansvaret forblir hos en etat med ansvar for barn og unge. Bufetat har god kunnskap om og erfaring med enslige mindreårige asylsøkere.

En ny omsorgssentermodell skal åpne for et mer differensiert bo- og omsorgstilbud til barna, med utgangspunkt i barnas alder og behov. Dette innebærer eksempelvis at de eldste barna og barn med mindre omsorgsbehov kan bo i avdelinger med færre voksne per barn enn det som praktiseres i dag. Differensieringen i omsorgssentrene kan skje med utgangspunkt i barnets alder, men individuelle behov kan også vektlegges. Med et differensiert omsorgstilbud kan omsorgssentrenes størrelse (antall barn), bemanning og de ansattes kompetanse i større grad tilpasses den aktuelle målgruppen.. Som del av differensieringen ønsker departementet å gi Bufetat mulighet til å tilby barn et familiebasert botilbud som alternativ til et omsorgssenter. Dette vil være særlig aktuelt for barn under 12 år. Et differensiert tilbud vil være mest hensiktsmessig når det er mange barn i omsorgssentre.

En ny omsorgssentermodell skal være mer fleksibel enn dagens modell og tilpasses varierende ankomsttall. Dette vil gi Bufetat større handlingsrom til å sørge for tilstrekkelig kapasitet og best mulig ressursutnyttelse i ulike situasjoner. Tilbudet kan i større grad tilpasses ut fra barnas behov og varierende asylankomster.

Omsorgssentrene er midlertidige botilbud i asylsøkerfasen, ikke barnevern-, eller behandlingsinstitusjoner. Omsorgssentrene skal i denne perioden ivareta barnet i det daglige, og bidra til at barnet får oppfølging fra andre tjenester, for eksempel skole og helsetjenester.

Departementet foreslår å videreføre dagens ordning med kartlegging av barnets situasjon og behov ved ankomst til senteret. Kartlegging i en tidlig fase inngår som et viktig ledd i det forebyggende arbeid slik at barn som har særskilte behov identifiseres og kan følges opp. Informasjon om barnets situasjon og behov er også et viktig bidrag til rask og god bosetting og integrering. Departementet foreslår derfor at informasjon om barnet skal kunne videreformidles til aktuelle myndighetene uten krav om samtykke. Departementet foreslår også en egen bestemmelse om opplysningsrett til utlendingsmyndighetene.

Etter departementets forslag til ny lov skal Bufetat fortsatt godkjenne omsorgssentre. Departementet foreslås at også statlige omsorgssentre skal godkjennes. Det gis regler om rettigheter og bruk av tvang i omsorgssentre. Fylkesmannsembetene skal føre tilsyn med omsorgssentrene og familiebaserte botilbud. Dette er viktige rettssikkerhetsgarantier for det enkelte barn.

Departementet foreslår videre at regelverket skal åpne for at barn som har fylt 15 år i omsorgssentre skal kunne flyttes fra omsorgssentre til asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år. Søsken skal som hovedregel ikke skilles. Forslaget vil gi staten større fleksibilitet. Flytting kan være aktuelt i perioder med høye ankomsttall eller dersom barn blir boende lenge i omsorgssentre.

5.2 Behovet for regulering i ny lov

Departementet har vurdert hvorvidt den nye modellen bør reguleres i barnevernloven eller i en egen lov, og foreslår at tilbudet reguleres i en egen lov. Det er flere grunner til dette.

Hovedgrunnen for å innta omsorgssentrene i barnevernloven i 2008, var at de rettslige rammene for barn i omsorgssentre og barneverninstitusjoner skulle være de samme. Derfor er reglene som gjelder for ordinære barneverninstitusjoner om tilsyn, godkjenning, kvalitet, rettigheter og bruk av tvang gitt tilsvarende anvendelse for omsorgssentre, jf. barnevernloven § 5A-7.

Vi har i hovedsak to typer institusjoner for barn under barnevernets omsorg; omsorgsinstitusjoner og atferdsinstitusjoner. Barn som søker beskyttelse i Norge er en annen målgruppe med andre behov enn barn som er plassert i slike institusjoner. Departementet foreslår derfor at tilbudet til enslige mindreårige asylsøkere reguleres i en egen lov og dermed bedre kan tilpasses målgruppen og formålet med botilbudet. Formålet med omsorgssentrene er å gi et midlertidig botilbud til barna i asylfasen.

Ved å løsrive botilbudet til enslige mindreårige asylsøkere fra krav som stilles til ordinære barneverninstitusjoner, kan det uformes et nytt regelverk som i større grad er tilpasset barnas behov og varierende asylankomster. Det avgjørende er at enslige mindreårige asylsøkere får et forsvarlig botilbud i asylsøkerfasen tilpasset deres behov, ikke at barneverninstitusjoner og omsorgssentre drives på samme måte. [10]

En ny lov vil gi Bufetat økt handlingsrom til å organisere omsorgssentertilbudet på best mulig måte i ulike situasjoner. Departementet mener det er behov for et mer fleksibelt regelverk som gjør Bufetat bedre rustet til å håndtere perioder med stor asyltilstrømning. Departementet mener det også er behov for et mer differensiert tilbud slik at de eldste barna kan bo i større avdelinger og ha lavere bemanning enn i dag. For å innføre en slik omsorgssentermodell, er det nødvendig å innføre egne krav til kvalitet i omsorgssentrene, løsrevet fra kravene som stilles til ordinære barneverninstitusjoner.

Barnevernloven regulerer i hovedsak den kommunale barneverntjenestens oppgaver med å undersøke og vedta barneverntiltak for barn og barnefamilier. Opphold i et omsorgssenter er et frivillig tilbud der staten, ved Bufetat, har omsorgsansvaret. Organiseringen av omsorgssentertilbudet skiller seg dermed allerede i dag fra det ordinære barnevernsystemet. Departementet foreslår at den nye loven videreføre dagens regler om godkjenning av omsorgssentre, samt regler om rettigheter og bruk av tvang for barn i omsorgssentre. Tvangsreglene vil imidlertid være snevrere enn dagens regler. Departementet vil videreføre at fylkesmannen skal føre tilsyn. Dette er viktige rettssikkerhetsgarantier for det enkelte barn.

Departementets foreslår å innta i den nye loven at Kongen kan bestemme at loven skal utvides til å lovregulere botilbudet til enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år. En likelydende bestemmelse fremgår i dag av barnevernloven kapittel 5A.

[10] Se nærmere om vurdering av forslaget opp mot Norges internasjonale forpliktelser i punkt 6.18.

En ny lov vil også på lengre sikt kunne utvides til å omfatte botilbudet til enslige mindreårige flyktninger etter bosetting i en kommune. Å se asylsøkerfasen og fasen etter bosetting mer i sammenheng, kan bidra til økt rettssikkerhet, raskere bosetting og bedre integrering.

5.3 Et forsvarlig tilbud

Å frigjøre ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere under 15 år fra barnevernloven, medfører også at barnevernlovens krav til forsvarlighet som er nedfelt i lovens § 1-4, ikke lenger vil gjelde for omsorgssentrene. Departementet foreslår likevel i lovforslaget at både omsorgen til barna, og kvaliteten på tilbudet, skal være forsvarlig.

Forsvarlighetskravet er en rettslig standard. Dette innebærer at innholdet i vesentlig grad bestemmes av normer utenfor selve loven. Det nærmere innholdet er dynamisk, og vil utvikles over tid. Standarden vil ta utgangspunkt i anerkjent faglig praksis, fagkunnskap fra utdannings- og forskningsinstitusjonene, faglige retningslinjer og generelle samfunnsetiske normer.

Hva som er forsvarlig må vurderes ut fra tiltakets formål og målgruppe. Omsorgssentrene har et annet formål enn ordinære barneverntiltak, og barn i en asylsøkerfase kan ha andre behov enn barn i barnevernet. Det kan ikke forventes at et midlertidig botilbud skal ha samme innhold som et mer permanent tilbud. Departementet mener at en vurdering av hvorvidt tilbudet er forsvarlig, skal ta hensyn til oppholdets varighet og at enslige mindreårige kan ha behov for mindre oppfølging enn barn i barnevernet. Forsvarlighetsvurderingen skal legge til grunn et flyktningfaglig og barnefaglig perspektiv, ikke et barnevernfaglig perspektiv.

Hva som er forsvarlig må vurderes i lys av den aktuelle situasjonen. Eksempelvis kan det i en ekstraordinær situasjon anses forsvarlig å ha større avdelinger med lavere bemanning per barn, enn hva som praktiseres i en normalsituasjon.

Tilbudet til enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 til 18 år skal også være forsvarlig.[11] I asylmottakene er det UDI som definerer tilbudets forsvarlighet. For de eldste aldersgruppene i omsorgssentrene vil det være naturlig å se hen til UDIs forsvarlighetsnorm for enslige mindreårige mellom 15 og 18 år.

[11] Forsvarlighetskravet er nedfelt i UDIs rundskriv og kontrakter for drift av mottakene. Det fremgår av rundskrivet at mottaket skal sikre at de enslige mindreårige får nødvendig oppfølging og gis et godt omsorgstilbud og oppvekstmiljø. Mottaket skal ivareta den enkeltes behov så langt det er mulig.

6 Forslag til bestemmelser i ny lov

6.1 Lovens virkeområde

6.1.1 Gjeldende rett

Det følger av barnevernloven § 1-2 første ledd at lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder for barn i Norge, dette omfatter også enslige mindreårige asylsøkere. Etter bestemmelsens tredje ledd kan Kongen gi forskrifter om lovens anvendelse på Svalbard. I forskriften av 1. september 1995 om lov om barnverntjenesters anvendelse på Svalbard nr. 772 fremgår det at barnevernloven gjelder på Svalbard med de særregler som er fastsatt i forskriften. Det er ikke gjort unntak for kapittel 5A i barnevernloven om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere. Det har imidlertid aldri vært omsorgssentre på Svalbard.

6.1.2 Behovet for endring

Departementet ser behov for å avklare lovens virkeområde.

6.1.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår å innta i ny lov § 1 at loven gjelder for enslige barn som søker om beskyttelse i Norge uten foreldre eller andre med foreldreansvar. Det foreslås å presisere nærmere i lovens § 2 hvilke aldersgrupper av enslige mindreårige asylsøkere som skal få tilbud om opphold i omsorgssentre etter denne loven. Videre foreslår departementet at Kongen kan gi forskrift om lovens anvendelse på Svalbard. Dette er en videreføring av gjeldende rett.

6.2 Opphold i omsorgssentre eller familiebaserte botilbud

6.2.1 Gjeldende rett

Etter barnevernloven § 5A-1 første ledd skal Barne-, ungdoms- og familieetaten gi barn som har kommet til riket og søkt asyl uten foreldre eller andre med foreldreansvar, tilbud om opphold på et omsorgssenter for mindreårige. Det er utlendingsmyndighetene som vurderer barnets søknad om beskyttelse og som avgjør om barnet kommer uten foreldre eller andre med foreldreansvar.

Det er ingen plikt for den enslige mindreårige å ta opphold i et omsorgssenter. Grunnlaget for barnets opphold er således at barnet selv og representanten for den enslige mindreårige asylsøker, jf. utlendingsloven kapittel 11 A, ikke motsetter seg oppholdet.

Tilbudet skal etter annet ledd gjelde fra barnet blir overført fra utlendingsmyndighetene til Barne-, ungdoms- og familieetaten, og frem til det blir bosatt i en kommune eller forlater riket.

Det fremgår av tredje ledd at bestemmelsen kun gjelder barn som er under 15 år når asylsøknaden[12] fremmes. Det er utlendingsmyndighetene som vurderer om barnet er under 15 år ved søknadstidspunktet for asyl. Dersom det oppstår tilfeller der et barn først plasseres i utlendingsmyndighetenes mottak fordi de selv oppgir å være over 15 år, vil barnet kunne flytte til et omsorgssenter dersom barnet etter utlendingsmyndighetenes vurdering må anses å være under 15 år. Dersom søsken kommer til Norge sammen og enkelte er over 15 år skal det utvises fleksibilitet med hensyn til å kunne plassere disse sammen. Enslige mindreårige asylsøkere som fyller 15 år mens de bor i omsorgssentre, skal ha anledning til å fortsette å bo der frem til de blir bosatt i en kommune eller forlater riket. Dette er fremhevet i forarbeidene til barnevernloven.

For barn over 15 år gjelder bestemmelsen fra den tid Kongen bestemmer. Denne muligheten til utvidelse av kapittel 5A for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år, er ikke benyttet.

Barn som ønsker å bo privat

Noen barn kan ønske å bo privat hos slekt eller andre kjente fremfor å bo på omsorgssentre. I forarbeidene til barnevernloven fremgår det at departementet er av den oppfatning at det for de fleste barna vil være best å bli boende på omsorgssenteret, fremfor å bo privat. Dersom et barn ønsker å bo privat, og omsorgssenteret mener det er best for barnet å bli boende i omsorgssenter, bør senteret søke å oppmuntre barnet til å bli. Det fremgår av barnevernloven §§ 5A-3 annet ledd og 5A-5 annet ledd at dersom et barn ønsker opphold utenfor senteret skal den kommunale barneverntjenesten varsles for vurdering av tiltak etter barnevernloven kapittel 4.

Barn som kommer med følgepersoner

Det følger av lovens forarbeider at der det er reell tilknytning mellom barnet og en følgeperson, og følgepersonen utøver og fortsatt ønsker å utøve tilfredsstillende omsorg for den enslige mindreårige asylsøkeren, bør barnet og følgepersonen få bo sammen på asylmottak.

I de tilfeller enslige mindreårige asylsøkere og følgepersoner blir plassert sammen på asylmottak, bør mottaket varsle den kommunale barneverntjenesten. Barneverntjenesten bør foreta en vurdering av barnets omsorgssituasjon og vurdere om det er mangler ved barnets omsorgssituasjon som tilsier at det bør flyttes til et omsorgssenter eller annet egnet plasseringssted.

Det er viktig at utlendingsmyndighetene allerede i forbindelse med at asylsøknaden fremmes og registreres, foretar en vurdering av forholdet mellom barnet og følgepersonen. Dersom det etter utlendingsmyndighetenes vurdering ikke foreligger en reell tilknytning mellom barnet og følgepersonen, eller følgepersonen etter utlendingsmyndighetenes vurdering ikke vil komme til å utøve den daglige omsorgen for barnet, må utlendingsmyndighetene følge barnet til omsorgssenteret. Skulle

[12] Barnevernloven bruker begrepet asylsøknad, i utlendingsloven er begrepet endret til søknad om beskyttelse. I ny lov foreslås derfor samme begrepsbruk som i utlendingsloven.

følgepersonen eller barnet motsette seg dette, må utlendingsmyndighetene varsle ansvarlig barnevernmyndighet for vurdering av om det umiddelbart bør iverksettes tiltak etter barnevernloven kapittel 4.

Barn som blir forlatt av sine foreldre mens familien oppholder seg i asylmottak

Noen barn blir forlatt av sine foreldre mens familien oppholder seg i asylmottak. Noen barn vil ha vært i Norge lenge og ha blitt integrert i lokalsamfunnet der mottaket ligger gjennom skole, nettverk med videre, mens andre har vært kort tid i landet. For de som har vært her kort tid, vil et omsorgssenter i enkelte tilfeller kunne være et egnet tilbud. Det følger av dagens retningslinjer at asylmottaket skal varsle barneverntjenesten i slike tilfeller, og barneverntjenesten må foreta en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle av om det bør fattes vedtak etter barnevernloven kapittel 4. Løsningen kan da bli at barnet bør flyttes til et omsorgssenter eller annet egnet plasseringssted.

6.2.2 Behovet for endring

Departementet ønsker i stor grad å videreføre gjeldende rett om opphold i omsorgssenter. Departementet ser imidlertid behov for å gi Bufetat anledning til å tilby barn et alternativ til opphold i omsorgssenter. Dette er særlig aktuelt for de yngste barna og vil gi Bufetat større fleksibilitet og mulighet til å møte barnas behov.

Særlig ved store tilstrømninger av flyktninger kan barn bli boende lenge i mottak og omsorgssentre. Årsaken er at det vil ta lengre tid å behandle asylsøknaden, samt at ventetiden på bosetting kan øke. Dette innebærer at noen enslige mindreårige asylsøkere som var under 15 da asylsøknaden ble fremmet, vil bli boende også etter fylte 15 år. Dermed kan det oppstå en situasjon hvor enkelte enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år bor i omsorgssentre, mens de øvrige bor i utlendingsmyndighetenes mottak. Departementet mener det er behov for et mer fleksibelt regelverk som innebærer at barn over 15 år kan flyttes fra omsorgssentre til utlendingsmyndighetenes mottak.

6.2.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet ønsker å videreføre at Bufetat skal tilby et botilbud til barn som kommer til Norge og søker beskyttelse uten foreldre eller andre med foreldreansvar. Bufetats ansvar skal fortsatt begrenses til enslige mindreårige som er under 15 år når asylsøknaden fremmes. Departementet mener at ansvaret bør forbli hos en etat med ansvar for barn og unge. Bufetat har god kunnskap om og erfaring med enslige mindreårige asylsøkere. Departementet foreslår derfor ikke at ansvaret skal legges til en annen etat.[13]

Departementet foreslår å fremheve i loven at Bufetats ansvar inntreffer etter at barnet er overført fra utlendingsmyndighetene. Det er utlendingsmyndighetene som har ansvar for barnet ved ankomst til Norge. Utlendingsmyndighetene skal kontakte Bufetat dersom de vurderer at barnet er under 15 år. Dersom det senere stadfestes at et barn i omsorgssenter var over 15 år ved ankomst, bør barnet flyttes til utlendingsmyndighetenes mottak.

[13] Se nærmere begrunnelse for å videreføre Bufetats ansvar i punkt 6.3.3.

Dersom det viser seg at et barn i utlendingsmyndighetenes mottak er under 15 år, bør barnet flyttes til et omsorgssenter.

Departementet vil videreføre gjeldende rett om søskenplasseringer. Som hovedregel skal søsken ikke splittes. Dersom søsken kommer til Norge sammen, og enkelte av dem er over 15 år, skal det utvises fleksibilitet med hensyn til å kunne plassere disse sammen.

Departementet foreslår at Bufetat skal kunne tilby barn opphold i et familiebasert botilbud, som et alternativ til et omsorgssenter. Dette er ikke mulig etter dagens regelverk. Departementet foreslår derfor at det inntas i loven at Bufetat skal tilby enslige mindreårige asylsøkere som er under 15 år når søknad om beskyttelse fremmes opphold i et omsorgssenter eller et familiebasert botilbud. Se nærmere om innholdet i det familiebaserte botilbudet i punkt 6.7.

Etter dagens regelverk kan barn som fyller 15 år i omsorgssentre bli boende frem til bosetting eller retur. Ved store asyltilstrømninger kan det ta lengre tid å bosette enslige mindreårige flyktninger fra omsorgssentre og mottak. Dette kan innebære at barn over 15 år blir boende i omsorgssentre over en lengre periode. Omsorgssentrene er i hovedsak innrettet for barn under 15 år, mens mottakene er tilpasset aldersgruppen 15 til 18 år. Departementet ønsker å åpne for at barn kan flyttes fra omsorgssentre til mottak for å være i avdelinger med barn i samme aldersgruppe. Departementet foreslår derfor at regelverket åpner for at barn kan flyttes etter fylte 15 år. Formålet er å få et fleksibelt regelverket som gir staten mulighet til å organisere tilbudet annerledes, typisk i situasjoner med store tilstrømninger av flyktninger eller hvis barn blir boende i omsorgssentre over flere år.

Det foreslås ikke en regel om at alle barn over 15 år *skal* flyttes. Flytting fra omsorgssenter til mottak må avklares mellom Barne- og likestillingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Departementene kan dermed bestemme om enkelte grupper over 15 år skal flyttes og kriteriene for flytting. Departementene skal imidlertid ikke ta stilling til om enkeltindivider skal flyttes.

Ved flytting av barn som har fylt 15 år, vil kapasiteten i omsorgssentrene bli bedre for de yngste barna. Det kan innvendes at det er uheldig for barn å bli flyttet. Dette kan påvirke barnets skolegang og de kan miste kontakt med venner og annet nettverk. Barn som har fylt 15 år vil imidlertid være i stand til å bo sammen med barn i samme aldersgruppe på mottak for enslige mindreårige mellom 15 og 18 år.

Barnets skolegang bør hensyntas ved flytting, for eksempel ved å tilstrebe at flytting kan skje uten at barnet må bytte skole, eller at flytting så langt som mulig skjer i forbindelse med en skoleferie.

Departementet foreslår derfor å innta i lovbestemmelsen at barn som har fylt 15 år kan bli overført til utlendingsmyndighetenes mottak.

Departementet foreslår å videreføre i ny lov at Kongen kan bestemme at Bufetats omsorgssentertilbudet kan utvides til å gjelde enslige mindreårige asylsøkere som er mellom 15 og 18 år når søknad om beskyttelse fremmes. Det er på nåværende tidspunkt

ingen planer om å utvide omsorgssentertilbudet til denne målgruppen. Departementet ønsker imidlertid ikke å stenge for at dette kan bli en løsning i fremtiden.

Omsorgssentertilbudet skal fortsatt være frivillig. Barnet får en representant som skal ivareta barnets interesser i asylsøkerfasen, jf. utlendingsloven § 98d. Representanten skal blant annet påse at den mindreåriges omsorgsbehov blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte, men representanten har ikke ansvar for den mindreåriges forsørgelse og daglige omsorg. Representanten har samtykkekompetanse på vegne av barnet i foreldrenes sted, jf. vergemålloven § 17 annet ledd, jf. utlendingsloven § 98 d. Etter at barnet får innvilget opphold i Norge skal barnet få oppnevnt en verge. Vergen vil i slike tilfeller ha samtykkekompetanse i foreldrenes sted, jf. utlendingsloven § 98 g, jf. vergemålloven § 17 annet ledd.

Når det gjelder barn som kommer sammen med følgepersoner og barn som blir forlatt av sine foreldre mens familien oppholder seg i asylmottak, videreføres gjeldende rett, se punkt 6.2.1.

Barn som ønsker å bo privat

Omsorgssentertilbudet er et frivillig botilbud, og omsorgssenteret eller Bufetat kan ikke bestemme at barnet skal ta opphold i et omsorgssenter eller familiebasert botilbud mot barnet og representantens eller vergens vilje.

Noen barn kan ønske å bo hos slekt eller nettverk i stedet for i et omsorgssenter. Dersom omsorgssenteret vurderer at det er best for barnet å bli boende i omsorgssenteret bør de ansatte forsøke å oppmuntre barnet til dette. Se nærmere omtale av tilfeller der barn flytter privat eller forsvinner i punkt 6.15.3.

6.3 Ansvar for etablering og drift av omsorgssentre

6.3.1 Gjeldende rett

Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) har ansvaret for at det etableres og drives omsorgssentre for mindreårige. Bufetat plikter ikke selv å drive sentrene, jf. § 5A-8. Omsorgssentrene kan være statlige, private eller kommunale. Per januar 2016 var det fire statlige omsorgssentre, 91 private omsorgssentre med godkjente plasser og ingen kommunale omsorgssentre. Forutsetningen for å anvende private eller kommunale omsorgssentre, er at de blir godkjent etter reglene i barnevernloven § 5-8, jf. § 5A-7. Bufetat har ansvar for at omsorgssentrene etableres og drives på tilsvarende måte som myndigheten har ansvaret for etablering og drift av ordinære barneverninstitusjoner.

6.3.2 Behovet for endring

Departementet ser behov for å avklare hvilken myndighet som har ansvar for at det etableres og drives omsorgssentre når tilbudet skal reguleres i en ny lov.

6.3.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår at omsorgssentertilbudet skal tas ut av barnevernloven og reguleres i en egen lov. Dette innebærer at tilbudet ikke lenger er en del av det statlige barnevernet. Departementet har vurdert hvorvidt Bufetat fortsatt skal beholde ansvaret for omsorgssentrene, eller om ansvaret skal overføres til et annet organ. Departementet mener at ansvaret for de yngste enslige mindreårige asylsøkerne fortsatt skal ligge til en etat med særlig kompetanse og erfaring med barn og unge. Bufetat har erfaring med å ha ansvar for omsorgssentrene, herunder å sørge for tilstrekkelig kapasitet. Videre har Bufetat erfaring med å drifte statlige omsorgssentre. Departementet foreslår derfor ikke at ansvaret legges til utlendingsmyndighetene eller en annen myndighet. Departementet foreslår å innta i ny lov at Bufetat har ansvar for at det etableres og drives omsorgssentre.

Det er ikke et krav at omsorgssentrene skal etableres og drives av Bufetat. Omsorgssentrene skal fortsatt kunne være statlige, kommunale eller private.

Departementet foreslår at Bufetat fortsatt skal ha ansvar for å godkjenne omsorgssentre. I dag er det kun private og eventuelle kommunale omsorgssentre som må godkjennes. I forslag til ny lov foreslår departementet at også statlig omsorgssentre skal godkjennes, se punkt 6.9.

Om Bufetats ansvar for familiebaserte botilbud, se punkt 6.7.

6.4 Økonomisk ansvar

6.4.1 Gjeldende rett

Etter gjeldende rett skal Bufetat dekke utgiftene forbundet med enslige mindreårige asylsøkeres opphold i omsorgssenter i medhold av barnevernloven § 5A-1. Dette følger av § 5A-9. Bufetat er ikke ansvarlig for utgifter til barn som er plassert i omsorgssentre som et tiltak etter barnevernloven kapittel 4, jf. dagens § 5A-10, se punkt 6.17.

6.4.2 Behovet for endring

Departementet foreslår ingen endring i det økonomiske ansvaret for opphold i omsorgssentre. Det er nødvendig å innta i loven at Bufetat også skal ha det økonomiske ansvaret for familiebaserte botilbud.

6.4.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår å videreføre i en egen bestemmelse at utgiftene forbundet med opphold i omsorgssenter dekkes av Bufetat. Dette innebærer at Bufetat kun skal dekke utgifter når barn har opphold i et omsorgssenter i medhold av den nye loven, ikke ved plasseringer etter barnevernloven. Se punkt 6.17 om plasseringer i omsorgssentre som et kommunalt barnevernvedtak i medhold av barnevernloven kapittel 4. For slike plasseringer vil betalingsansvaret følge barnevernlovens regler for barneverninstitusjoner.

I tillegg foreslås det å innta i bestemmelsen at Bufetat skal dekke utgifter forbundet med opphold i familiebaserte botilbud. Bufetat skal kun dekke utgifter for barnet i den perioden barnet ellers ville fått tilbud om opphold i omsorgssenter. Dersom barnet blir boende i familien etter bosetting, vil Bufetat ikke ha omsorgsansvar for barnet eller økonomisk ansvar for botilbudet.

6.5 Ansvar for omsorgen for barnet

6.5.1 Gjeldende rett

Det fremgår av § 5A-2 første ledd at når en enslig mindreårig asylsøker har opphold i et omsorgssenter, har Bufetat omsorgen for barnet. Videre følger det av bestemmelsen at omsorgssenteret skal utøve omsorgen på vegne av Bufetat. Av annet ledd fremgår at omsorgssenteret skal gi barnet god omsorg og trygghet, og bidra til at barnet får den oppfølgingen og behandlingen det har behov for. I forarbeidene til loven ble det uttalt at det å ha omsorgen for barnet innebærer å ivareta barnets daglige behov for omsorg og oppfølging, samt å følge opp saker av personlig karakter.

Enslige mindreårige asylsøkere får oppnevnt en representant[14] som skal ivareta barnets interesser i asylsaken og utføre de oppgaver som tilkommer en verge i henhold til annen lovgivning, jf. utlendingsloven § 98 d. Det er dermed representanten og ikke omsorgssenteret som har samtykkekompetanse i foreldrenes sted. Etter vergemålsloven § 17 annet ledd skal vergen treffe de avgjørelser som tilkommer den som har foreldreansvaret, hvis den som har foreldreansvaret ikke kan ivareta den mindreåriges interesser. Barnets representant er dermed en stedfortreder for foreldrene når det gjelder de juridiske sider av foreldreansvaret. Representantens oppdrag opphører når den mindreårige innvilges oppholdstillatelse og det er oppnevnt verge etter vergemålslovens bestemmelser, jf. utlendingsloven § 98 g.[15]

Etter barneloven § 30 følger det at den som har foreldreansvaret har rett og plikt til å ta avgjørelser for barnet i personlige forhold innenfor de grensene som barneloven §§ 31 til 33 setter. Når det oppstår spørsmål av mer personlig karakter mens barnet bor på et omsorgssenter, skal omsorgssenteret avklare spørsmålet med barnets representant eller verge. Ved slike avklaringer skal dessuten barnet selv, dersom det er i stand til å danne seg egne synspunkter, gis anledning til å uttale seg. Barnets mening skal deretter tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet, jf. FNs barnekonvensjon artikkel 12, barnevernloven §§4-1 annet ledd og 6-3 og barneloven §§ 31 og 33.

---

[14] Jf. Utledingsloven § 98 b. Fylkesmannen skal oppnevne en representant for den mindreårige straks fylkesmannen er blitt kjent med at den mindreårige søker beskyttelse og befinner seg i landet uten foreldre eller andre som har foreldreansvaret.

[15] Representantens oppdrag kan også opphøre på andre grunnlag, jf. utlendingsloven § 98 g bokstav a, c, d og e.

6.5.2 Behovet for endring

Departementet foreslår å videreføre at Bufetat skal ha ansvaret for omsorgen for barn i omsorgssenteret. Departementet foreslår videre at Bufetat skal kunne tilby barn opphold i et familiebasert botilbud som alternativ til omsorgssenter. Dette vil utvide Bufetats tiltaksapparat for å ivareta enslige mindreårige i asylsøkerfasen.[16] Departementet ser behov for å presisere nærmere hva som ligger i omsorgsansvaret for barn i omsorgssentre og familiebaserte botilbud etter ny lov.

6.5.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår å videreføre i ny lov at Bufetat har omsorgen for barn som har opphold i et omsorgssenter. Departementet foreslår videre å innta i bestemmelsen at Bufetat skal ha omsorgen for barn som får tilbud om et familiebasert botilbud.

Bufetats omsorgsansvar er begrenset til den tiden barnet har opphold i et omsorgssenter eller et familiebasert botilbud. Det er frivillig for barn å ta opphold i disse botilbudene, og Bufetat kan ikke bestemme at barn skal oppholde seg der. Det treffes ikke et vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven og det er barnets representant som er stedfortreder for foreldrene når det gjelder de juridiske sider av foreldreansvaret, se punkt 6.5.1. Bufetats omsorgsansvar er derfor et midlertidig, situasjonsbestemt omsorgsansvar for den perioden barnet oppholder seg i botilbudet og tilsvarer ikke omsorgsansvar etter barneloven eller barnevernloven.

Departementet foreslår at omsorgssenteret og det familiebaserte botilbudet skal ha ansvar for å utøve omsorgen for barnet på vegne av Bufetat. Det er ansatte i omsorgssentre eller det familiebaserte botilbudet som skal følge opp barna i det daglige. Departementet foreslår å presisere i bestemmelsen at omsorgssenteret og det familiebaserte botilbudet skal gi barn forsvarlig omsorg. Dette innebærer blant annet at barn skal få sikkerhet, trygghet og oppfølging i det daglige. Eksempelvis skal omsorgssenteret sørge for at barnet får sine daglige behov dekket, bidra til rutiner i hverdagen, at barnet kommer seg på skolen, gjør lekser etc. Å sørge for at barnas rett til medisinsk tilsyn og behandling blir ivaretatt, inngår som en del av det å gi barnet forsvarlig omsorg. Omsorgssenteret må ha rutiner for dette.[17] Det videre innholdet i omsorgen må vurderes ut fra barnets alder, modenhet og individuelle behov.

Departementet ønsker å presisere at omsorgssentrene ikke har et ansvar for å drive med behandling eller gi spesialiserte tjenester. Omsorgssenteret og det familiebaserte botilbudet skal imidlertid bidra til at barnet får den oppfølging og behandling barnet har behov for fra andre tjenester. Dette kan for eksempel være bistand fra skole- og helsevesenet, herunder PPT og BUP. Departementet foreslår å innta dette i lovbestemmelsen. Godt samarbeid med andre tjenester og barnets representant eller

[16] Med asylsøkerfasen menes her perioden frem til bosetting eller retur.

[17] Dette er en videreføring av § 7 i forskrift om krav til kvalitet og internkontroll i barneverninstitusjoner, som gjelder tilsvarende for omsorgssentre.

verge er en viktig forutsetning for at barnet kan få den oppfølging og behandling det har behov for.

Som omtalt i punkt 5.3 vil forsvarlighetsvurderingen i ny lov ta utgangspunkt i et flyktningfaglig og barnefaglig perspektiv, ikke et barnevernfaglig.

6.6 Kvalitet og internkontroll i omsorgssentrene

6.6.1 Gjeldende rett

Det fremgår at barnevernloven § 5A-7 at barnevernloven § 5-10 med tilhørende forskrifter gjelder tilsvarende for omsorgssentre som for institusjoner. Det følger av § 5-10 at for å sikre en forsvarlig standard i barneverninstitusjoner, kan departementet gi forskrift om hvilke krav som skal stilles til institusjonene og sentrene, herunder faglige krav og krav til bygninger, utstyr og bemanning. Det følger allerede av barnevernloven § 1-4 at tjenester og tiltak i barnevernloven skal være forsvarlige.

Departementet har med hjemmel i § 5-10 gitt Forskrift av 10. juni 2008 om krav til kvalitet og internkontroll i barneverninstitusjoner (kvalitetsforskriften). Kvalitetsforskriften gjelder direkte for statlige institusjoner, jf. barnevernloven § 5-1, men også private og kommunale institusjoner skal drives i samsvar med kravene i kvalitetsforskriften for å kunne godkjennes, jf. barnevernloven§ 5-8. Forskriften gjelder tilsvarende for omsorgssentre, jf. barnevernloven § 5A-7.

Det fremgår av forarbeidene til barnevernloven kapittel 5A at man var av den oppfatning at det var viktig å sikre at enslige mindreårige asylsøkere fikk et likeverdig omsorgstilbud ved omsorgssenteret som barn i andre barnevernsinstitusjoner.

Paragraf 5-10 i barnevernloven og kvalitetsforskriften stiller få detaljerte krav til kvalitet. Det er for eksempel ikke gitt konkrete føringer knyttet til størrelsene på institusjonene/omsorgssentrene, bemanning eller kompetansekrav utover at driften skal være forsvarlig. I lovproposisjonen Ot.pr. nr. 28 (2007-2008) om innføringen av omsorgssentrene vises imidlertid til høringsnotatet hvor det fremgår at bemanningen skal være lik bemanningen på en ordinær barneverninstitusjon. Formålet var å sikre kontinuitet og stabil omsorg og oppfølging. I lovproposisjonen er det også gitt vidtrekkende omtaler av kompetanse i omsorgssentrene. Det er fremhevet at ved å opprette omsorgssentre får man samlet, styrket og videreutviklet barnevernfaglig, flyktningfaglig og psykososial kompetanse knyttet til denne spesielle gruppen barn. Lovproposisjonen gjengir uttalelser fra høringsnotatet der det fremgikk at personalet skal læres opp i utviklingspsykologi, traumepsykologi, kunnskap om hvordan man overlever som flyktning, kulturen i avgiverland, tverrkulturell kommunikasjon, norsk flyktningpolitikk og forvaltning, bruk av tolk og barnevernfaglig omsorg.[18]

Forskriftens kapittel 1 regulerer krav til kvalitet i barneverninstitusjoner og omsorgssentre. Institusjonen skal ha en skriftlig plan for virksomheten, jf. § 1. I planen

[18] Se Ot.pr. nr. 28 (2007-2008) s. 15-17.

skal det fremgå hvordan institusjonen oppfyller de kravene som følger av forskriften og regelverket for øvrig.

Videre fremgår det av § 2 at alle institusjoner skal ha en definert målgruppe og en formulert målsetting og institusjonen skal benytte en metodikk som er faglig og etisk forsvarlig. De faglige metodene skal være tilpasset institusjonens målgruppe og målsetting, og være forankret i allment anerkjent fagteori.

Forskriftens § 3 inneholder ulike materielle krav som institusjonen må oppfylle. Institusjonen må ha være fysisk utformet og materielt utstyrt slik at institusjonen kan ivareta sine oppgaver sett hen til institusjonens målgruppe og målsetting. Institusjonen skal blant annet ha tilstrekkelige fellesarealer, lokaler egnet for fritidsaktiviteter, egnede utearealer sett i forhold til målgruppe og målsetting. Det fremgår av tredje ledd at alle barn og ungdom skal gis tilbud om enkeltrom med mindre institusjonens målgruppe er små barn. Det er også stilt krav til institusjonens lokalisering i forskriftens § 4. Institusjonen bør som hovedregel ligge gunstig til i forhold til skole- og barnehagetilbud, leke- og fritidsmuligheter, arbeidsmuligheter og offentlig kommunikasjon

Forskriftens § 5 stiller krav til bemanning og de ansattes kompetanse. Institusjonen skal ha en stillingsplan som sikrer en faglig forsvarlig drift. Institusjonen skal ha tilsatt personell med tilstrekkelig nivå og bredde i kompetansen sett i forhold til institusjonens målgruppe og målsetting. Videre skal institusjonen ha en arbeidstidsordning som sikrer kontinuitet og stabilitet for beboerne. Det er dermed ikke gitt konkrete føringer knyttet til bemanningsfaktor i regelverket, verken for barneverninstitusjoner eller omsorgssentre.

Det er i tillegg gitt regler om oppbevaring av private eiendeler og penger, jf. § 6, medisinsk tilsyn og behandling, jf. § 7, oppbevaring og behandling av personopplysninger, jf. § 8 og om beboernes medvirkning, jf. § 9.

I forskriftens kapittel 2 er det gitt særlige regler om internkontroll i barneverninstitusjoner og omsorgssentre for å sikre at institusjonen utfører sine oppgaver i samsvar med regelverket. Her reguleres virkeområde og innhold i internkontrollen, samt dokumentasjonsplikt.

I forskriftens kapittel *3* reguleres unntak i ekstraordinære situasjoner. Det fremgår av § 14 at Barne-, ungdoms- og familieetaten og Oslo kommune kan søke departementet om dispensasjon fra kravene i kvalitetsforskriften i ekstraordinære situasjoner. Kompetansen til å gi dispensasjon fra forskriften er delegert fra departementet til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Hva som utgjør en ekstraordinær situasjon må vurderes konkret i hver enkelt situasjon. Så lenge situasjonen er ekstraordinær kan institusjonen eller omsorgssenteret godkjennes eller kvalitetssikres på tross av at de ordinære kvalitetskravene ikke er oppfylt. Det følger av bestemmelsen at enkelte av kravene er ufravikelige. Det kan ikke gjøres unntak fra kravene til internkontroll, tilfredsstillende vedlikehold og hygienisk standard, krav om medisinsk tilsyn og behandling, krav om oppbevaring og behandling av personopplysninger og krav om medvirkning. Videre skal tiltaket alltid være forsvarlig sett hen til den situasjon som foreligger. I høringsnotatet ble en rask og betydelig økning i

antall enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge nevnt som eksempel på en ekstraordinær situasjon.

Kvalitetskravene i praksis

På bakgrunn av kravene i lov og forskrift har det utviklet seg en mer detaljert praksis om kvalitet i institusjoner, som i stor grad anvendes tilsvarende for omsorgssentre, i tråd med uttalelsene i forarbeidene.

Det er for eksempel en etablert praksis i ordinære barneverninstitusjoner at rundt 50 prosent av de ansatte skal ha relevant utdanning. Dette er videreført for omsorgssentre, og Bufdir har utgitt retningslinjer blant annet om hvilke utdanninger som anses som relevant i omsorgssentre.

Ved innføringen av barnevernloven kapittel 5A om omsorgssentre ble det fremhevet i lovforarbeidene at det kan gis et differensiert tilbud i omsorgssentre etter barns alder, nasjonalitet, søsken og varierende ankomsttall. I dag er det en praksis for at barneverninstitusjoner er små avdelinger. Det fremgår uttrykkelig av forarbeidene at omsorgssentrene skal deles inn i mindre avdelinger. Målgruppen i barneverninstitusjoner og omsorgssentre er ulik og derfor har det utviklet seg en praksis der omsorgssentrene har større avdelinger enn de ordinære barneverninstitusjonene.

Bemanningstettheten har også over tid utviklet seg til å være lavere i omsorgssentre enn i ordinære barneverninstitusjoner. I dag er bemanningen i omsorgssentrene normalt en voksen på jobb per tre barn. Det er færre på jobb om natten. I de statlige omsorgssentrene tilsvarer dette i gjennomsnitt 2 årsverk per barn. I barneverninstitusjoner er bemanningen dobbelt så høy og ligger på mellom 4 og 5 årsverk per barn. Til sammenlikning er gjennomsnittlig bemanning i mottak for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år på om lag 0,3 til 0,4 årsverk per barn.

6.6.2 Behovet for endring

Omsorgssentrenes formål og målgruppe skiller seg i stor grad fra ordinære barneverninstitusjoner. Departementet ser derfor behov for å innføre egne krav til kvalitet som er spesielt tilpasset enslige mindreårige asylsøkere og omsorgssentrenes formål. Med ny lovregulering kan departementet definere nye krav til kvaliteten i tilbudet, herunder om bemanning, kompetanse og sentrenes fysiske utforming. Departementet mener det er hensiktsmessig at omsorgssentrene reguleres utenfor barnevernloven slik at kvalitetskravene kan tilpasses enslige mindreårige asylsøkere.

6.6.3 Departementets vurdering og forslag

Omsorgssentrenes formål

Formålet med omsorgssentrene skiller seg på flere punkter fra formålet med ordinære barneverninstitusjoner, både atferdsinstitusjoner og omsorgsinstitusjoner.

Formålet med omsorgssenteret er å gi et midlertidig botilbud til enslige mindreårige asylsøkere under 15 år mens barnets søknad om beskyttelse er under behandling.

Omsorgssenteret er et frivillig botilbud i en avgrenset periode frem til barnet bosettes i en kommune eller returneres. I denne perioden skal omsorgssenteret gi barnet omsorg og oppfølging. Det er først når barnet bosettes i en kommune at barnet vil kunne få en mer stabil tilværelse og et mer varig hjem. Barn i omsorgsinstitusjoner kan derimot ha flyttet til institusjonen fordi barnet har blitt utsatt for alvorlig omsorgssvikt i hjemmet.[19] Plasseringer i barneverninstitusjoner kan skje frivillig eller med tvang, og de fleste vil ha samvær med sine foreldre.

I barnevernets atferdsinstitusjoner skal barna motta behandling for alvorlige atferdsvansker. Barna krever spesiell oppfølging og behandling. Plasseringer kan skje med tvang, og institusjonene kan utøve visse typer tvangsbruk som det ikke er adgang til i omsorgssentrene. Dette stiller særlige krav til atferdsinstitusjonens fysiske utforming, materielle utstyr, bemanningstetthet og kompetanse. Tilbudet skiller seg klart fra det botilbudet enslige mindreårige asylsøkere skal få i omsorgssentre. Omsorgssentrene skal ikke drive med behandling for atferdsvansker. Dette tilsier at det ikke er behov for samme krav til bemanning og kompetanse i omsorgssentre som i atferdsinstitusjoner. Hvis en enslig mindreårig asylsøker har vist alvorlige atferdsvansker, skal det meldes bekymring til den kommunale barneverntjenesten.[20]

Forskjellene mellom formålet med plasseringer i henholdsvis barneverninstitusjon og omsorgssentre, og ulikhetene i behovene til barna som bor i tiltakene, tilsier at det stilles tilpassede kvalitetskrav til sentrene som skal ta imot enslige mindreårige asylsøkere.

Ny lovbestemmelse om kvalitet

Dagens forarbeider stiller høye krav til omsorgssenterets oppgaver og kompetanse hos de ansatte, se over om gjeldende rett.[21] Departementet mener at forutsetningene som ligger i forarbeidene stiller for omfattende krav til driften av omsorgssentrene. Departementet foreslår en egen lovbestemmelse om kvalitet og internkontroll i omsorgssentre. Kvalitetskravene skal ta utgangspunkt i enslige mindreårige asylsøkeres behov, ikke behovene til barn i ordinære barneverninstitusjoner. Dette vil gi et mer tilpasset regelverk som også skal kunne differensieres ut fra barnas alder og behov.

Departementet foreslår at det fremgår av bestemmelsen at omsorgssenteret skal være fysisk utformet, materielt utstyrt og ha personell til å utføre senterets oppgaver sett hen til målgruppen. Det avgjørende er at omsorgssentrene har tilstrekkelig kvalitet til å utføre omsorgssenterets oppgaver.

Departementet understreker at omsorgssenterets hovedoppgave er å gi barn forsvarlig omsorg. Kvaliteten i tilbudet må derfor være tilstrekkelig til å ivareta barnets sikkerhet, trygghet, og sørge for at barnets daglige behov dekkes, se mer i punkt 6.5. Omsorgssenteret skal ikke drive behandling, men være midlertidige botilbud. Omsorgssenteret skal bidra til at barnet får den oppfølging og behandling det har behov

[19] Jf. barnevernloven §§ 4-8 og 4-12.

[20] Se punkt 6.15.3 om samarbeid, opplysningsrett og opplysningsplikt til barneverntjenesten.

[21] Se Ot.prp.nr. 28 (2007-2008) s. 15 og 17.

for fra andre tjenester, for eksempel skole eller helsetjenester. Eksempelvis skal ikke omsorgssenteret selv behandle eventuelle traumer, men legge til rette for at barnet får behandling fra rette myndigheter.

Det foreslås at departementet gis hjemmel til å utarbeide nærmere krav til kvalitet og internkontroll i forskrift.

En ny regulering med andre kvalitetskrav skal gi Bufetat større handlingsrom til å utforme et botilbud ut fra barnas behov og varierende asylankomster.

Differensiering

Departementet ser behovet for mer fleksible regler for kvalitet i omsorgssentre, samt et omsorgssentertilbud som er bedre tilpasset ulike ankomsttall. Departementet foreslår at det åpnes for et mer differensiert tilbud i omsorgssentrene. Dette innebærer at størrelsen på avdelingene, den fysiske utformingen, bemanningen og de ansattes kompetanse, kan variere ut fra den aktuelle målgruppen i avdelingen.

Differensieringen i omsorgssentertilbudet bør ta utgangspunkt i barnets alder. I mars 2016 var over 60 prosent av barna i omsorgssentrene 14 år eller eldre, og over 85 prosent var 13 år eller eldre. Generelt sett er eldre barn mer selvstendige enn yngre barn, og har derfor ikke samme behov for oppfølging.

Departementet vurderer at barn over 13 år, som hovedregel vil ha behov for mindre oppfølging og kan bo i større avdelinger eller avdelinger med færre voksne per barn enn hva som er tilfelle i dag. Departementet vurderer at barn som er 12 år eller yngre som regel bør bo i mindre avdelinger med høyere voksentetthet enn de eldste barna. Dersom det er mange barn som er 12 år eller yngre kan det foretas ytterligere differensiering av tilbudet ut fra alder og behov.

Selv om differensieringen som hovedregel skal skje ut fra barnets alder, skal det også tas hensyn til barnets individuelle behov. Barn som har behov for tettere oppfølging skal kunne bo i andre avdelinger enn det alderen ellers skulle tilsi. Dette innebærer for eksempel at noen eldre barn etter en konkret vurdering kan bo i mindre avdelinger med høyere bemanning, at jenter i ulike aldersgrupper kan samles i egne avdelinger, og at barn med funksjonsnedsettelser får tilpasset botilbud og oppfølging uavhengig av alder.

Søsken skal som hovedregel bo på samme avdeling, med mindre dette ikke er forsvarlig, eller til barnas beste. Det skal i denne sammenheng tas hensyn til barnas ønsker.

Det tallfestes ikke en nedre eller øvre grense for antall barn på hver avdeling. Hvor store avdelingene kan være vil avhenge av den aktuelle målgruppens alder og behov. Differensiering i tilbudet vil være mest hensiktsmessig når det er mange barn i omsorgssentre.

Departementet foreslår også at Bufetat skal kunne tilby barn opphold i et familiebasert botilbud som et alternativ til omsorgssentre. Slike familiebaserte tilbud er særlig aktuelt for barn under 12 år, se nærmere om forslaget i punkt 6.7.

Bemanning

Departementet foreslår ikke å definere spesifikke krav til bemanningstetthet i omsorgssentre. Bemanningen må tilpasses barnas ulike behov for oppfølging. Dette gir fleksibilitet til at bemanningen kan variere mellom ulike avdelinger. Andre faktorer kan også ha betydning, eksempelvis vil det ikke være nødvendig med full bemanning den tiden barna er på skole.

Med økt differensiering legger departementet opp til at bemanningen kan reduseres. Størst kutt vil kunne skje i avdelinger med de eldste aldersgruppene. Som nevnt under punkt 5.3 skal en vurdering av hva som er forsvarlig bemanning ta utgangspunkt i et flyktningfaglig og barnefaglig perspektiv, ikke et barnevernfaglig. Hvilken bemanningstetthet som er forsvarlig i omsorgssentre må vurderes ut fra barnas alder og behov. Den nedre grensen for forsvarlighet vil derfor være ulik for de eldre barna sammenliknet med de yngre barna.

Bemanningstettheten må være tilstrekkelig til å gi barna forsvarlig omsorg. Bemanningen skal tilpasses målgruppen i det aktuelle omsorgssenteret, men departementet vil ikke foreslå at det innføres en fast bemanningsnorm. Departementet mener imidlertid det er et minstekrav at omsorgssentrene skal være døgnbemannet.

Kompetanse

I forarbeidene til dagens kapittel 5A i barnevernloven er det detaljert beskrevet hvilken kompetanse som forventes av de ansatte.[22] I dag praktiserer Bufetat at ca. 50 prosent av de ansatte skal ha en bestemt utdanning.[23] Dette er imidlertid ikke krav som er regulert i lov eller forskrift. Omsorgssentrene skal fortsatt ha ansatte med relevant kompetanse. Eksempler på relevant kompetanse er kompetanse fra barnefaglig, flyktningfaglig eller sosialfaglig utdanning eller arbeid. Ansatte må videre være personlig egnet til å arbeide med barn. Departementet ønsker imidlertid heller ikke i ny lov å definere spesifikke kompetansekrav, eller kreve at en viss andel av de ansatte skal ha en bestemt utdanning. Hvilken type kompetanse som er relevant og hvor stort behov det er for spesifikk kompetanse, vil avhenge av størrelsen på avdelingen og målgruppen (barnas alder og omsorgsbehov).

Omsorgssentre skal ikke være behandlingsinstitusjoner. Det er derfor ikke et krav at hvert omsorgssenter skal ha personell med kompetanse innenfor eksempelvis traumepsykologi. Dersom det viser seg at barna har behov for behandling for traumer eller annet, skal

---

[22] I Ot.prp. nr. 28 (2007-2008) s. 2 vises det til høringsnotatet der det fremgår at "det faglige fundament for senteret skal bygge på prinsipper om utviklingsstøttende omsorg og hva som hjelper barn som har opplevd traumer. Å sikre en strukturert og forutsigbar hverdag er første steg i traumebehandling. Personalet skal læres opp i utviklingspsykologi, traumepsykologi, kunnskap om hvordan man overlever som flyktning, kulturen i avgiverland, tverrkulturell kommunikasjon, norsk flyktningpolitikk og forvaltning, bruk av tolk og barnevernfaglig omsorg". Se også omtale på s. 14-17.

[23] Bufdir angir hvilke utdanninger som kan inngå i 50 %-andelen i retningslinjer for kvalitet og godkjenning av omsorgssentre av oktober 2009: http://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/ema/Retningslinjer_for_kvalitet_i_statlige_kommunale_og_private_omsorgssentre_og_til_godkjenning_av_private_og_kommunale_omsorgssentre/

omsorgssenteret bidra til at barna får den behandling det har behov for fra andre tjenester, jf. § 5A-2 annet ledd.

Departementet foreslår å innta i ny lov at ansatte og andre som utfører arbeid for et omsorgssenter må fremlegge barneomsorgsattest etter politiloven § 39, se punkt 6.13. Dette er en videreføring av dagens regler om politiattest i barnevernloven.

Departementet viser til at det skal benyttes kvalifiserte tolker ved behov.

Materiell standard

Departementet mener kravene til den fysiske utformingen og materielle standarden i omsorgssentrene kan legges lavere enn i dag. Omsorgssentrene skal være et midlertidig botilbud til barna i asylsøkerfasen frem til bosetting eller retur, ikke et sted for behandling eller oppvekst. Departementet mener derfor at det kan legges til grunn nøkterne, men forsvarlige krav til materiell standard i omsorgssentrene. Omsorgssenteret skal være egnet som botilbud for den aktuelle gruppen barn.

Departementet vil ikke videreføre dagens regel om at alle barn skal tilbys enerom. Barn med særskilt behov for å bo alene, for eksempel på grunn av sykdom eller kjønn, bør imidlertid få tilbud om dette. Omsorgssenteret må ha lokaler til hvile, skolearbeid og lek. Det foreslås ikke å stille krav om at omsorgssenteret skal ha egne utearealer til lek og fritid. Barn i omsorgssenteret må imidlertid kunne benytte seg av eller ha tilgang til aktiviteter i nærheten. Dette kan være offentlige lekeplasser, bibliotek, eller liknende. Departementet presiserer at omsorgssentrene må tilfredsstille krav til sikkerhet og hygienisk standard som følger av annet lovverk. Departementet vil kunne gi nærmere regler om omsorgssentrenes materielle standard i forskrift.

Internkontroll

Departementet mener det er viktig at omsorgssentre har regler om internkontroll for å sikre at senteret utfører sine oppgaver i samsvar med krav fastsatt i lov eller i medhold av lov. Internkontroll innebærer systematiske tiltak som skal sikre at senterets aktiviteter planlegges, organiseres, utføres og vedlikeholdes i samsvar med krav fastsatt i eller i medhold av lov. Internkontroll er en kontinuerlig prosess. Internkontroll er også et ledelsesverktøy for kontroll og styring av den daglige driften. Internkontroll skal bidra til kvalitetsforbedring, samt forebygge svikt og uheldige hendelser. Dette vil bidra til å fremme kvaliteten på tjenestene og gi de ansatte en tryggere arbeidsplass.

Departementet foreslår at det inntas i lovbestemmelsen at omsorgssentrene skal ha internkontroll for å sikre at senteret utfører sine oppgaver i samsvar med krav fastsatt i lov eller i medhold av lov.

Fleksibilitet i omsorgssentermodellen

De foreslåtte endringene i kvalitetskravene vi gi Bufetat større handlingsrom til å drifte omsorgssentrene og sørge for tilstrekkelig kapasitet. Regelverket vil bli mer fleksibelt, slik at det eksempelvis kan opprettes større avdelinger med flere barn enn i dag, og det kan anvendes flermannsrom. I tillegg kan Bufetat tilby familiebaserte botilbud. På denne måten kan kapasiteten raskere bygges opp og ned i takt med behovet.

Bufetat kan ha behov for å organisere botilbudet slik at barn først kommer til et omsorgssenter organisert som et ankomstsenter. Her kan det gjøres en første vurdering av barnets situasjon og behov, før tildeling av plass i et annet omsorgssenter eller et familiebasert botilbud.

I perioder der det kommer mange barn, vil det kunne være behov for større avdelinger og et mer differensiert tilbud både for å møte barnas behov, sikre tilstrekkelig kapasitet i omsorgssentrene og drifte sentrene så effektivt som mulig. Et differensiert tilbud forutsetter imidlertid et visst antall barn i omsorgssentrene. I en periode med få barn i omsorgssentrene, kan det være mindre hensiktsmessig eller ikke gjennomførbart å opprettholde et differensiert tilbud og avdelinger av ulik størrelse. Dette må vurderes fortløpende ut fra situasjonen.

De foreslåtte endringene i krav til kvalitet er ikke til hinder for at Bufetat kan organisere tilbudet på en annen måte i perioder med lave ankomsttall og færre barn i omsorgssentrene. For eksempel kan da bruken av små avdelinger øke og bemanningstetthet og kompetanse kan legges høyere enn det regelverket krever. Regelverksendringene gir Bufetat handlingsrom til å tilpasse driften av omsorgssentrene til barnas behov og varierende asylankomster.

6.7 Familiebasert botilbud som alternativ til omsorgssenter

6.7.1 Gjeldende rett

Etter barnevernloven § 5A-1 skal Bufetat tilby barn under 15 år som søker beskyttelse plass i et omsorgssenter. Bufetat har ikke hjemmel til å tilby andre typer botilbud til målgruppen.

Omsorgssentrene ble opprettet for å gi enslige mindreårige et spesialtilpasset bo- og omsorgstilbud i asylsøkerfasen. Det ble vurdert at et slikt tilbud er bedre for barna enn å bli plassert i ordinære barneverntiltak.

Det følger av barnevernloven § 5A-3 og § 5A-5 at dersom barnets behov etter omsorgssenterets vurdering ikke kan ivaretas på en tilfredsstillende måte på omsorgssenteret, skal omsorgssenteret varsle barneverntjenesten for vurdering av om det bør iverksettes tiltak etter barnevernloven kapittel 4. Barn i omsorgssentre kan derfor plasseres i fosterhjem eller barneverninstitusjoner når vilkårene i loven er oppfylt. Barneverntjenestens ansvar for enslige mindreårige asylsøkere er tilsvarende som for andre barn med behov for tiltak etter barnevernloven. De fleste enslige mindreårige asylsøkere under 15 år vil imidlertid få et tilfredsstillende tilbud i omsorgssentrene.

6.7.2 Behovet for endring

Omsorgssentre er botilbud særlig tilpasset enslige mindreårige asylsøkere under 15 år. Omsorgssentrene er opprettet for å ivareta denne gruppen barn i asylsøkerfasen og frem til bosetting eller retur.

For noen barn kan det være bedre å bo i en familie fremfor i et omsorgssenter. Dette kan særlig være tilfellet for yngre barn. Departementet mener derfor det bør åpnes for at Bufetat kan tilby barn et familiebasert botilbud som et alternativ til plass i omsorgssenter.

6.7.3 Departementets vurdering og forslag

Selv om opphold i omsorgssenter vil være et godt tilbud for de fleste barn i asylsøkerfasen, kan noen barn ha bedre utbytte av å bo hos en familie. Dette gjelder særlig yngre barn.

Departementet foreslår derfor å åpne for at Bufetat skal kunne tilby barn et familiebasert botilbud som et alternativ til plass i et omsorgssenter. Et slikt tilbud skal kun gjelde for den tiden barnet ellers ville bodd i et omsorgssenter. Tilbudet opphører ved bosetting eller retur.

Forslaget innebærer at Bufetat, på tilsvarende måte som for omsorgssentrene, har ansvaret for barnet og botilbudet. Departementet foreslår å innta i ny lov § 3 at Bufetat skal kunne tilby barn et familiebasert botilbud, som et alternativ til omsorgssenter. Tilbudet er kun ment å gjelde for barn som ellers ville fått tilbud om plass i et omsorgssenter, jf. ny lov § 2.

Et slikt botilbud vil ha mange likhetstrekk med fosterhjem, jf. barnevernloven § 4-22, men er likevel noe annet enn fosterhjem. Fosterhjem er private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunnlag av barneverntjenestens beslutning om hjelpetiltak, eller etter omsorgsovertakelse. Et privat botilbud for enslige mindreårige asylsøkere tar ikke imot barn til oppfostring på samme måte som etter barnevernloven § 4-22.

Et familiebasert botilbud vil innebære at barn kan få tilbud om opphold i et privat hjem for å bli ivaretatt i asylsøkerfasen. Familiene som påtar seg oppgaven vil ha det samme omsorgsansvaret som omsorgssenteret ellers ville hatt, jf. ny lov § 5, og skal ivareta den daglige omsorgen for barnet på vegne av Bufetat. Hjemmet må gi barnet forsvarlig omsorg, herunder ivareta barnets daglige behov. Ved opphold i et familiebasert botilbud vil barnet få tettere oppfølging fra færre omsorgspersoner enn det som er tilfellet i omsorgssentre.

Det er viktig at hjem som tar imot barn i en asylsøkerfase har nødvendige forutsetninger for å ivareta barn i denne målgruppen på en god måte. Departementet foreslår derfor at de som skal ivareta omsorgen for barnet må oppfylle de samme generelle kravene som stilles til fosterforeldre. Dette innebærer at de må ha særlig evne, tid og overskudd til å gi barn et trygt og godt hjem. Personene må videre ha en stabil livssituasjon, alminnelig god helse og gode samarbeidsevner. De må også ha økonomi, bolig og sosialt nettverk som gir barn mulighet til livsutfoldelse. Videre må det stilles krav om god vandel og at det fremlegges utvidende og uttømmende politiattest i samsvar med politiregisterloven § 41. Det skal kunne kreves barneomsorgsattest etter politiregisterloven § 39 for andre som bor i hjemmet. Se forslag til § 16 i punkt 6.13 om politiattest.

Personlig egnethet og dedikasjon til oppgaven er forhold som bør vektlegges. Det må gjøres en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle av om hjemmet oppfyller de generelle

kravene. Bufetat må sørge for at de familiebaserte botilbudene får generell veiledning om enslige mindreårige asylsøkere før de påtar seg et oppdrag, samt nødvendig oppfølging under oppholdet.

Departementet foreslår at det i lovbestemmelsen gis hjemmel til å gi nærmere regler i forskrift.

Hjemmene som skal tilby familiebaserte botilbud vil på samme måte som fosterhjem anses som oppdragstakere. Hjemmene vil inngå en privatrettslig avtale med Bufetat i forbindelse med at de tar imot et barn i en asylsøkerfase. Hjemmet vil få utgiftsdekning og godtgjøring fra Bufetat.

Barnets representant må samtykke i at barnet flytter til et familiebasert botilbud. Barnet kan heller ikke plasseres i et familiebasert tilbud dersom barnet selv motsetter seg dette. Videre kan både barnet og representanten når som helst trekke tilbake samtykket. Dette innebærer i så fall at barnet må få tilbud om opphold i et omsorgssenter.

Hvis et omsorgssenter vurderer at et barn i omsorgssenteret vil ha bedre utbytte av å bo i et familiebasert tilbud, kan omsorgssenteret henvende seg til Bufetat. Bufetat må få tilstrekkelig informasjon om barnet før avgjørelsen fattes. Bufetats avgjørelse om tildeling av et familiebasert botilbud vil ikke kunne påklages, se punkt 6.14.

Bufetat har ingen plikt til å tilby et familiebasert botilbud. Dette innebærer at det ikke skal stilles krav til at Bufetat skal ha slike botilbud tilgjengelige. En adgang for Bufetat til å tilby familiebaserte botilbud vil gi etaten større fleksibilitet til å videreutvikle botilbudet til denne gruppen.

Ved bosetting av barnet, er det bosettingskommunen som skal foreta en vurdering av barnets behov, og tilby egnet botiltak. Dersom vilkårene for fosterhjemsplassering i barnevernloven er oppfylt, og hjemmet ønsker og kan godkjennes som et ordinært fosterhjem, er det etter departementets oppfatning ingenting i veien for at familiebaserte botilbud går over til å bli kommunale fosterhjem ved bosetting. Dette vil innebære at flyttinger kan unngås og at det er mulig å skape en mer stabil og forutsigbar omsorgssituasjon rundt det enkelte barn. Forutsetningene og formålet med plasseringen endrer seg når barnet bosettes, og kommunen/barneverntjenesten må derfor foreta en selvstendig vurdering av barnets behov, og om hjemmet kan ivareta disse.

Til de familiebaserte botilbudene bør det forsøkes å rekruttere hjem som kan være innstilt på å ivareta omsorgen for barnet også etter bosetting. Godt samarbeid mellom Bufetat og kommunen er en viktig forutsetning for å finne gode langsiktige omsorgsløsninger for det enkelte barn.

Særlig om statens ansvar for familiebaserte botilbud

Ettersom det familiebaserte botilbudet skal være et alternativ til omsorgssenter, er det etter departementets vurdering naturlig at botilbudet også er et statlig ansvar både faglig og økonomisk. Det vil også være Bufetat som har ansvaret for omsorgen til det enkelte barnet.

Departementet mener Bufetat må foreta vurderingen av om hjemmet oppfyller de generelle kravene og om det er egnet for det enkelte barn. Dette innebærer at det er Bufetat som må godkjenne hjem for det enkelte barn. Hjemmene skal utøve omsorgen på vegne av Bufetat. Det bør derfor stilles krav til Bufetats oppfølging og kontroll av det familiebaserte botilbudet, som ansvarlig for tilbudet. Bufetat bør også gi hjemmene nødvendig oppfølging gjennom råd og veiledning, samt kontrollere at barnet får forsvarlig omsorg i hjemmet.

Det foreslås derfor at Bufetats ansvar for godkjenning og oppfølging av hjemmet reguleres i ny lov § 3. Departementet vil i forskrift kunne gi nærmere regler om godkjenning og oppfølging.

Om tilsyn med familiebaserte botilbud, se punkt 6.12.

6.8 Kartlegging og oppfølging

6.8.1 Gjeldende rett

Ved ankomst til senteret

Det fremgår av § 5A-3 første ledd at omsorgssenteret skal vurdere barnets situasjon og behov ved barnets ankomst til senteret. I dette ligger at det må undersøkes om barnet har særlige behov som krever umiddelbare tiltak, som for eksempel helsehjelp. Bestemmelsen pålegger videre omsorgssenteret å ivareta barnets behov på best mulig måte i den første perioden, inntil det er foretatt en nærmere utredning og truffet et oppfølgingsvedtak etter § 5A-4. Dette skal treffes innen 6 uker.

Omsorgssenteret skal kontakte barneverntjenesten dersom barnets behov, etter omsorgssenterets vurdering, ikke kan ivaretas på en tilfredsstillende måte på omsorgssenteret, eller barnet ønsker opphold utenfor omsorgssenteret, jf. annet ledd i § 5A-3. Barneverntjenesten skal da vurdere om det bør iverksettes særlige tiltak etter barnevernloven kapittel 4. Varslingsplikten vil kunne inntre der barnet for eksempel har rus- eller alvorlige atferdsproblemer, barnet trenger ekstra omsorg på grunn av lav alder eller spesielle behov, eller der det foreligger forhold som tyder på at et barn er offer for menneskehandel. I sistnevnte tilfelle må også lokalt politi varsles for å få vurdert barnets risikosituasjon, og behov for å iverksette nødvendige tiltak.

Departementet uttalte i forarbeidene til kapittel 5A, at for de fleste enslige mindreårige asylsøkere vil det være best å bli boende på et omsorgssenter.[24] Dersom den enslige mindreårige ønsker å bo utenfor omsorgssenteret, hos eksempelvis slektninger i Norge, og omsorgssenteret vurderer at det er best for barnet å bli boende på senteret, skal barnet oppmuntres til å bli på senteret. Dersom barnet likevel insisterer på å bo privat, skal omsorgssenteret varsle den kommunale barneverntjenesten for vurdering av tiltak etter barnevernloven kapittel 4.

[24] Jf. Ot.prp. nr. 28 (2007-2008) s. 24.

Oppfølgingsvedtak

På omsorgssenteret skal barnets behov utredes og det skal utarbeides et forslag til oppfølging av barnet under oppholdet på senteret, jf. § 5A-4 første ledd. Innen tre uker etter ankomst skal dette forslaget oversendes Bufetat, som innen seks uker etter ankomst er pålagt å treffe vedtak om oppfølging av barnet under oppholdet på senteret. Bufetat skal foreta en selvstendig vurdering av saken ut i fra senterets utredning og forslag. Formålet med vedtaket er å bidra til sikring av en reell utredning av barnets situasjon og behov, og at omsorgssenterets individuelle oppfølgingsplikt for hvert enkelt barn konkretiseres og tydeliggjøres. Vedtaket skal ta utgangspunkt i det enkelte barns individuelle behov og konkretisere barnets særlige utfordringer. For eksempel vil noen barn kunne ha behov for spesiell medisinsk oppfølging, mens andre barn trenger grundigere oppfølging i forhold til skole.

Vedtaket er et enkeltvedtak i forvaltningslovens forstand, jf. forvaltningsloven § 2, jf. barnevernloven § 6-1. Det innebærer at de alminnelige reglene for enkeltvedtak gjelder. Vedtaket kan ikke pålegge andre enn omsorgssenteret plikter. Det kan dermed ikke forplikte andre instanser og tjenester å gjennomføre tiltak eller behandling. Det kan derimot bestemme at omsorgssenteret skal ta konkrete initiativ overfor andre instanser og tjenester.

Omsorgssenteret skal utrede barnets situasjon og utarbeide forslag til oppfølging i samarbeid med barnet. Det vil også si at barnets representant skal involveres. I hvilken grad barnet trekkes inn vil avhenge av barnets alder og modenhet, jf. barnevernloven § 6-3.

Det følger av § 5A-4 annet ledd at oppfølgingsvedtaket skal ligge til grunn for den videre oppfølgingen av barnet på senteret. Vedtaket vil også ligge til grunn for fylkesmannens tilsyn med det enkelte barn på senteret. Det følger av barnevernloven § 6-5 at oppfølgingsvedtak truffet av Bufetat kan påklages til fylkesmannen. Klagen skal sendes til fylkesmannen i det fylket omsorgssenteret ligger.

Følge barnets utvikling under opphold i omsorgssenteret

Omsorgssenteret og Barne-, ungdoms- og familieetaten plikter å følge barnets utvikling nøye under hele oppholdet, jf. § 5A-5. Dersom det skjer vesentlige endringer i barnets behov for oppfølging skal det om nødvendig treffes nytt oppfølgingsvedtak. Hva som anses som vesentlig endring må vurderes konkret. Dersom omsorgssenteret mener det foreligger en vesentlig endring må senteret varsle Bufetat, som om nødvendig må treffe nytt vedtak.

Kartlegging som grunnlag for etterfølgende bosetting

Omsorgssenteret skal i løpet av barnets opphold foreta en kartlegging av barnets situasjon og behov som grunnlag for etterfølgende bosetting i en kommune, jf. § 5A-6. Formålet med omsorgssenterets kartlegging er å tilrettelegge for en best mulig bosetting. Det kan for eksempel være behov for å flytte til et fosterhjem, få spesialundervisning eller medisinsk bistand over lengre tid.

Det følger videre av bestemmelsens annet ledd at kartleggingen skal utarbeides i samarbeid med barnet. Dette innebærer at også barnets representant skal trekkes inn. I hvilken grad barnet skal trekkes inn, vil avhenge av barnets alder og modenhet, jf. barnevernloven § 6-3.

Det fremgår av § 5A-6 annet ledd at oversendelse av kartleggingen til aktuelle myndigheter forutsetter skriftlig samtykke. Det følger av lovforarbeidene at det er barnets verge (eller representant) som skal gi skriftlig samtykke. Dersom barnet har fylt 15 år, og forstår hva saken gjelder må også barnet samtykke.

Barnevernloven § 5A-6 må samtidig ses i sammenheng med den generelle bestemmelsen om taushetsplikt i lovens § 6-7. Bestemmelsen omfatter også omsorgssentrenes taushetsplikt og adgang til å gi opplysninger til andre offentlige myndigheter. Det følger av bestemmelsens tredje ledd at omsorgssenteret kan gi opplysninger til andre forvaltningsorganer når dette er nødvendig for å fremme senterets oppgaver eller for å forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade på noens helse.

Det fremgår av introduksjonsloven § 25 første ledd at det kan opprettes nasjonale personregistre blant annet for behandling av opplysninger som er nødvendige for gjennomføring, oppfølging og evaluering av introduksjonsprogram, opplæring i norsk og samfunnskunnskap, norskopplæring for asylsøkere og bosetting av innvandrere. I følge bestemmelsen kan nødvendige opplysninger til disse formålene utleveres blant annet fra Barne-, ungdoms- og familieetaten, og fra omsorgssentrene. Avgiverne kan pålegges å utlevere de opplysninger som departementet bestemmer, og opplysningene skal gis uten hinder av lovbestemt taushetsplikt.

Videre fremgår det av introduksjonsloven § 25 annet ledd at kommunen kan innhente de opplysninger fra andre offentlige organer som er nødvendige blant annet for "bosetting av innvandrere". Det går frem av bestemmelsen at dersom personen ikke har samtykket i at opplysningene blir innhentet, skal spørsmålet om opplysningene kan gis uten hinder av taushetsplikt, avgjøres etter de taushetsbestemmelser som gjelder for avgiverorganet.

6.8.2 Behovet for endring

Departementet ønsker å videreføre regler om at barns situasjon og behov skal kartlegges. Departementet ser imidlertid behov for å forenkle dagens bestemmelser om kartlegging og oppfølging av det enkelte barn.

Kartleggingen av barnets situasjon og behov er nyttig informasjon for bosettingsmyndighetene, herunder kommunene som skal bosette barnet. Departementet ser behov for en tydeligere bestemmelse om at Bufetat og omsorgssenteret kan oversende kartleggingen til bosettingsmyndighetene uten hinder av taushetsplikt. Dette vil sikre bedre overensstemmelse med introduksjonsloven § 25.

6.8.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår en egen bestemmelse om at omsorgssenteret skal kartlegge barnets situasjon og behov. Kartleggingen skal danne grunnlag for hvordan barnet skal følges opp

i omsorgssenteret eller et familiebasert botilbud. Kartleggingen skal også danne grunnlag for etterfølgende bosetting i en kommune.

Ved innføring av en ny omsorgssentermodell, med et mer differensiert tilbud, blir det spesielt viktig at det gjennomføres en kartlegging av barnets situasjon og behov. Bufetat kan organisere tilbudet slik at barn først kommer til et omsorgssenter som fungerer som et ankomstsenter der det foretas en første vurdering av barnets situasjon og behov, før tildeling av plass i et omsorgssenter eller et familiebasert tiltak som er egnet til å ivareta barnet.

Med kartlegging mener departementet at omsorgssenteret skal vurdere barnets situasjon og behov gjennom samtaler med barnet, og ved observasjon av barnets samspill med andre barn og voksne. Barna skal ikke utredes. Utredning er å gå mer i dybden på et avgrenset område.[25] Kartleggingen vil være en sammenstilling av omsorgssenterets vurdering og informasjon som omsorgssenteret får om barnet fra andre instanser. Dette kan for eksempel være informasjon om barnets skolegang, som kan ha betydning for oppfølging eller etterfølgende bosetting. Gjennom kontakt med barnet vil omsorgssenteret få informasjon om blant annet barnets bakgrunn/historie, familiesituasjon, interesser, ferdigheter, skolegang og helsetilstand. Enslige mindreårige kan ha psykiske problemer og plages av savn og traumer. Senterets kartlegging kan avdekke behov for tilpasset oppfølging på senteret eller fra andre tjenester, for eksempel fra skole eller helsemyndigheter. Dette gjelder både ved oppholdet på omsorgssenteret, og etter bosetting.

Departementet foreslår ikke å videreføre dagens bestemmelse. Det er omsorgssenteret som avgjør hva som skal stå i kartleggingen. Barnet har imidlertid rett til å medvirke, og barnets mening bør fremgå av kartleggingen.

Departementet vil ikke stille nærmere formkrav til hvordan kartleggingen skal foretas eller formaliseres. Kartleggingen skal danne grunnlag både for oppfølgingen i asylsøkerfasen og for en eventuell etterfølgende bosetting. I dag utformer omsorgssenteret en kartlegging- og oppfølgingsplan (KOPP) som også oversendes bosettingsmyndighetene ved bosetting, hvis barnet/vergen samtykker. Regelverket vil ikke være til hinder for at Bufetat og omsorgssentrene beholder eller utvikler nye rutiner for kartlegging og oppfølging i omsorgssenteret.

Som del av kartleggingen skal omsorgssenteret vurdere hvilke oppfølgingstiltak som er nødvendige for å ivareta barnets behov. Departementet vil ikke innføre lovpålagt prosesser for oppfølgingsarbeidet. Departementet ser ikke behov for å videreføre regler om at Bufetat skal treffe et oppfølgingsvedtak for det enkelte barn eller på annen måte godkjenne omsorgssenterets oppfølgingsarbeid. Omsorgssenteret skal utøve omsorgen for barnet på vegne av Bufetat, og skal gi barnet forsvarlig omsorg. Gjennom senterets omsorgsansvar, vil ansatte ved senteret opparbeide seg informasjon om barnets bakgrunn,

[25] Se begrepsbruk som anvendes i Melding St. 17 (2015-2016) Trygghet og omsorg Fosterhjem til barns beste (Fosterhjemsmeldingen). s. 65. Kartleggingen i en undersøkelsessak i barnevernet er imidlertid mer omfattende enn kartleggingen i omsorgssenteret.

skolegang, helsetilstand, fritidsaktiviteter osv. Som en del av kartleggingen bør omsorgssenteret fortløpende vurdere og dokumentere nye opplysninger om barnet som kan ha betydning for oppfølgingen i omsorgssenteret eller etterfølgende bosetting. Departementet vil ikke legge nærmere føringer for hvordan oppfølgingen skal foregå. Dette gir fleksibilitet til å utarbeide hensiktsmessige arbeidsformer.

I dag skal Bufetat følge barnets utvikling nøye mens barnet bor på omsorgssenteret. Et slikt oppfølgingsansvar er vanskelig å realisere ettersom Bufetat ikke har kontakt med barnet i det daglige, og heller ikke har faste møtepunkter med barnet. Når Bufetat etter forslaget heller ikke skal treffe oppfølgingsvedtak for det enkelte barnet, ser ikke departementet behov for å videreføre i ny lov at Bufetat har ansvar for å følge barnets utvikling nøye. Ettersom Bufetat har det overordnede omsorgsansvaret for barnet, bør etaten imidlertid sikre hensiktsmessig oppfølging og informasjonsutveksling med omsorgssenteret. Bufetat kan også ved behov utarbeide nærmere retningslinjer for oppfølgingsarbeidet.

For barn som bor i familiebaserte tiltak har Bufetat ansvar for kartleggingen. Bufetat kan delegere oppgaven til andre, for eksempel et omsorgssenter. De fleste barn vil få tilbud om opphold i et familiebasert botilbud etter at et omsorgssenter har foretatt en første kartlegging av barnets situasjon og behov. Bufetat må også vurdere barnets situasjon og behov for å kunne tilby et familiebasert botilbud.

Formidling av opplysninger til bosettingsmyndighetene

Et av formålene med kartleggingen av barnets situasjon og behov er å danne grunnlag for etterfølgende bosetting i en kommune. Kartleggingen skal bidra til at bosettingsmyndighetene skal få tilgang til alle opplysninger som er nødvendige for at disse myndighetene skal kunne ivareta barnets interesser på en god måte i forbindelse med bosetting og videre oppfølgning i kommunen. Kartleggingen har derfor en sentral betydning for å sikre best mulig bosetting. Den vil danne et viktig grunnlag for å vurdere hva slags botiltak og oppfølging barnet har behov for ved bosetting, og hva slags oppfølging barnet har behov for fra andre tjenester, for eksempel helsehjelp og spesialundervisning.

Til tross for at vurderingen av barnets situasjon og behov er av sentral betydning for bosetting, følger det av dagens § 5A-6 annet ledd at oversendelse av rapporten til aktuelle myndigheter forutsetter skriftlig samtykke. Dersom barnet har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder, kreves samtykke både fra barnet og fra vergen.

Departementet mener at omsorgssentrene og Bufetat bør kunne oversende informasjon om barnet til bosettingsmyndighetene uten krav om samtykke. Departementet foreslår derfor å innta i ny § 8 at informasjon om barnet kan oversendes bosettingsmyndighetene. Dette innebærer at omsorgssenteret kan oversende kartleggingen og annen relevant informasjon om barnet til Bufetat, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og den aktuelle bosettingskommunen, uten at det er innhentet samtykke fra barnet eller representanten/vergen. Det er Bufetat som bosetter barn fra omsorgssentre (og familiebaserte botilbud), og informasjon som grunnlag for bosetting skal derfor gå via

Bufetat. Departementet mener at endringen kan bidra til raskere bosetting, og at aktuelle myndigheter settes i best mulig stand til å ivareta det enkelte barnet på en god og helhetlig måte.

En slik opplysningsrett følger også av forvaltningsloven § 13 b nr. 5. Av bestemmelsen fremgår det at omsorgssenteret og Bufetat uten hinder av lovbestemt taushetsplikt kan gi opplysninger til andre offentlige myndigheter, når dette er nødvendig for å fremme Bufetat eller omsorgssenterets oppgaver etter lov. Et av de sentrale formålene med kartleggingen er som nevnt at informasjonen skal kunne brukes som grunnlag for etterfølgende bosetting i en kommune. Departementet legger til grunn at slik videreformidling av informasjon til aktuelle myndigheter er en nødvendig forutsetning for at omsorgssenteret skal bidra i bosettingsarbeidet.

Som foran nevnt har også introduksjonsloven regler om informasjonsutveksling, blant annet med sikte på bosetting. Den foreslåtte endringen vil samsvare bedre med introduksjonsloven § 25 første og annet ledd. Departementet mener at endringen vil innebære en forenkling og klargjøring som gjør regelverket enklere å praktisere både for omsorgssentrene og for andre myndigheter.

Se punkt 6.15 om taushetsplikt og formidling av opplysninger til andre myndigheter. I dette punktet foreslås det også en bestemmelse om videreformidling av opplysninger til utlendingsmyndighetene.

6.9 Krav til godkjenning av omsorgssentre

6.9.1 Gjeldende rett

Reglene om godkjenning av omsorgssentre gjelder tilsvarende som for private og kommunale barneverninstitusjoner, jf. barnevernloven § 5A-7, som henviser til § 5-8.

Private og kommunale omsorgssentre kan derfor bare benyttes for barn som omfattes av loven dersom omsorgssenteret er godkjent av regionalt nivå i Barne-, ungdoms- og familieetaten, jf. § 5-8. Det er også presisert i bestemmelsen at et omsorgssenter bare kan godkjennes dersom det drives i samsvar med barnevernloven og de forskrifter som gjelder for den, og ellers drives på en forsvarlig måte. For eksempel er det krav til at tjenester og tiltak etter barnevernloven skal være forsvarlige, jf. § 1-4 og krav om politiattest for de som arbeider på institusjonen, jf. § 6-10 og forskrift om politiattest. Om en institusjon drives forsvarlig beror på en konkret helhetsvurdering. Forsvarlighetskravet innebærer at en søknad om godkjenning kan avslås selv om institusjonen ellers driver i samsvar med lov og forskrift. Avgjørelser om godkjenning er enkeltvedtak og kan påklages til sentralt nivå i Barne-, ungdoms- og familieetaten.

I medhold av § 5-8 er det gitt en forskrift av 27. oktober 2003 om godkjenning av private og kommunale institusjoner som skal benyttes for barn som plasseres utenfor hjemmet med hjemmel i barnevernloven (godkjenningsforskriften). Forskriften gjelder tilsvarende for omsorgssentre.

Forskriften inneholder blant annet regler om godkjenningsmyndighet og klage, vilkår for godkjenning, regnskapsplikt og revisjon, etterfølgende kontroll og bortfall av godkjenning. Det fremgår videre av § 5 at institusjonen må tilfredsstille vilkår stilt i eller med hjemmel i annen lovgivning. Det gjelder blant annet krav som følger av lov om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr og plan- og bygningsloven.

Det er gitt hjemmel til å gi midlertidig godkjenning i inntil seks måneder til private og kommunale institusjoner som ikke oppfyller vilkårene for godkjenning hvis særlige hensyn tilsier det, og det anses forsvarlig ut fra hensynet til beboerne, jf. § 4.

6.9.2 Behovet for endring

Godkjenningsordningen er et viktig virkemiddel for å sikre kvalitet og rettssikkerhet i omsorgssentrene. Departementet ser det som nødvendig også å ha en godkjenningsordning i ny lov.

6.9.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår å innta en godkjenningsordning for omsorgssentre i ny lov. Reglene for godkjenning vil i hovedsak basere seg på gjeldende regler for godkjenning av institusjoner og omsorgssentre etter barnevernloven.

Etter dagens regelverk er det kun private og kommunale omsorgssentre som må godkjennes ved etablering eller ved omlegging, utvidelse eller flytting av omsorgssentre. Bufetat har ansvar for å sikre tilstrekkelig kapasitet i omsorgssentrene og har omsorgen for barna i sentrene. Godkjenningsordningen gir Bufetat et helhetlig ansvar for å kontrollere og innestå for kvaliteten på omsorgssentertilbudet før kjøp av private eller kommunale plasser. Reglene om godkjenning skal sikre at private og kommunale omsorgssentre har de forutsetningene som skal til for at barna skal få forsvarlig omsorg. Godkjenning av omsorgssentre er et viktig virkemiddel for å ivareta barnas rettsikkerhet og sikre kvalitet i omsorgssentrene. Departementet mener at dette er en viktig oppgave for Bufetat og foreslår å videreføre regler om at Bufetat skal godkjenne private og kommunale omsorgssentre.

Bufetats egne omsorgssentre skal etter dagens regelverk ikke godkjennes slik som private og kommunale sentre, men de må drives i samsvar med gjeldende regelverk. Departementet foreslår at det fremgår av § 9 i ny lov at også statlige omsorgssentre skal godkjennes. Dette for å ivareta barnas rettsikkerhet og kontrollere kvaliteten i tilbudet, også i statlige omsorgssentre. Innføring av en godkjenningsordning også for statlige omsorgssentre kan videre bidra til økt legitimitet og tillit til at de statlige omsorgssentre tilfredsstiller krav i lov og forskrift før plasser tas i bruk.

Departementet foreslår at Bufetat skal godkjenne omsorgssentre som etter en samlet vurdering tilfredsstiller krav til drift i lov og forskrift og som ellers drives på en forsvarlig måte. Dette samsvarer i stor grad med vilkårene som i dag gjelder for godkjenning av barneverninstitusjoner og omsorgssentre, jf. barnevernloven § 5-8, og godkjenningsforskriften § 5.

Omsorgssentrene må blant annet oppfylle krav til kvalitet og politiattest mv. som foreslått i ny lov. Krav til materiell standard, kompetanse og bemanning må vurderes ut fra senterets størrelse, antall plasser og målgruppen, jf. punkt 6.6 og 6.13.

Omsorgssentrene må også tilfredsstille krav som følger av annen lovgivning blant annet krav om lønn- og arbeidsvilkår, tilsyn med elektrisk anlegg og utstyr og bestemmelser i plan- og bygningsloven.

I tillegg skal Bufetat vurdere om omsorgssentrene ellers drives på forsvarlig måte. Dette vil bero på en konkret helhetsvurdering. Forsvarlighetskravet innebærer at en søknad om godkjenning kan avslås selv om omsorgssentret ellers kan drive i samsvar med lov og forskrift. Momenter i forsvarlighetsvurderingen vil for eksempel kunne være om ansatte tidligere har begått kriminelle handlinger eller institusjonens økonomi.

Departementet foreslår å innta i ny lov at omsorgssentret ikke kan tas i bruk før det foreligger godkjenning. Videre skal det kreves ny godkjenning ved omlegging og utvidelse av omsorgssenterets virksomhet, og ved flytting av omsorgssenteret. Dette vil være en viktig rettssikkerhetsgaranti når avdelingene kan være større, bemanningstettheten kan være lavere og tilbudet kan være mer differensiert. Begrensede omlegginger og utvidelser vil ikke kreve ny godkjenning.

I særlige tilfeller kan det være behov for at omsorgssenteret drives under en midlertidig godkjenning. Departementet foreslår derfor å innta i lovbestemmelsen at hvis særlige hensyn tilsier det, og det anses forsvarlig ut fra hensynet til beboerne, kan omsorgssentre som ikke oppfyller vilkårene for godkjenning, gis midlertidig godkjenning. Et slikt særlig hensyn kan være at det ikke er tid til å vente på en permanent godkjenning, eller at lokalene ikke er godkjent for et forhøyet antall barn. Det kan for eksempel være behov for en midlertidig godkjenning av utvidelser i antall plasser ved et omsorgssenter dersom søsken dukker opp, og omsorgssenteret i en periode vurderer det som forsvarlig å ta inn ekstra barn slik at søsken kan få være sammen. Dette kan også være relevant dersom slekt bor/oppholder seg i nærheten av omsorgssenteret. Høsten 2015 har også vist at i perioder med høye asylankomster innenfor et kort tidsrom, er det krevende å sikre tilstrekkelig antall plasser i omsorgssentrene, slik at det kan være nødvendig med midlertidig godkjenning for at alle skal få et botilbud ved ankomst.

Departementet foreslår at Bufetat kan gi midlertidig godkjenning i inntil ett år. I dag kan midlertidig godkjenning kun gis for inntil seks måneder. Departementet mener at dette ikke går på bekostning av barnas rettssikkerhet så lenge det stilles som vilkår at den midlertidige godkjenningen samlet sett må anses forsvarlig av hensyn til beboerne. Hvorvidt det skal gis midlertidig godkjenning må avgjøres konkret ut fra de særskilte omstendighetene som foreligger. For eksempel kan det ikke gis midlertidig godkjenning hvis omsorgssenteret driftes uten at det er innhentet politiattest fra de ansatte, jf. forslag til § 16 eller at lokalene ikke oppfyller krav til brannsikring eller hygienisk standard.

Departementet foreslår å gi hjemmel til at en midlertidig godkjenning kan forlenges utover ett år i ekstraordinære situasjoner. Hvilke tilfeller som utgjør en ekstraordinær situasjon må vurderes konkret. Det mest aktuelle eksempelet på en ekstraordinær

situasjon er en rask og betydelig økning i antall enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge. Økningen må være av et visst omfang, og den ekstraordinære situasjonen vil bortfalle så snart tiltaksapparatet er i stand til å håndtere ordinære krav. Den rettslige standarden for hva som skal anses forsvarlig i en ekstraordinær situasjon, vil kunne være annerledes enn i en normalsituasjon. Noen ekstraordinære situasjoner vil kunne anses som nødrettssituasjoner.

Departementet foreslår også å innta i lovbestemmelsen at Bufetat når som helst, og på den måten etaten finner hensiktsmessig, kan føre kontroll med at vilkårene for godkjenning er til stede. Bufetat skal treffe vedtak om bortfall av godkjenning når vilkårene for godkjenning ikke er tilstede, eller fastsette frist for retting av mangler. Vedtak om godkjenning og vedtak om bortfall av godkjenning er enkeltvedtak som kan påklages til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Det foreslås at departementet gis hjemmel til å gi nærmere regler om godkjenning i forskrift. I forskrift kan det blant annet gis nærmere regler om vilkår for godkjenning og bortfall av godkjenning, regnskapsplikt og revisjon.

6.10 Barns medvirkning

6.10.1 Gjeldende rett

En generell regel om barns medvirkning er gitt både i Grunnloven og i barnekonvensjonen. Etter Grunnloven § 104 har barn krav på respekt for sitt menneskeverd. Dette medfører blant annet at barn har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling. Det følger av barnekonvensjonen artikkel 12 at staten skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Videre angir også barnekonvensjonen at barnet skal gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.

En spesiell rett til medvirkning i barnevernssaker er også inntatt i barnevernloven § 4-1. Etter denne bestemmelsen skal barnet gis mulighet til medvirkning, og det skal tilrettelegges for samtaler med barnet. Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for, kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til. Departementet har gitt nærmere regler i forskrift om medvirkning og om tillitspersonens oppgaver og funksjon.

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne, jf. barnevernloven § 6-3. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Nærmere regler for barn i institusjon er regulert i

barnevernloven § 5-9 med tilhørende forskrift. Dette regelverket er i dag gitt tilsvarende anvendelse for omsorgssentre.

6.10.2 Behovet for endring

Grunnloven og barnekonvensjonens regler om barns medvirkning får anvendelse for alle barn i Norge, og har forrang foran annen norsk lovgivning. Det er dermed ikke nødvendig å innta en egen bestemmelse om medvirkning i ny lov, for at retten til medvirkning skal gjelde. Departementet mener likevel at barns rett til medvirkning er av så grunnleggende karakter, at det bør understrekes i en egen bestemmelse i loven.

6.10.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår en bestemmelse om medvirkning i lovens § 7. Bestemmelsen er et uttrykk for Grunnlovens og barnekonvensjonens regler om medbestemmelse, anvendt i omsorgssentre. Enslige mindreårige asylsøkere som bor i omsorgssentre skal gis mulighet til medvirkning. Dette medfører at det skal tilrettelegges for samtaler med barnet i spørsmål som angår ham eller henne. Barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal få informasjon og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelser i sak som berører ham eller henne. Grunnloven og barnekonvensjonen har ingen aldersgrense i sin medvirkningsbestemmelse. Forslag til bestemmelse i § 10 vil dermed gjelde uavhengig av alder, men barnets mening skal vektlegges etter alder og modenhet.

Etter barnekonvensjonen skal barn gis anledning til å bli hørt enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ. For enslige mindreårige asylsøkere kan det være relevant å formidle sine synspunkter gjennom sin representant, jf. utlendingsloven kapittel 11A, eller verge dersom dette er oppnevnt, jf. vergemålsloven kapittel 3.

Retten til medvirkning vil gjelde både i omsorgssentre, og i familiebaserte botilbud. I barnets rett til medvirkning ligger det eksempelvis at barn skal sikres deltakelse og innflytelse i daglige rutiner og gjøremål. Dette innebærer at barn skal få anledning til å medvirke i daglige avgjørelser, og ikke bare i rettslige og administrative avgjørelser. Barnet skal støttes og oppmuntres til å fremme sitt syn. En reell rett til medvirkning forutsetter at barnet er informert på en slik måte at han eller hun forstår sammenhengen informasjonen skal brukes i, samt hva slags beslutning som eventuelt skal fattes.

Det må benyttes kvalifiserte tolker i situasjoner der det kan oppstå språkproblemer. Barn skal ikke brukes til tolking eller annen informasjonsformidling mellom et forvaltningsorgan og personer.[26]

Det foreslås at departementet kan gi utfyllende forskrifter om barns medvirkning, og at dette inntas i lovbestemmelsen.

[26] Forvaltningsloven § 11e.

6.11 Rettigheter og bruk av tvang i omsorgssentre

6.11.1 Gjeldende rett

Det følger av barnevernloven § 5A-7 at lovens § 5-9 om rettigheter for barn i barneverninstitusjoner og tilhørende forskrifter, gjelder tilsvarende for omsorgssentre.

Barnevernloven § 5-9 regulerer rettigheter for beboere i barneverninstitusjoner og adgangen til å benytte tvang. Det fremgår av bestemmelsen at barneverninstitusjonene skal drives på en slik måte at barn som oppholder seg der skal få bestemme i personlige spørsmål. Å bo i institusjon innebærer likevel at beboeren må forholde seg til noen innskrenkninger. Hvilke innskrenkninger og hvor omfattende disse kan være, vil avhenge av barnets alder og modenhet, formålet med institusjonsoppholdet og institusjonens ansvar for trygghet og trivsel. Institusjonen skal drives på en slik måte at beboernes personlige integritet blir ivaretatt.

Barnevernloven § 5-9 tredje ledd regulerer bruk av tvang på barneverninstitusjon. Det er gitt nærmere regler i forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon (rettighetsforskriften) av 15. november 2011. Institusjonens plikt til å gi omsorg mens barn oppholder seg i institusjonen, er fremhevet i kapittel 1. I kapittel 2 er barns rett til vern om personlig integritet, medisinsk tilsyn og behandling, adgang til å bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område, besøk i institusjonen og bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler nærmere presisert. Begrensninger i disse rettighetene kan kun besluttes ut fra institusjonens omsorgsansvar og hensynet til trygghet og trivsel for barn og ansatte.

Kapittel 3 regulerer bruk av tvang og andre begrensninger i den personlige integritet. Det slås fast at bruk av fysisk tvang eller makt ikke er tillatt verken i straffe-, behandlings- eller oppdragelsesøyemed. På visse vilkår er det imidlertid gitt adgang til kroppsvisitasjon, ransaking av rom og eiendeler, beslaglegging, tilintetgjøring eller overlevering til politiet av bestemte gjenstander, og kontroll av barnas korrespondanse. Det er også gitt regler om tilbakeføring ved rømming.

I kapittel 4 er det gitt særlige bestemmelser som gjelder beboere plassert i institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker, jf. barnevernloven § 4-24 og § 4-26. Disse bestemmelsene vil ikke være relevante overfor enslige mindreårige asylsøkere på omsorgssentre.

Det fremgår også av forskriften at dersom beboeren selv eller de foresatte mener det er begått brudd på forskriften, kan dette påklages til fylkesmannen. For enslige mindreårige asylsøkere vil det i tillegg til barnet være barnets representant/verge som har mulighet til å klage over brudd på forskriften.

6.11.2 Behovet for endring

Departementet mener det bør gis regler om rettigheter og tvangsbruk i omsorgssentre, også når tilbudet skal reguleres i en ny lov. Reglene skal sikre at barnets integritet blir ivaretatt og at eventuell tvangsbruk er nærmere definert og underlagt

rettssikkerhetsgarantier som tvangsprotokoller og klageadgang. Bruk av tvang i omsorgssentre er betydelig mindre enn i barneverninstitusjoner. Men også i omsorgssentrene oppstår det med jevne mellomrom situasjoner som nødvendiggjør bruk av tvang og andre inngrep i den personlige integritet.

6.11.3 Departementets vurdering og forslag

Innsnevring av dagens tvangshjemler

Departementet foreslår at det i ny lov gis regler om rettigheter og bruk av tvang under opphold i omsorgssentre. Dette regelverket skal bidra til å sikre at den enkeltes integritet og rettssikkerhet blir ivaretatt, og bidra til at omsorgssenteret gir beboerne forsvarlig omsorg. Ansatte i omsorgssentre har som utgangspunkt ikke adgang til å bruke fysisk tvang eller makt overfor beboerne. Omsorgssenteret skal imidlertid utøve den daglige omsorgen for barn under opphold i omsorgssenteret. Omsorgssenteret har derfor en begrenset adgang til å bruke mildere former for tvang eller makt når dette er et nødvendig ledd i utøvelsen av omsorgen. Begrenset bruk av fysisk tvang eller makt kan ikke brukes som straff. Ansatte ved omsorgssenteret har ansvar for alle barn og unge som bor på senteret, og må ved utøvelsen av denne omsorgen ta hensyn til både den enkelte og fellesskapet. Hensynet til den enkelte må noen ganger vike for hensynet til fellesskapet. Det innebærer at beboerne må finne seg i visse innskrenkninger i sin rett til selvbestemmelse og personlige frihet av hensyn til andres trygghet.[27]

Dagens rettighetsforskrift er utformet med utgangspunkt i ordinære barneverninstitusjoner. Formålet og virkeområdet til omsorgssentrene skiller seg fra ordinære barneverninstitusjoner. Årsaken til at et barn bor i et omsorgssenter er også en annen enn for barn som bor i barneverninstitusjoner. I ordinære barneverninstitusjoner kan barn plasseres etter omsorgsovertakelser, eller for å få behandling for alvorlige atferdsproblemer. Barn kan plasseres ved tvang. Ved slike plasseringer kan inngrep i den personlige integritet og bruk av tvang være mer nødvendig enn i omsorgssentre. Dette tilsier at de gjeldende regler om rettigheter og bruk av tvang bør snevres inn for omsorgssentre som er midlertidige og frivillige botilbud i asylsøkerfasen.

Departementet foreslår at det i ny lov inntas en egen bestemmelse som regulerer rettigheter og bruk av tvang i omsorgssentre. Departementet kan ikke se behov for å videreføre verken tvangshjemmel for rusmiddeltesting, eller tilbakeføring ved rømming, som i dag hjemles i rettighetsforskriften §§ 19-20.[28] Heller ikke de utvidede tvangshjemlene i rettighetsforskriftens kapittel 4 videreføres, da disse kun gjelder for

[27] Se nærmere om forholdet mellom personlig integritet og tvang i departementets rundskriv Q-19/2012; Retningslinjer til forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjoner (rettighetsforskriften).

[28] Et opphold i et omsorgssenteret er et frivillig tilbud og barn kan derfor ikke holdes tilbake eller hentes tilbake med tvang. Dersom et barn forsvinner fra omsorgssenteret skal omsorgssenteret eller Bufetat uten opphold melde barnet savnet hos politiet. Barneverntjenesten der omsorgssenteret ligger eller der det antas at barnet kan befinne seg skal også kontaktes. Se nærmere om når barn flytter privat eller forsvinner i punkt 6.17.

institusjoner for barn med alvorlige atferdsproblemer etter barnevernloven § 4-24 og § 4-26.

Nærmere om vilkårene for tvangsbruk

Det understrekes at omsorgssentre skal drives på en slik måte at beboerne blir behandlet hensynsfullt, og med respekt for den enkeltes integritet. Tvangstiltak overfor barn kan bare benyttes når det er strengt nødvendig. Mindre inngripende tiltak skal om mulig være prøvd først. Det vil ikke alltid være mulig å prøve andre tiltak, for eksempel i en akutt faresituasjon, det er derfor ikke et absolutt krav at andre tiltak skal være prøvd først. Videre skal tvangsbruk gjennomføres så skånsomt som mulig. I dette ligger det at tvangsbruken må være så kortvarig som mulig. Disse utgangspunktene for tvangsbruk foreslås inntatt i bestemmelsen.

Departementet er av den oppfatning at det skal kunne foretas kortvarig fastholding, bortvisning fra fellesrom og lignende mindre inngripende tvangstiltak når det er nødvendig for å kunne gi barnet forsvarlig omsorg eller av hensyn til andres trygghet. Dette foreslås inntatt i lovbestemmelsen, og vil være et unntak fra den strenge hovedregelen om at tvang skal være "strengt nødvendig". Tolkningen av nødvendighetskriteriet vil bero på en konkret, skjønnsmessig vurdering av behovet for å gi forsvarlig omsorg eller ivareta andres trygghet. "Andres trygghet" er ikke begrenset til andre barn i omsorgssentre, men kan også omfatte ansatte ved omsorgssenteret, eller besøkende dersom det skulle oppstå voldsepisoder eller liknende. Også for denne type tvangsbruk skal andre tiltak om mulig være prøvd først, og tvangsbruk skal gjennomføres så kortvarig som mulig.

Det er ikke adgang til å bruke eksempelvis belter for å holde fast barnet eller isolasjon.

Departementet foreslår videre en begrenset adgang til kroppsvisitasjon, ransaking av eiendeler eller rom. Vilkårene for gjennomføring av denne typen tvang er at det foreligger "begrunnet mistanke" om at barnet besitter utbytte fra straffbare handlinger, farlige gjenstander, rusmidler, eller skadelige medikamenter. Kroppsvisitasjon og ransaking må klareres av omsorgssenterets leder, eller den lederen gir fullmakt. Dette for bedre å sikre at tvangsbruk skjer i kontrollerte former. I tillegg til vilkåret om "begrunnet mistanke" må tvangsbruken anses som strengt nødvendig.

Beviskravet "begrunnet mistanke" innebærer at det må foreligge konkrete og individuelle forhold som gir mistanke om besittelse av nevnte objekter og som gjør kroppsvisitasjon eller ransaking aktuelt. Kroppsvisitasjon og ransaking kan ikke foretas rutinemessig eller vilkårlig. Det skal foreligge objektive indisier som kan begrunne mistanke, og det må foretas en konkret vurdering i det enkelte tilfellet. At beboeren for eksempel tidligere har vært i besittelse av rusmidler eller farlige gjenstander vil ikke være tilstrekkelig, men kan være et moment i vurderingen.

Kroppsvisitasjon og ransakingen skal skje så skånsomt som mulig og slik at beboerens personlige integritet ivaretas i størst mulig grad. Kroppsvisitasjon er et særlig integritetskrenkende inngrep som stiller store krav til nødvendighet og forholdsmessighet.

Ransaking skal som en hovedregel foretas mens beboeren er til stede, med mindre vedkommende for eksempel ikke ønsker å være til stede.

Hva som er å anse som "farlige gjenstander" eller "skadelige medikamenter" må avgjøres i det enkelte tilfellet. Gjenstander kan etter en konkret vurdering anses som farlige eller skadelige selv om de ikke er ulovlige, som for eksempel en speiderkniv eller store mengder sovetabletter.

Postforsendelse til beboerne kan også kontrolleres, der det er begrunnet mistanke om at forsendelsen inneholder utbytte fra straffbare handlinger, farlige gjenstander, rusmidler eller skadelige medikamenter.

Tyvegods, farlige gjenstander, rusmidler eller skadelige medikamenter som oppdages gjennom kroppsvisitasjon, ransaking eller i postforsendelse, kan beslaglegges. Tvangsinngrep vil utgjøre et enkeltvedtak som kan påklages til fylkesmannen.

For øvrig vil det, som følge av alminnelige nødrettsbetraktninger, være adgang til å bruke tvang for å avverge fare for skade på person eller eiendom, dersom det skulle være helt nødvendig, jf. straffeloven §§ 17 og 18.

Departementet foreslår å innta en hjemmel til å gi forskrifter om rettigheter og bruk av tvang i omsorgssentre.

6.12 Krav til tilsyn

6.12.1 Gjeldende rett om tilsyn

Det fremgår av barnevernloven § 2-3 b tredje ledd at fylkesmannen skal føre tilsyn med omsorgssentre for mindreårige etter kapittel 5 A i barnevernloven. Videre fremgår det av barnevernloven § 5A-7 at barnevernloven §§ 5-7 med tilhørende forskrifter gjelder tilsvarende for omsorgssentre som for institusjoner. Fylkesmannen har dermed ansvar for å føre tilsyn med at omsorgssentrene ivaretar sine oppgaver etter barnevernloven med tilhørende forskrifter. Det fremgår av barnevernloven § 5-7 tredje ledd at fylkesmannen kan oppnevne tilsynsutvalg for å utføre tilsynet.

Dette innebærer blant annet at Forskrift om tilsyn med barn i barneverninstitusjoner for omsorg og behandling (tilsynsforskriften), Forskrift om krav til kvalitet og internkontroll i barneverninstitusjoner (kvalitetsforskriften), og Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon (rettighetsforskriften), gjelder tilvarende for omsorgssentrene, og at fylkesmannens tilsynsansvar også omfatter omsorgssentrenes oppfyllelse av de krav som følger av disse forskriftene.

Dersom fylkesmannen finner at et omsorgssenter drives uforsvarlig, kan fylkesmannen gi pålegg om retting eller nedleggelse av driften, jf. barnevernloven § 5-7 annet ledd og tilsynsforskriften § 12.

Statens helsetilsyn har det overordnede faglige tilsyn med omsorgssentrene, jf. barnevernloven § 2-3 b første ledd. Ansvaret innebærer blant annet at Helsetilsynet er klageinstans på fylkesmannens vedtak om pålegg om å rette på forhold i institusjoner,

eller om nedleggelse av driften etter barnevernloven § 5-7 annet ledd, og tilsynsforskriften § 12.

Fylkesmannens tilsynsansvar med barneverninstitusjoner er nærmere regulert i tilsynsforskriften. Alle bestemmelsene i forskriften er formulert med utgangspunkt i at den gjelder for barneverninstitusjonene, men den gjelder som nevnt tilsvarende for omsorgssentrene. Nedenfor følger en kortfattet omtale av enkelte av de bestemmelsene i forskriften som har særlig betydning for fylkesmannens tilsyn med omsorgssentrene:

Formål med tilsynet

Formålet med tilsynet er å påse at lover og regelverk blir fulgt, og at barna får forsvarlig omsorg og behandling i institusjonen. Videre skal tilsynet påse at barna blir behandlet hensynsfullt og med respekt for den enkeltes integritet. Tilsynsmyndigheten skal ha sin oppmerksomhet rettet mot alle forhold som har betydning for barnas utvikling, trivsel velferd og rettsikkerhet, jf. forskriften § 2.

Tilsynsbesøk

Fylkesmannen har plikt til å føre tilsyn med omsorgssentrene i form av regelmessige og rutinemessige besøk ved hvert enkelt senter. Innholdet i dette tilsynet er nærmere regulert i tilsynsforskriften § 8. Det fremgår av bestemmelsens første og annet ledd at tilsynsbesøk skal gjennomføres så ofte som forholdene tilsier det, men minst to ganger i året. Minst ett av tilsynsbesøkene skal være uanmeldt. Tilsynsbesøk skal også alltid finne sted ved klager, når tilsynsmyndighetene på annen måte blir kjent med uheldige forhold, samt når andre grunner tilsier det jf. tredje ledd.

Tilsynsbesøkene skal legges til tidspunkter der det kan forventes at barna er til stede i omsorgssenteret, jf. fjerde ledd.

Barns rett til medvirkning er nærmere beskrevet i bestemmelsens femte ledd. Det er presisert at tilsynsmyndigheten skal ta kontakt med hvert enkelte barn. Når barnets alder og modenhet tilsier det skal tilsynsmyndigheten forespørre det enkelte barn om barnets syn på oppholdet. Det enkelte barn har rett til å snakke med de som utøver tilsynet uten at personalet er til stede, og tilsynsmyndigheten skal informere det enkelte barnet om dette.

Tilsyn med hvert enkelt omsorgssenter

Videre er fylkesmannens tilsyn med hvert enkelt omsorgssenter nærmere regulert i § 9 i forskriften. Det er presisert i bestemmelsens første ledd at tilsynsmyndigheten skal føre tilsyn med at institusjonene (og dermed også omsorgssentrene) drives i samsvar med krav i regelverket. Tilsynsmyndigheten skal vurdere behovet for å føre tilsyn med hvert enkelte senter basert på en risiko- og sårbarhetsanalyse. Som ledd i sitt tilsyn skal tilsynsmyndigheten påse at det enkelte omsorgssenter har etablert tilfredsstillende internkontrollsystem og fører kontroll med sin egen virksomhet. Bestemmelsen viser til kapittel 2 i kvalitetsforskriften, som inneholder regler om internkontroll.

Klagebehandling

Det fremgår av bestemmelsen at tilsynsmyndigheten skal behandle alle muntlige og skriftlige henvendelser fra barna. Når det gjelder klager på enkeltvedtak er det presisert i bestemmelsen at disse følger reglene i forvaltningsloven kapittel VI med visse særregler, se lov om barneverntjenester § 6-1, jf. særlig § 6-5 og § 6-6. Videre er det presisert i bestemmelsens annet ledd at tilsynsmyndigheten må sørge for at de påklagede forhold blir best mulig belyst, og eventuelt sørge for tiltak etter forskriftens § 12.

Når det gjelder henvendelser til fylkesmannen som gjelder tvangsbruk, er det presisert i bestemmelsens tredje ledd at disse skal behandles av fylkesmannen.

6.12.2 Behovet for endring

Fylkesmannen har i dag ansvaret for å føre tilsyn med at omsorgssentrene oppfyller sine oppgaver etter barnevernloven med tilhørende forskrifter. Barn i omsorgssenter er en i en særlig sårbar situasjon, og fylkesmannens tilsyn er derfor et sentralt virkemiddel for å ivareta rettsikkerheten til de barna som oppholder seg i sentrene.

Departementet mener at det fremdeles vil være behov for å føre tilsyn med omsorgssentrene dersom sentrene tas ut av barnevernloven og det vedtas en ny lov som skal gjelde kun for omsorgssentrene. Det er også behov for tilsyn med de familiebaserte botilbudene.

6.12.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår å oppheve dagens kapittel 5A i barnevernloven. Som en konsekvens av at omsorgssentrene ikke lenger skal reguleres i barnevernloven er det også foreslått endringer både i barnevernloven § 2-3 syvende ledd og 2-3 b første og tredje ledd. De foreslåtte endringene vil innebære at fylkesmannen ikke lenger vil ha et lovfestet tilsynsansvar med omsorgssentrene etter barnevernloven. Videre vil Statens helsetilsyns overordnede ansvar for tilsynet etter barnevernloven ikke lenger omfatte omsorgssentrene.

Departementet legger til grunn at et velfungerende tilsyn bidrar til økt tillit, samt sikkerhet og kvalitet i tjenestetilbudet. Departementet mener derfor at fylkesmannen fremdeles bør ha en lovfestet plikt til å føre tilsyn med omsorgssentrene. Barn i omsorgssentre er i en særlig sårbar situasjon, og kan ha begrensede muligheter til selv å gi uttrykk for synspunkter om sin egen livssituasjon. Tilsyn er dermed også et viktig virkemiddel for å ivareta rettsikkerheten til barn i omsorgssentre, samtidig som tilsyn bidrar til nødvendig kontroll med at hvert enkelt omsorgssenter utfører de oppgavene som følger av lov- og regelverk.

Departementet mener videre at Statens helsetilsyn fremdeles bør ha det overordnede faglige tilsynet med omsorgssentrene. Helsetilsynet har erfaring og kunnskap om tilsyn som er viktig i kunnskaps- og metodeutviklingen på tilsynsområdet. Helsetilsynets overordnede ansvar for tilsynet bidrar også til at tilsynet blir utøvet på en enhetlig og konsekvent måte av de ulike fylkesmannsembetene.

Departementet foreslår derfor en egen bestemmelse i den nye lovens § 12 som viderefører fylkesmannens og Statens helsetilsyns tilsynsansvar med omsorgssentrene. Videre foreslås at fylkesmannen og Statens helsetilsyn skal ha tilsynsansvar med Bufetat. Dette er en videreføring av gjeldende rett. Tilsynsansvaret vil omfatte Bufetats lovpålagte oppgaver etter forslag til ny lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere, se særlig punkt 6.3 og 6.5. En adgang til å oppnevne tilsynsutvalg gir fylkesmannen valgfrihet til å organisere tilsynet på en hensiktsmessig måte. Departementet foreslår derfor å videreføre ordningen med at fylkesmennene kan oppnevne tilsynsutvalg. Departementet er samtidig kjent med at ordningen i liten grad har blitt benyttet av fylkesmennene. Vi er derfor noe i tvil om det er behov for å gi fylkesmennene anledning til å oppnevne tilsynsutvalg, og ønsker høringsinstansenes syn på dette.

Departementet foreslår å regulere i bestemmelsen at dersom fylkesmannen finner at omsorgssenteret ikke drives i samsvar med krav i lov og forskrift, kan fylkesmannen gi pålegg om å rette forholdet eller å legge ned driften. Tilsynet skal påse at barna får forsvarlig omsorg og blir behandlet hensynsfullt og med respekt for den enkeltes integritet. Det er i denne sammenheng naturlig å ta kontakt med den enkelte beboer. Barn har rett til medvirkning i forhold som angår dem selv.

Pålegget kan gis til institusjonens leder eller eier. Omsorgssenterets leder vil ikke alltid være i posisjon til å lukke avvik, noen ganger vil kun senterets eier ha virkemidlene til dette. Fylkesmannen må avgjør konkret hvem det er mest hensiktsmessig at pålegget rettes til. Fylkesmannen skal også kunne gi pålegg til Barne-, ungdoms- og familieetaten, om å rette forhold som er i strid med bestemmelser etter denne loven. Adgang til å gi pålegg etter denne bestemmelsen omfatter også private og kommunale omsorgssentre som utfører tjenester og tiltak etter loven. Pålegg skal kunne påklages til Statens helsetilsyn. Dette foreslås inntatt i bestemmelsen.

Departementet foreslår videre en hjemmel til å fastsette forskrift med nærmere bestemmelser om innholdet i tilsynet, herunder om hvordan og hvor ofte tilsynsbesøk skal gjennomføres. Departementet legger til grunn at det kan være naturlig å ta utgangspunkt i dagens tilsynsforskrift for barneverninstitusjoner, med tilpasninger til målgruppen i omsorgssentrene.

Særlig om tilsyn med familiebaserte botilbud

Også enslige mindreårige asylsøkere som får tilbud om opphold i et familiebasert botilbud vil ofte være i en sårbar livssituasjon, og kan ha begrensede muligheter til selv å gi uttrykk for synspunkter om hvordan de har det. I tillegg vil et slikt familiebasert botilbud innebære at barnet plasseres i et privat hjem der mulighetene for åpenhet og innsyn er begrenset sammenliknet med hva som er tilfellet på et omsorgssenter.

Departementet mener derfor at det også ved plassering i et familiebasert botilbud er behov for å føre regelmessig, systematisk og profesjonalisert tilsyn med hvordan det enkelte barnet har det i hjemmet. Etter departementets vurdering er det like stort behov for å føre tilsyn med familiebaserte botilbud, som ved opphold i omsorgssenter, plassering i fosterhjem, eller i institusjon.

Etter departementets syn bør ansvaret for å føre tilsyn enten legges til Bufetat, eller til fylkesmannen. Opphold i familiebasert botilbud skjer etter vedtak fattet av Bufetat, slik at den kommunale barneverntjeneste ikke vil være involvert på dette stadiet i saken. Det er derfor etter departementets oppfatning ikke hensiktsmessig at ansvaret for tilsynet legges til kommunen. Bufetat vil etter forslaget ha ansvaret for plasseringen og oppfølgningen av barnet, samt for både godkjenning og oppfølging av botilbudet.

Legitimitet, uavhengighet, tillit og faglig integritet er grunnleggende hensyn som må ivaretas dersom tilsyn skal kunne fungere på en god og effektiv måte. På denne bakgrunn mener departementet at det er en fordel dersom tilsynsansvaret blir lagt til et annet organ enn det som har ansvar for selve plasseringen og oppfølgningen av barnet og tilbudet. Dette tilsier at ansvaret for tilsyn blir lagt til fylkesmannen som har bred erfaring og kompetanse med å føre tilsyn både med det statlige og kommunale barnevernet, samt med private barneverninstitusjoner, sentre for foreldre og barn og omsorgssentre. Fylkesmannen fører også i dag tilsyn med fosterhjem med særlige forutsetninger etter barnevernloven § 4-27.

Fylkesmannen har ikke erfaring med å føre tilsyn med private hjem, med unntak for fosterhjem med særlige forutsetninger, jf. barnevernloven § 4-27. Etter departementets vurdering er det likevel naturlig at fylkesmannen får ansvar for å føre tilsyn med de familiebaserte botilbudene. Dette har særlig sammenheng med at de familiebaserte botilbudene er ment som et alternativ til omsorgssenter.

Departementet foreslår derfor at fylkesmannen også får tilsynsansvar med de familiebaserte botilbudene, og antar at det vil være et begrenset antall barn som har behov for slike familiebaserte botilbud.

Departementet kan gi nærmere regler om fylkesmannens tilsyn med familiebaserte botilbud i forskrift, blant annet om hvordan og hvor ofte tilsyn skal gjennomføres.

Det foreslås videre at Statens helsetilsyn også får det overordnede faglige tilsynet med familiebaserte botilbud. Departementet forutsetter at Statens helsetilsyn i samarbeid med fylkesmannsembetene vil bidra i utviklingen av det nærmere faglige innholdet i tilsynet.

6.13 Krav om politiattest

6.13.1 Gjeldende rett

Det følger av barnevernloven § 6-10 andre ledd at alle ansatte i omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere omfattes av kravet om avgrenset barneomsorgsattest etter politiregisterloven § 39. Det er også en egen forskrift om politiattest i henhold til barnevernloven av 15 oktober 1999 nr. 1090.

Den som skal ansettes i et omsorgssenter for mindreårige etter kapittel 5A, skal legge fram politiattest som nevnt i politiregisterloven § 39 første ledd. Tilsvarende gjelder andre som utfører oppgaver for omsorgssenteret og som har direkte kontakt med barn og unge.

Kravet om politiattest er obligatorisk for alle ansatte. Dette gjelder alle typer stillinger, uavhengig av om arbeidet er direkte rettet mot barn og unge eller ikke. Som ansatt regnes ikke bare fast ansatte, men også midlertidig ansatte i vikariater og engasjementer. Tilsvarende krav som for ansatte gjelder også oppdragstakere som utfører ordinære oppgaver for omsorgssenteret. Dette kan dreie seg om alle typer oppgaver, både oppgaver som er rettet mot barna, eller mer driftspregede oppgaver. I alle slike tilfeller skal oppdragstaker legge fram politiattest.

Det skal også kreves politiattest etter politiregisterloven § 39 første ledd for andre som utfører oppgaver for omsorgssenteret, og som har direkte kontakt med barn og unge som oppholder seg der. Dette kan bl.a. være praktikanter og andre som utfører oppgaver på stedet. Dette kan også være personer som utfører andre oppgaver for tiltaket, for eksempel i forbindelse med fritidsaktiviteter, utflukter og lignende.

Hvorvidt vedkommende kan anses for å ha direkte kontakt med barn må vurderes konkret. Avgjørende må være om oppgaven gir en posisjon som gjør det mulig å opparbeide seg et tillitsforhold til barnet. Sentrale kriterier er om personen har slike oppgaver jevnlig, eller over tid. I slike tilfeller skal politiattest kreves.

Omsorgssenteret har bare ansvar for å kreve politiattest fra personer som utfører oppgaver i eller for tiltaket. Det kan ikke kreves politiattest fra voksenpersoner som leder eller deltar i fritidsaktiviteter eller lignende som ikke er en del av tiltakets tilbud, men som beboerne benytter seg av.

Det skal kreves slik politiattest som framgår av barnevernloven § 6-10 andre ledd (avgrenset barneomsorgsattest). Straffebudene som er omfattet følger av politiregisterloven § 39 første ledd. Dette er seksualforbrytelser mot barn og voksne, drap, narkotikaforbrytelser og grov volds- og ranskriminalitet. Attesten skal vise om personen er siktet, tiltalt, har vedtatt forelegg, eller er dømt for overtredelse av straffebudene i politiregisterloven § 39 første ledd. Attesten skal også vise verserende saker.

Det følger av politiregisterloven § 39 første ledd at anmerkninger knyttet til narkotikaforbrytelser samt grov vold- og ranskriminalitet er tidsbegrenset, slik at disse en tid etter det straffbare forhold fant sted ikke lenger vil tas med på attesten. Hvor lenge en ilagt reaksjon skal markeres på attesten, avhenger av straffens lengde. Anvendelsen av tidsbegrensningen vil bli foretatt av politiet i forbindelse med utstedelsen av attesten. For anmerkninger knyttet til brudd på straffelovens bestemmelser om seksuelle overgrep mot barn og voksne samt drap, gjelder ingen tidsbegrensning.

Det følger av barnevernloven § 6-10 fjerde ledd at den som har anmerkninger på avgrenset barneomsorgsattest, ikke skal få adgang til å ha oppgaver overfor mindreårige.

Av forskriften § 2 fremgår det at ved ansettelse av en person til et omsorgssenter har den som foretar ansettelsen ansvar for at politiattest blir krevet fremlagt. For personer som utfører oppgaver for omsorgssenteret og har direkte kontakt med barn, skal styrer eller leder kreve fremlagt politiattest. Dersom eier av omsorgssenteret skal arbeide eller

oppholde seg der regelmessig, skal vedkommende legge frem politiattest som nevnt i § 6-10 annet ledd for statlig regional barnevernmyndighet (Bufetat).

Bufetat har ansvar for å påse at omsorgssentre følger reglene om politiattest. Bufetat har også ansvar for å godkjenne private eller kommunale omsorgssentre etter reglene i barnevernloven § 5-8 og forskrift 27. oktober 2003 nr. 1283 om godkjenning av private og kommunale institusjoner (godkjenningsforskriften). Det er et vilkår for godkjenning er at institusjonen/omsorgssenteret drives i samsvar med barnevernloven og forskrifter, deriblant regler om politiattest. Dersom det ikke kan dokumenteres at kravene til politiattest i lovens § 6-10 og denne forskrift er oppfylt, kan institusjonen ikke benyttes for barn som omfattes av loven. Det vises til godkjenningsforskriften §§ 7 og 8.

6.13.2 Behovet for endring

Departement mener det er en viktig rettssikkerhet for barn i omsorgssentre at de ansatte og andre som utfører arbeid og er i kontakt med barn kan fremlegge barneomsorgsattest, jf. politiregisterloven § 39. første ledd. Departementet ser derfor behov for å videreføre dagens bestemmelser om politiattest ved omsorgssentre. Det vil også være nødvendig med et krav om politiattest for de familiebaserte botilbudene.

6.13.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår å videreføre dagens bestemmelser om politiattest for ansatte og andre som utfører oppgaver for omsorgssenteret og som er i direkte kontakt med barn, jf. barnevernloven § 6-10. Departementet vil innta i § 16 at den som skal ansettes i et omsorgssenter skal legge fram politiattest som nevnt i politiregisterloven § 39 første ledd. Tilsvarende gjelder andre som utfører arbeid eller tjeneste for omsorgssenteret og som har direkte kontakt med barn og unge. Det vises til nærmere beskrivelse av barnevernloven § 6-10 annet ledd under gjeldende rett.

Departementet foreslår at reglene om politiattest som gjelder for fosterforeldre bør gjelde tilsvarende for de familiebaserte botilbudene. Etter barnevernloven § 6-10 skal den eller de som skal godkjennes som fosterforeldre, jf. § 4-22, legge frem uttømmende og utvidet politiattest i samsvar med politiregisterloven § 41. Det kan kreves avgrenset politiattest etter politiregisterloven § 39 første ledd også fra andre som bor i fosterhjemmet. Det fremgår av formålet i politiregisterloven § 37 nr. 5 at det skal kreves utfyllende attest i tilfeller der attest kan bidra til å sikre at en person som over tid eller jevnlig skal ha heldøgns omsorgsansvar for mindreårige, er egnet for oppgaven. Utvidet attest kreves både for fosterhjem, og for kortere opphold i beredskapshjem eller avlastningshjem. Det bør stilles samme krav til de familiebaserte botilbudene. Departementet foreslår i § 16 å regulere at familiebaserte botilbud skal fremlegge uttømmende og utvidet politiattest i henhold til politiregisterloven § 41.

Departementet foreslår også å videreføre i ny lov at person med anmerkning knyttet til visse bestemmelser i straffeloven ikke skal få adgang til å ha oppgaver overfor mindreårige, jf. barnevernloven § 6-10 fjerde ledd. Departementet ønsker også å

videreføre § 6-10 femte ledd slik at fornyet vandelskontroll skal kunne foretas i samsvar med politiregisterloven § 43. Se forslag til § 16.

Videre foreslås det at departementet kan gi utfyllende forskrifter til bestemmelsen. Dette vil gjelde både for omsorgssentre og familiebaserte botilbud.

6.14 Forvaltningslovens anvendelse

6.14.1 Gjeldende rett

Det følger av barnevernloven § 6-1 at forvaltningsloven gjelder med de særregler som er fastsatt i barnevernloven.

For omsorgssentrene fremgår det av barnevernloven § 6-2 at forvaltningsloven gjelder for klientsaker i omsorgssentre som er godkjent etter § 5-8, med de særregler som er fastsatt i barnevernloven, jf. § 6-1. Det er private og eventuelt kommunale omsorgssentresom skal godkjennes etter § 5-8, ikke statlige omsorgssentre. [29] At forvaltningsloven gjelder for "klientsaker" skal tydeliggjøre at loven er begrenset til å gjelde behandling av saker som omfatter beboerne, ikke for ansettelse og avskjedigelse/oppsigelse av personell i private omsorgssentre.[30]

Begrepene "enkeltvedtak" og "part" er nærmere definert i forvaltningsloven § 2. For tilfeller som omfattes av disse begrepene, utløses nærmere prosessuelle rettigheter etter forvaltningsloven. I barnevernloven § 6-1 annet ledd slås det fast at alle avgjørelser som gjelder ytelser og tjenester etter barnevernloven skal regnes som enkeltvedtak.

Oppfølgingsvedtak som Barne-, ungdoms- og familieetaten treffer for barn i omsorgssentre, jf. barnevernloven § 5A-4 er enkeltvedtak. Det er presisert i barnevernloven § 6-5 første ledd at vedtaket kan påklages til fylkesmannen.

Omsorgssenteret kan treffe enkeltvedtak om bruk av tvang overfor barn i omsorgssentre, jf. forskrift om rettigheter og bruk av tvang i barneverninstitusjoner. Forskriften gjelder tilsvarende for omsorgssentre, jf. § 5A-7. I forskriften §§ 26 og 27 er det presisert hvilke avgjørelser som er å regne som enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og at klager over enkeltvedtak eller andre brudd på forskriften følger reglene i forvaltningsloven. Det er fylkesmannen som er klageinstans.

6.14.2 Behovet for endring

Omsorgssentre kan være statlige, kommunale eller private. Ethvert organ for stat eller kommune regnes som forvaltningsorgan etter forvaltningsloven. Privat rettssubjekt regnes som forvaltningsorgan etter forvaltningsloven i saker hvor det treffer enkeltvedtak eller utferdiger forskrift, jf. forvaltningsloven § 1. Dette innebærer at forvaltningsloven får anvendelse for statlige og kommunale omsorgssentre, og for private omsorgssentre når

[29] Det er per august 2016 ingen kommunale omsorgssentre.

[30] Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 117.

det treffes enkeltvedtak. Departementet ser behov for å sikre at de forvaltningsrettslige prinsipper også skal gjelde for private omsorgssentres virksomhet når det ikke fattes enkeltvedtak.

6.14.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet mener det er hensiktsmessig at reglene om forvaltningslovens anvendelse og eventuelle unntak fra denne loven fremgår av en egen bestemmelse.

Departementet foreslår å innta i ny § 13 at forvaltningsloven gjelder for klientsaker i private omsorgssentre, med mindre annet følger av denne lov. Det følger av forvaltningsloven § 1 at loven uansett gjelder for Bufetat og for statlige og kommunale omsorgssentre. Departementet ser derfor ikke behov for at dette skal fremgå direkte av loven. Når staten er ansvarlig for omsorgssentertilbudet, er departementet av den oppfatning at de forvaltningsrettslige prinsipper også bør gjelde tilsvarende for private omsorgssentre. Dette er en videreføring av gjeldende rett, og bidrar til å ivareta barnas rettssikkerhet. Det kan også motvirke at det oppstår forskjeller mellom offentlig drevne og private omsorgssentre. Henvisningen til forvaltningsloven vil tydeliggjøre at også de private omsorgssentrene må følge alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper, eksempelvis om likebehandling, og forholdsmessighet. Forslaget innebærer at også forvaltningslovens regler om taushetsplikt får anvendelse, se nærmere om dette i punkt 6.15.

Departementet presisere i lovbestemmelsen at forvaltningsloven gjelder kun for *klientsaker* i private omsorgssentre. Dette innebærer at forvaltningsloven ikke får anvendelse for ansettelse og avskjedigelse/oppsigelse av personell ved private omsorgssentre. Dette er en videreføring av gjeldende rett.

Departementet foreslår at fylkesmannen er klageinstans for enkeltvedtak i klientsaker i private omsorgssentre. Klageadgangen vil dermed være den samme i private omsorgssentre som i de offentlige tilbudene.

Bufetats tildeling av plass i et omsorgssenter eller i familiebasert botilbud, eller overføring til nytt innkvarteringstilbud, er å regne som et enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Dette innebærer at forvaltningslovens saksbehandlingsregler i kapittel V om vedtak og VI om klage og omgjøring i utgangspunktet kommer til anvendelse.

I utlendingsloven § 95 tredje ledd er det imidlertid gjort unntak for forvaltningslovens §§ 24 og 25 om begrunnelse og §§ 28-34 om klage ved utlendingsmyndighetenes vedtak om mottaksplass eller ved overføring til nytt innkvarteringstilbud. Departementet mener reglene i ny lov om omsorgssentre til enslige mindreårige asylsøkere derfor bør harmonisere med reglene som gjelder for andre asylsøkere etter utlendingslovgivningen. Det foreslås derfor en særregel om at forvaltningsloven §§ 24 og 25 om begrunnelse og §§ 28-34 om klage ikke kommer til anvendelse for Bufetats vedtak om tildeling av plass i omsorgssenter eller familiebasert botilbud eller ved overføring til nytt botilbud.

6.15 Regulering av taushetsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett

6.15.1 Gjeldende rett

Taushetsplikt og opplysningsrett

Det følger av barnevernloven § 6-7 at de som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan eller et omsorgssenter etter barnevernloven har taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13-13 e. Overtredelse straffes etter straffeloven § 209.

Taushetsplikten etter barnevernloven § 6-7 er samtidig noe strengere enn det som følger av forvaltningslovens alminnelige regler.

For det første er taushetsplikten etter barnevernloven strengere når det gjelder hvilke opplysninger som er omfattet av taushetsplikten. Etter både forvaltningsloven og barnevernloven er opplysninger om "noens personlige forhold" underlagt taushetsplikt. I barnevernloven § 6-7 annet ledd er det presisert at taushetsplikten alltid omfatter fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. Etter forvaltningsloven er disse opplysningene ikke underlagt taushetsplikt, med mindre slike opplysninger røper et klientforhold eller andre forhold som må anses som personlige. Dette innebærer at taushetsplikten etter barnevernloven automatisk omfatter alle opplysninger om en persons tilknytning til barnevernet.

For det andre er adgangen til å formidle opplysninger underlagt taushetsplikt til andre forvaltningsorganer noe mer begrenset enn det som følger av forvaltningsloven. Med mindre det foreligger samtykke, følger det av barnevernloven § 6-7 tredje ledd første punktum, at taushetsbelagte opplysninger bare kan gis til andre forvaltningsorganer når dette er nødvendig for å fremme barneverntjenestens eller institusjonens oppgaver, eller for å forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade på noens helse. Det vises i denne sammenheng til forvaltningsloven § 13 b nr. 5 og 6.

Spørsmålet om taushetsplikt har særlig relevans i forbindelse med videreformidling av opplysninger til andre instanser. Det vil i flere sammenhenger være et behov eller ønske om å formidle opplysninger fra omsorgssentrene til andre myndigheter som har kontakt med den enslige mindreårige. Et typisk eksempel på dette er der utlendingsmyndighetene ønsker opplysninger i forbindelse med sin behandlingen av barnets søknad om beskyttelse. Det kan også være behov for å formidle opplysninger til andre tjenester som skole, helsetjeneste eller politiet. Også de instansene som skal bistå ved bosetting kan ha behov for opplysninger.

Utlevering av opplysningene kan kun skje dersom det er nødvendig for å fremme omsorgssenterets oppgaver, ikke mottakerorganets. Det er omsorgssenteret selv som må ta stilling til dette. I forarbeidene (ot.prp. nr. 28) til loven er det fremhevet at:

"Omsorgssenterets hovedoppgaver skal være å utøve den daglige omsorgen for barna, herunder å gi dem en trygg omsorgsbase preget av forutsigbarhet og varme. Videre skal

senteret gi behandling for traumer, savn og vanskelige opplevelser, hjelp til å tilpasse seg det norske samfunnet samt gi barna grunnlag for en best mulig bosetting eller retur."

I forarbeidene er det problematisert at et tillitsforhold mellom barn og ansatte er en forutsetning for at barnet skal føle trygghet og få nødvendig oppfølging/behandling. Et slikt tillitsforhold kan være vanskelig å oppnå dersom de ansatte kan gi opplysninger om barnet til utlendingsmyndighetene, uten barnets samtykke. I forarbeidende er det likevel presisert at:

"Ut i fra en generell vurdering av hva som kan ansees å være nødvendig for å fremme omsorgssenterets oppgaver, er det antatt at § 6-7 tredje ledd første punktum gir omsorgssenteret en adgang til å formidle opplysninger til utlendingsmyndighetene i visse tilfeller. Adgangen vil kunne foreligge dersom omsorgssenteret finner at formidling av opplysningene etter en konkret vurdering er nødvendig for å ivareta barnets beste, herunder å ivareta barnets beste ved behandlingen av asylsøknaden eller å sikre barnet en best mulig bosetting eller retur."

I forarbeidene til barnevernloven kapittel 5A, ble det lagt til grunn at omsorgssentrene, uten hinder av taushetsplikten i barnevernloven § 6-7 tredje ledd, i "visse tilfeller" kan gi opplysninger til utlendingsmyndighetene, selv om vergen og eventuelt barnet ikke har samtykket til dette. Departementet legger til grunn at omsorgssenteret etter gjeldende rett bare unntaksvis kan gi opplysninger til utlendingsmyndighetene uten samtykke.

Særlig om opplysningsrett og opplysningsplikt til barneverntjenesten

Det fremgår av barnevernloven § 5A-5 annet ledd at dersom barnets utvikling medfører at barnets behov ikke lenger kan ivaretas på en tilfredsstillende måte på omsorgssenteret, eller barnet ønsker opphold utenfor omsorgssenteret, skal omsorgssenteret varsle barneverntjenesten for vurdering av om det bør iverksettes særlige tiltak etter barnevernloven kapittel 4. I § 5A-3 annet ledd er det gitt en tilsvarende varslingsregel, som gjelder ved barnets ankomst til omsorgssenteret. Bestemmelsene forutsetter at barneverntjenesten i slike tilfeller skal iverksette en undersøkelse og om nødvendig iverksette tiltak etter barnevernloven kapittel 4.

Etter barnevernloven § 6-4 annet ledd skal offentlige myndigheter av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikt, gi opplysninger til kommunens barneverntjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. §§ 4-10, 4-11 og 4-12, når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. § 4-24, eller når det er grunn til å tro at det er fare for utnyttelse av et barn til menneskehandel, jf. § 4-29, jf. barnevernloven § 6-4 annet ledd. Offentlige myndigheter plikter også å gi slike opplysninger etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av barnevernloven.

Det er presisert i bestemmelsen at organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune i denne sammenheng regnes som offentlig myndighet. Dette innebærer at også private omsorgssentre har opplysningsplikt til barneverntjenesten i nevnte tilfeller.

Selv om det ikke går direkte frem av ordlyden i barnevernloven § 6-4 annet ledd, legger departementet til grunn at plikten til å gi opplysninger til barneverntjenesten av eget tiltak er et selvstendig og personlig ansvar som er pålagt den enkelte som ufører arbeid eller tjeneste for det offentlige.

Det følger av barnevernloven § 6-4 tredje ledd at opplysningsplikten også omfatter yrkesutøvere i medhold av helsepersonelloven, psykisk helsevernloven, helse- og omsorgstjenesteloven, lov om familievernkontorer, meklingsmenn i ekteskapssaker (jf. lov om ekteskap), samt friskolelova.

Særlig om helsepersonells taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt

Helsepersonell har en streng yrkesmessig taushetsplikt som er nærmere regulert i kapittel 5 i lov av 2. juli 1999 om helsepersonell mv. (Helsepersonelloven). Det fremgår av hovedregelen om taushetsplikt i § 21 at helsepersonell skal hindre at andre får adgang eller kjennskap til opplysninger om folks legems- eller sykdomsforhold eller andre personlige forhold som de får vite om i egenskap av å være helsepersonell.

Taushetsplikten gjelder alt helsepersonell som yter helsehjelp. Taushetsplikten har som formål å bidra til å verne om pasientens integritet og sikre befolkningens tillit til helsepersonell og helse- og omsorgstjenesten. Utgangspunktet er at pasienter skal kunne føle seg trygge på at opplysninger som gis i forbindelse med helsehjelp ikke benyttes i andre sammenhenger og utleveres til andre uten deres samtykke. Helsepersonelloven åpner for at helsepersonell i visse situasjoner kan ha opplysningsrett eller opplysningsplikt. Hvis det ikke foreligger samtykke, er den klare hovedregel at unntak fra helsepersonellets taushetsplikt må fremgå av lov, jf. helsepersonelloven § 23 nr. 6.

Helsepersonell har opplysningsplikt til barneverntjenesten etter barnevernloven § 6-4 tredje ledd, jf. annet ledd og helsepersonelloven § 33.[31]

6.15.2 Behovet for endring

I sitt arbeid med å ivareta barna i det daglige vil ansatte og andre som utfører oppgaver for Bufetat etter ny lov få kjennskap til personlige opplysninger om barnet. Slike opplysninger bør av hensyn til barnets integritet og tillitsforhold mellom barna og de ansatte være underlagt taushetsplikt. Departementet ser derfor behov for å ha en egen bestemmelse om taushetsplikt i ny lov.

Departementet mener samtidig at det er behov for en bestemmelse som tydeliggjør omsorgssenterets adgang til å formidle opplysninger til utlendingsmyndighetene, for å bidra at sakene blir avgjort til barns beste.

[31] Dette innebærer at helsepersonell har opplysningsplikt uavhengig av om de arbeider i den offentlige helse- og omsorgstjenesten eller er privatpraktiserende. Det fremgår ikke av helsepersonelloven § 33 at helsepersonell har opplysningsplikt når det er grunn til å tro at det er fare for utnyttelse av et barn til menneskehandel, jf. barnevernloven § 4-29. i slike tilfeller følger opplysningsplikten av barnevernloven § 6-4 annet ledd, jf. tredje ledd.

Omsorgssentrene vil være omfattet av opplysningsplikten til barnevernet etter barnevernloven § 6-4, selv om tilbudet reguleres i en egen lov. Departementet mener det likevel er naturlig at opplysningsplikten til barnevernloven, på tilsvarende måte som i andre særlover, fremgår direkte av den nye loven.

6.15.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet har vurdert hvorvidt det er tilstrekkelig at det er forvaltningslovens alminnelige regler om taushetsplikt som skal gjelde, eller om barnevernlovens regler om taushetsplikt bør videreføres i den nye loven.

Hvilke opplysninger taushetsplikten skal omfatte

Etter både forvaltningsloven og barnevernloven er opplysninger om noens personlige forhold underlagt taushetsplikt. Etter departementets vurdering er det tilstrekkelig at den nye loven inneholder en bestemmelse som henviser til den alminnelige bestemmelsen om taushetsplikt i forvaltningsloven § 13. Departementet foreslår derfor å innta i § 14 i ny lov at enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven har taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13 til 13 e. Departementet legger i denne sammenhengen til grunn at en søknad om beskyttelse i seg selv må betraktes som et personlig forhold som vil være underlagt taushetsplikt, også etter forvaltningsloven § 13.

Formidling av opplysninger til andre offentlige myndigheter

Spørsmålet om taushetsplikt har særlig relevans ved spørsmål om videreformidling av opplysninger til andre instanser.

Adgangen til å formidle taushetsbelagte opplysninger vil avhenge av at det enten foreligger samtykke, eller at det foreligger et annet hjemmelsgrunnlag til å videreformidle opplysninger.

Omsorgssenteret skal være et midlertidig botilbud for barnet. Omsorgssenterets hovedoppgave er å gi barnet forsvarlig omsorg i den perioden barnet bor på omsorgssenteret. Dette innebærer blant annet å bidra til at barnet får nødvendig oppfølging og behandling fra andre tjenester. For å kunne ivareta disse oppgavene, vil omsorgssenteret derfor i en del tilfeller ha behov for å formidle opplysninger til andre tjenester som skole, helse- og omsorgstjenesten, PPT og barneverntjenesten. Omsorgssenteret vil også ha behov for å videreformidle informasjon om barnet til bosettingsmyndighetene og kommunen barnet skal bosettes i. Taushetsplikten er ikke til hinder for at omsorgssenteret formidler opplysninger i den grad dette er nødvendig for å ivareta omsorgssenterets egne oppgaver, jf. forvaltningsloven § 13 b nr. 5. For å kunne bidra til at barna får nødvendig oppfølging og behandling og et godt og helhetlig tjenestetilbud er det nødvendig å samarbeide med andre tjenester. Taushetsplikten er ikke til hinder for nødvendig samarbeid mellom omsorgssenteret og andre tjenester i oppfølgingen av det enkelte barn. Departementet legger til grunn at omsorgssenteret, uten hinder av taushetsplikt, kan gi andre tjenester opplysninger som er nødvendig for å ivareta barnets behov for oppfølging og behandling i den tiden barnet har opphold i omsorgssenteret. Dette omfatter også opplysninger som er nødvendige for å tilrettelegge

for best mulig bosetting eller retur. Se punkt 6.8.3 om videreformidling av opplysninger om barnet til bosettingsmyndighetene.

Formidling av opplysninger til utlendingsmyndighetene

Justis- og beredskapsdepartementet la i Prop. 104 L (2013-2014) frem forslag for Stortinget om å lovfeste visse unntak fra taushetsplikten for ansatte i asylmottak, samt omsorgssentre og barneverninstitusjoner til utlendingsmyndighetene, jf. forslag til ny § 84 b i utlendingsloven. Forslaget innebar en plikt både for ansatte i mottak og i omsorgssentrene til å utlevere opplysninger til utlendingsmyndighetene, etter anmodning. Når det gjelder omsorgssentre og barneverninstitusjoner var forslaget begrenset til opplysninger som gjaldt opprinnelsesland, identitet, omsorgspersoner, alder og særlige sårbarhet. I tillegg ble det foreslått en adgang til å gi opplysninger av eget tiltak.

I proposisjonen ble det lagt til grunn at "*det som hovedregel må foreligge samtykke fra den mindreåriges representant for at barnevernsansatte kan videreformidle taushetsbelagte opplysninger om barnet til utlendingsmyndighetene*". Sitatet omfattet også ansatte i omsorgssentrene.

Forslaget om opplysningsplikt og opplysningsrett for barneverninstitusjoner og omsorgssentre ble imidlertid ikke fulgt opp under Stortingets behandling av saken.[32] Stortinget vedtok i stedet følgende bestemmelse i utlendingsloven § 84 b annet ledd:

> "*For beboere som er enslige, mindreårige asylsøkere, kan utlendingsmyndighetene ikke anmode ansatte som nevnt i første ledd, og ansatte i omsorgssentre for mindreårige og barnevernsinstitusjoner, jf. barnevernloven kapittel 5 og 5 A, om opplysninger etter første ledd.*"

I innstillingen ble det blant annet vist til bekymring knyttet til barnas behandlingstilbud, fordi unntak fra taushetsplikten kunne komme i konflikt med omsorgsrollen og tilliten mellom de ansatte og barna.

For at utlendingsmyndighetene skal kunne fatte riktige avgjørelser er det viktig at hver enkelt sak er tilstrekkelig opplyst og bygger på korrekt faktum. Også hensynet til legitimitet og tillit til utlendingsmyndighetenes behandling av søknader om beskyttelse tilsier at sakene bør bygge på et best mulig opplyst beslutningsgrunnlag.

Som et generelt utgangspunkt mener departementet at det, også av hensyn til barnet, er viktig at informasjon som kan ha betydning for utlendingsmyndighetenes vurdering av barnets søknad om beskyttelse, formidles til utlendingsmyndighetene. Departementet legger til grunn at omsorgssenteret i mange tilfeller vil ha informasjon om barnet, barnets situasjon og opprinnelse som kan være relevante for utlendingsmyndighetene ved deres behandling av den enkelte søknad om beskyttelse.

For at utlendingsmyndighetene skal kunne fatte en riktig avgjørelse som er basert på korrekte opplysninger, kan det blant annet være svært viktig å få opplysninger om hvorvidt barnet har hatt kontakt med omsorgspersoner i hjemlandet, og om deres

[32] Innst. 103 L (2014-2015)

oppholdssted. Dette er opplysninger som er nødvendig for at utlendingsmyndighetene skal kunne gjøre en god vurdering av hva som er til barnets beste, ut fra alle relevante forhold. Dette omfatter også den grunnleggende vurderingen av om det beste for det enkelte barnet er å få oppholdstillatelse i Norge, eller om det er best for barnet å returnere til sin familie i hjemlandet. Utlendingsmyndighetene vil i mange tilfeller ha kompetanse og mulighet til å kunne gjøre vurderinger og undersøkelser som omsorgssenteret ikke har tilsvarende mulighet til. Blant annet har utlendingsmyndighetene både kompetanse og erfaring med oppsporingsarbeid, god landkunnskap og mulighet til å kunne verifisere opplysninger fra opprinnelseslandet som er relevant for å belyse barnets helhetlige situasjon.

Etter departementets vurdering er dagens taushetsplikt for ansatte i omsorgssentre for streng når det gjelder å gi opplysninger til utlendingsmyndighetene. Departementet ønsker ikke å foreslå at omsorgssentrene skal ha en lovfestet *opplysningsplikt* til utlendingsmyndighetene, men mener at *adgangen* til å gi opplysninger bør presiseres og mykes noe opp.

Departementet foreslår derfor at det i ny § 14 blir presisert at Bufetat og omsorgssentre uten hinder av taushetsplikt kan gi utlendingsmyndigheten opplysninger om barnet som kan ha betydning for vurderingen av barnets beste i behandlingen av en søknad om beskyttelse.

Departementet foreslår ikke å gi de familiebaserte botilbudene en opplysningsrett til utlendingsmyndighetene. De familiebaserte botilbudene kan kontakte Bufetat dersom de har informasjon om barnet som kan ha betydning for utlendingsmyndighetenes vurderingen av barnets beste. Bufetat må i slike tilfeller avgjøre om informasjon skal videreformidles til utlendingsmyndighetene.

Bufetat kan gi nærmere retningslinjer om rutiner for å utgi ellers taushetsbelagt informasjon til utlendingsmyndighetene etter denne bestemmelsen.

Helsepersonell som yter helsehjelp har en særlig streng profesjonsbestemt taushetsplikt etter i helsepersonelloven, se omtale under gjeldende rett. Forslag til § 14 er ikke ment å innebære endringer når det gjelder helsepersonells taushetsplikt og opplysningsrett. Eventuelle helsepersonell som yter helsehjelp til beboere i omsorgssentre, vil ha taushetsplikt etter helsepersonelloven. Forslaget om opplysningsrett til utlendingsmyndigheten gjelder derfor ikke for helsepersonell som yter helsehjelp.

Opplysningsrett til barneverntjenesten

God kommunikasjon og samarbeid mellom relevante tjenester er avgjørende for å følge opp barn på en helhetlig og god måte. Bufetat og omsorgssentre kan, uten hinder av taushetsplikt, samarbeide og kommunisere med barneverntjenesten når det er nødvendig for å ivareta det enkelte barn under opphold i omsorgssentre eller familiebaserte botilbud. Taushetsplikten er, som nevnt, ikke til hinder for at Bufetat eller omsorgssenteret formidler opplysninger til barneverntjenesten når det er nødvendig for å ivareta barnet og for å bidra til at barnet får den oppfølging og behandling barnet har behov for fra andre tjenester, jf. forvaltningsloven § 13 b nr 5.

De fleste enslige mindreårige asylsøkere vil få god nok omsorg i et omsorgssenter eller familiebasert botilbud. Noen barn kan imidlertid ha behov for barneverntiltak, for eksempel på grunn av særlig ung alder eller ved atferdsvansker. Bufetat eller omsorgssentre kan i slike tilfeller kontakte barneverntjenesten uten hinder av taushetsplikt. På samme måte som i andre barnevernsaker, må barneverntjenesten vurdere behovet for å opprette undersøkelsessak og om nødvendig iverksette tiltak etter barnevernloven kapittel 4. Departementet ser ikke behov for å regulere dette nærmere i loven.

Opplysningsplikt til barneverntjenesten

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for Bufetat og statlige, kommunale og private omsorgssentre har opplysningsplikt til den kommunale barneverntjenesten jf. barnevernloven § 6-4 annet og tredje ledd. Opplysningsplikten er avgjørende for at barneverntjenesten skal kunne utføre sine oppgaver og for at barn skal få den hjelp de har behov for. Departementet foreslår av pedagogiske hensyn å innta reglene om opplysningsplikt til barneverntjenesten også i den nye loven.

Departementet foreslår å innta en plikt til å være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens i § 14 tredje ledd. En slik oppmerksomhetsplikt er inntatt i de fleste særlovgiver om opplysningsplikt til barneverntjenesten. Videre foreslår departementet at det fremgår av § 14 fjerde ledd at uten hinder av taushetsplikt skal enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven gi opplysninger til kommunens barneverntjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. barnevernloven § 4-10, § 4-11, § 4-12. I tillegg inntrer opplysningsplikten når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker eller når det er grunn til å tro at det er fare for utnyttelse av et barn til menneskehandel, jf. barnevernloven §§ 4-24 og 4-29. Departementet foreslår videre å regulere en plikt til å gi opplysninger etter pålegg fra barneverntjenesten i disse situasjonene.

Særlig om tilfeller der barn flytter privat eller forsvinner

Opphold i omsorgssenter er et frivillig botilbud og Bufetat eller omsorgssentre kan ikke nekte barn å flytte. Noen barn ønsker å flytte privat til slekt eller nettverk. Omsorgssenteret bør forsøke å motivere barnet til å bli boende dersom det anses å være til barnets beste. Omsorgssenteret bør også kontakte barnets representant eller verge hvis barnet ønsker å flytte. Hvis barnet flytter skal Bufetat sørge for at barneverntjenesten i kommunen barnet flytter til blir informert. Også barnets verge/representant, utlendingsforvaltning og andre relevante tjenester skal informeres, som for eksempel barnets skole. Tilsvarende gjelder for barn i familiebaserte botilbud. Når barn flytter har ikke Bufetat lenger omsorgen for barnet. Det å informere andre relevante tjenester om flyttingen vil være en forsvarlig måte å bidra til at barnet får nødvendig oppfølging etter utflytting.

Departementet understreker at dersom et barn forsvinner fra omsorgssenteret, slik at omsorgssenteret ikke vet hvor barnet er, skal omsorgssenteret eller Bufetat uten opphold

melde barnet savnet hos politiet. Barneverntjenesten der omsorgssenteret ligger eller der det antas at barnet kan befinne seg skal også kontaktes. Bufetat skal også i disse tilfellene sørge for at andre relevante tjenester blir informert, som barnets representant eller verge, skole og utlendingsforvaltningen.

Dersom det er mistanke om at barnet kan være utsatt for menneskehandel skal både det lokale politiet og den kommunale barneverntjenesten kontaktes for å få vurdert barnets risikosituasjon og for å iverksette nødvendige tiltak.[33]

6.16 Adgang til å innhente opplysninger mv.

6.16.1 Gjeldende rett

Det følger av barnevernloven § 2-3 syvende ledd, tredje punktum, at statlige sentrale myndigheter, statlige regionale myndigheter, Statens helsetilsyn og fylkesmannen kan innhente visse opplysninger fra omsorgssentre, uten hinder av taushetsplikt. Retten er begrenset til informasjon som er nødvendig for at myndighetene skal kunne utføre sine oppgaver etter loven. De samme myndighetene kan også kreve adgang til omsorgssentre, jf. barnevernloven kapittel 5A.

6.16.2 Behovet for endring

Departementet ser behov for å videreføre regler om at Bufetat, fylkesmennene og Statens helsetilsyn kan kreve både informasjon fra og adgang til omsorgssentre og familiebaserte botilbud, med det formål å utføre sine oppgaver etter loven.

6.16.3 Departementets vurdering og forslag

Departementet foreslår blant annet at Bufetat skal ha ansvar for at det etableres og drives omsorgssentre og at Bufetat skal ha omsorgsansvaret for barn i omsorgssentre og familiebaserte botilbud etter denne loven. Departementet foreslår at fylkesmannen skal føre tilsyn med omsorgssentrene og de familiebaserte botilbudene, se punkt 6.12.

Departementet foreslår å innføre en bestemmelse i ny lov der det fremgår at Bufetat, Statens helsetilsyn, fylkesmannen og tilsynsutvalg kan kreve at omsorgssentre og familiebaserte botilbud, uten hinder av taushetsplikt, gir de opplysninger som er nødvendig for at disse myndighetene skal kunne utføre sine oppgaver etter loven. Det foreslås også at Bufetat, Statens helsetilsyn, fylkesmannen og tilsynsutvalg kan kreve adgang til omsorgssentre og de familiebaserte botilbudene, for å utføre sine oppgaver etter loven. Forslaget omfatter både statlige, private og kommunale omsorgssentre. Med unntak for de familiebaserte botilbudene er dette en videreføring av gjeldende rett. Som

[33] Se for øvrig Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets rundskriv 1/2016 *Barnevernets håndtering av saker der mindreårige kan være utsatt for menneskehandel.* https://www.bufdir.no/global/nbbf/Barnevern/Rundskriv%20menneskehandel.pdf

følge av dette vil henvisningen til omsorgssentre i barnevernloven § 2-3 syvende ledd foreslås opphevet.

6.17 Plassering i omsorgssentre etter barnevernloven kapittel 4

6.17.1 Gjeldende rett

Barneverntjenesten kan i dag plassere barn i omsorgssentre som et tiltak etter barnevernloven kapittel 4, jf. § 5A-10. Dette kan for eksempel være aktuelt for barn som bor i asylmottak sammen med foreldrene sine. Ved plassering av barn i omsorgssenter etter slikt vedtak gjelder barnevernloven § 4-18 om ansvaret for omsorgen i foreldrenes sted, § 5-4 om inntak og utskriving, og bestemmelsene i kapittel 9 om utgiftsfordeling tilsvarende som ved plassering i barneverninstitusjon.

Dette innebærer at omsorgssentre kan benyttes som plasseringssted, dersom det fattes ordinære vedtak etter barnevernloven kapittel 4, jf. §§ 4-4 fjerde ledd, 4-8 annet og tredje ledd, og § 4-12. Denne adgangen følger av at omsorgssentre for mindreårige er et plasseringsalternativ i § 4-14 bokstav d. Barn kan også plasseres i omsorgssentre etter akuttvedtak etter barnevernloven § 4-6 annet ledd, ettersom det i praksis er lagt til grunn at plasseringsalternativene i § 4-14 også gjelder i disse tilfellene. Det fremgår av forarbeidene til loven at omsorgssentrene ikke skal være et alternativ for enslige mindreårige som er plassert i institusjon i medhold av barnevernloven §§ 4-24 og 4-26.

Ved plassering i omsorgssentre i medhold av barnevernloven kapittel 4 gjelder lovens alminnelige regler om saksbehandling, vedtaksmyndighet, oppfølgingsansvar, utgiftsfordeling mv.

6.17.2 Behovet for endring

Departementet ønsker i hovedsak å videreføre gjeldende rett.

6.17.3 Departementets vurdering og forslag

Selv om omsorgssentrene skal reguleres utenfor barnevernloven, foreslår departementet å videreføre at barneverntjenesten og fylkesnemnda kan vedta plassering av barn i omsorgssenter for mindreårige som et tiltak etter barnevernloven kapittel 4. For noen barn kan opphold i et omsorgssenter være et bedre alternativ enn andre barneverntiltak. Departementet foreslår derfor ikke å stenge for at barneverntjenesten kan benytte omsorgssentre som et hjelpetiltak eller plasseringsalternativ. En slik plassering vil være mest aktuell for familier som bor i ordinære asylmottak, og som har behov for bistand fra barnevernet.

Departementet foreslår derfor å videreføre regelen i dagens § 5A-10 uendret i ny lov. Ved slike plasseringer vil barnevernlovens regler om saksbehandling, vedtaksmyndighet, oppfølgingsansvar, utgiftsfordeling mv. komme til anvendelse, ikke bestemmelsene i ny lov. Barneverntjenestens ansvar for barnet, som nedfelt i barnevernloven § 4-18, gjelder for slike plasseringer av barn i omsorgssentre. Barnevernlovens regler for inntak og

utskriving, jf. § 5-4 kommer til anvendelse og barnevernloven kapittel 9 om utgiftsfordeling gjelder tilsvarende som ved plassering i barneverninstitusjon.

6.18 Særlig om forholdet til barnekonvensjonen

Departementet har vurdert hvorvidt barnekonvensjonens rettighetsbestemmelser er til hinder for en ny lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere.

Barnekonvensjonen artikkel 2 gir barn rett til å få oppfylt rettighetene i barnekonvensjonen uten urimelig eller usaklig forskjellsbehandling. Departementet er av den oppfatning at det å ha egne botilbud til enslige mindreårige asylsøkere med egne krav til kvalitet som skiller seg fra krav i ordinære barneverninstitusjoner, ikke er i uoverensstemmelse med barnekonvensjonen artikkel 2.

Bestemmelsen i artikkel 2 rammer ikke forskjellsbehandling som har et saklig formål, som er nødvendig for å oppnå formålet, og som ikke er for inngripende.[34] Som beskrevet i kapittel 2, er barn som kommer alene til Norge for å søke beskyttelse i en særskilt situasjon. Denne gruppen skiller seg fra andre barn som får hjelp fra barnevernet ved at de har andre behov, og det er derfor utviklet et eget botilbud for denne gruppen barn. Departementet er av den oppfatning at det ikke er et krav etter barnekonvensjonen at enslige mindreårige asylsøkere skal få det samme tilbudet som andre barn som er uten omsorgspersoner. Det avgjørende er om det enkelte barn får forsvarlig omsorg, beskyttelse og oppfølging som dekker barnets behov. Barna skal få forsvarlig omsorg i omsorgssentre og familiebaserte botilbud. .

Heller ikke barn i barnevernet får det samme tilbudet, da oppfølgingen av det enkelte barn tilpasses barnets behov. Også en ny omsorgssentermodell skal være fleksibel nok til å ta høyde for at barn har ulike behov, og gi et differensiert tilbud. Departementet mener på denne bakgrunn at det ikke medfører noen usaklig forskjellsbehandling verken at ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere tas ut av barnevernloven, eller at det innføres egne kvalitetskrav.

Barnevernloven gjelder for alle som oppholder seg her i landet, jf. barnevernloven § 1-2. Loven vil fortsette å gjelde for enslige mindreårige asylsøkere, selv om omsorgssentrene reguleres utenfor barnevernloven. Omsorgssentre skal melde bekymring til barneverntjenesten dersom de vurderer at barnet har behov for barneverntiltak, for eksempel ved alvorlige atferdsvansker. Ved bekymring for en enslig mindreårig skal barneverntjenesten undersøke saken og om nødvendig iverksette barneverntiltak på samme måte som i andre barnevernsaker. Enslige mindreårige asylsøkere har dermed adgang på barneverntjenester som andre barn i Norge.

I henhold til konvensjonens artikkel 3 skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Herunder skal blant annet barnet sikres den beskyttelse og omsorg som er nødvendig. Ved anvendelsen av prinsippet skal det tas utgangspunkt i det enkelte barnets behov og forutsetninger. Departementet understreker at selv om det legges opp til en ny

[34] Se kapittel 2 i "Barnekonvensjonen – barns rettigheter i Norge", Kirsten Sandberg m fl. (3. utg.).

organisering av omsorgssentrene, skal det enkelte barn fortsatt få individuell oppfølging og forsvarlig omsorg.

Den nye omsorgssentermodellen legger opp til økt differensiering av botilbudet. Det innebærer at det skal foretas en vurdering av det enkelte barns behov. På bakgrunn av en helhetsbedømmelse av den individuelle situasjonen, skal så barnet plasseres i en avdeling som passer med alder og oppfølgingsbehov. Det tas dermed også hensyn til barnets beste i ny lov. Barn skal få forsvarlig omsorg. Departementet foreslår videre at Bufetat også skal ha mulighet til å tilby barn et familiebasert botilbud i asylsøkerfasen. Selv om de fleste barn vil få tilfredsstillende omsorg i omsorgssenteret, kan noen barn ha bedre utbytte av å bo i familieliknende botilbud.

Barnekonvensjonen artikkel 12 regulerer barns rett til å bli hørt. Barns rett til medvirkning under sitt opphold i omsorgssenteret vil ikke endres selv om omsorgssentrene reguleres i en egen lov. Lovforslagets § 7 nedfeller retten til medvirkning for barn som bor i omsorgssentre. Retten til medvirkning vil gjelde i samme omfang som Grunnlovens § 104, og forpliktelsene etter barnekonvensjonen artikkel 12.

Barnekonvensjonen artikkel 20 omhandler barn som er midlertidig eller permanent fratatt sitt familiemiljø. Disse barna skal sikres alternativ omsorg. Artikkel 22 forplikter Norge til å gi beskyttelse til barn som søker flyktningstatus, og det ikke er mulig å finne foreldre eller andre familiemedlemmer. Departementet mener enslige mindreårige asylsøkere vil få et forsvarlig omsorgstilbud, også med en ny lov. Barn under 15 år vil fortsatt få et tilbud i Bufetats omsorgssentre, mens enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år får et tilbud fra utlendingsmyndighetene i særskilte mottak eller avdelinger for denne gruppen barn.

Barnekonvensjonen artikkel 25 forplikter Norge til periodisk å vurdere den plasseringen et barn har fått. Jevnlig tilsyn av barnets omsorg er fremhevet i FNs barnekomites generelle kommentar nr. 6. Departementet foreslår at lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere skal ha regler om rettigheter for beboere i omsorgssentre. Departementet foreslår også at fylkesmannen skal føre tilsyn med omsorgssentrene og familiebaserte botilbud.

På denne bakgrunn mener departementet at forslaget om en ny lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere ivaretar Norges forpliktelser etter barnekonvensjonen.

7 Risikovurderinger

Departementets forslag om å endre dagens kvalitetskrav i omsorgssentrene, kan innebære et botilbud med større avdelinger og lavere bemanningen og kompetanse enn i dag. Dette kan innebære ulike former for risiko.

Dersom Bufetat eksempelvis velger å organisere tilbudet i større avdelinger med færre ansatte, kan dette innebære økt risiko for at barn som har behov for hjelp ikke får tilstrekkelig oppfølging, samt økt risiko for uønskede hendelser. Differensieringen skal bidra til å redusere risikoen for utilstrekkelig oppfølging, fordi de yngste og mest sårbare barna skal følges tettere. Bufetat kan også etablere ankomstsentre som kan bidra til å

redusere risiko. I et ankomstsenter kan det foretas en første vurdering av barnas behov, før tildeling av plass i et egnet omsorgssenter. En slik enhet kan for eksempel fange opp om et barn bør bo i en avdeling med tettere oppfølging enn det alderen ellers skulle tilsi, eller om barnet har alvorlige atferdsproblemer slik at barneverntjenesten bør kontaktes. Departementet foreslår også at Bufetat skal kunne ta i bruk familiebaserte botilbud, som kan bidra til god oppfølging av de yngste barna.

Redusert bemanning og kompetanse kan gi økt risiko for at barn med behov for hjelp ikke fanges opp i en tidlig fase. Det er gode samfunnsøkonomiske gevinster av å gi rett tiltak til rett tid for barn i sårbare situasjoner. Tidlig innsats kan motvirke andre negative konsekvenser i løpet av et livsløp.[35] For å identifisere barn med særlige behov, viderefører departementet regler om at barns situasjon og behov skal kartlegges ved ankomst til omsorgssentrene. Kartleggingen skal bidra til å ivareta barnet mens barnet bor i omsorgssenteret. Videre skal kartleggingen bidra til at barnet får et egnet botiltak, og god oppfølging ved bosetting i en kommune. Systematisk og god kartlegging er derfor viktig element i det forebyggende arbeidet.

Omsorgssenteret skal gi barna forsvarlig omsorg og ivareta barna i det daglige. Dette innebærer også å bidra til at barnet får nødvendig oppfølging fra andre tjenester, for eksempel helse- og skolemyndigheter og kommunalt barnevern. Forskning viser at enslige mindreårige asylsøkere i gjennomsnitt har opplevd flere alvorlige livshendelser som vold, krig, seksuelle overgrep. En stor andel av de enslige mindreårige asylsøkerne lider av post-traumatisk stress, angst og depresjon.[36] Omsorgssenteren har et lovpålagt ansvar for å bidra til at barnet får nødvendig oppfølging fra andre tjenester. Ansvaret for oppfølging og behandling av traumer, angst, depresjon ligger hos helsemyndighetene.

Dersom barnet har alvorlige problemer som krever at barneverntjenesten griper inn med tiltak, reguleres ansvaret av barnevernloven. For noen barn vil for eksempel plassering i en institusjon for ungdom med alvorlige atferdsproblemer være nødvendig, og til barnets beste.

At asylsøkerfasen per definisjon er midlertidig, kan etter departementets mening gjenspeiles i botilbudets kvalitet. Regelmessig tilsyn kan til en viss grad veie opp for lavere kvalitet på tjenesten. Tilbudet blir kontrollert, og dette kan avdekke eventuell risiko og mangler. Dette er en viktig rettsikkerhetsgaranti for det enkelte barn. Departementet foreslår at fylkesmannen, som er en uavhengig instans til Bufetat, skal føre tilsyn med at barna får forsvarlig omsorg og oppfølging i omsorgssentre og familiebaserte botilbud.

---

[35] Dette vises blant annet i vises både i Rambølls registerdataundersøkelse i Danmark om effektene av tidlig innsats med forskningsbaserte tiltak http://www.ramboll.dk/medier/publikationer/rapporter/~/media/2D067FF0F7FF437E8CC7860D8BE6426E.ashx og i Rambølls samfunnsøkonomiske analyse om implementering av Bufdirs faglige anbefalinger for spe- og småbarn i Norge

[36] Jensen, Tine K. m.fl (2014): Development of mental health problems – a follow-up study of unaccompanied refugee minors. i *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health* 2014, 8:29.

8 Administrative og økonomiske konsekvenser

Innledning

Barne- og likestillingsdepartementet foreslår at omsorgssentertilbudet reguleres i en ny lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere. Et nytt regelverk skal være mer fleksibelt enn i dag og åpne for at tilbudet bedre kan tilpasses varierende ankomsttall.

En ny lov gir rammer for hvordan tilbudet skal se ut, men skal samtidig gi fleksibilitet og handlingsrom til å tilpasse tilbudet til ulike situasjoner og barn. Kostnadene knyttet til omsorgssentrene vil følge av den konkrete innretningen på omsorgssentertilbudet, og denne følger ikke direkte av lovforslaget. Det er derfor ikke slik at et gitt bevilgningsbehov eller en konkret kostnadsreduksjon følger direkte av nye lovbestemmelser. Dette skyldes også at kostnadene til Bufetat i stor grad avgjøres gjennom forhandlinger med private tilbydere.

De foreslåtte endringene vil gi større rom for å gjennomføre kostnadsdempende tiltak enn det som er mulig innenfor dagens regelverk. Regelverksendringene gir økt rom for kostnadsreduksjoner som følge av endringer i bemanning, kompetanse og omsorgssenterets fysiske utforming, herunder størrelsen på avdelingene og bruk av flermannsrom.

Endrede krav til omsorgssentertilbudet

Departementet vil åpne for at omsorgssentertilbudet kan differensieres i større grad enn i dag. Som følge av differensieringen vil barna med behov for mindre oppfølging kunne bo i større avdelinger eller avdelinger med færre voksne per barn enn i dag. Departementet foreslår også å senke de materielle kravene til omsorgssentrene.

Utgifter til bemanning står for en stor andel av utgiftene til driften av omsorgssentrene i dag. Lavere bemanningstetthet og lavere andel med en bestemt utdanning, vil medføre kostnadsreduksjoner. De faktiske kostnadsreduksjonene vil imidlertid avhenge av hvor mye bemanningen reduseres.

Utgifter til husleie og drift av bygninger står imidlertid kun for en liten andel av driftsutgiftene i dag. Senkede materielle krav til omsorgssentrene, både når det gjelder fysisk utforming og utstyr, bruk av større avdelinger og økt bruk av flermannsrom kan imidlertid medføre visse kostnadsreduksjoner som følge av lavere utgifter til husleie og drift av bygninger.

De foreslåtte regelverksendringene gir økt rom for kostnadsreduksjoner på noen områder, samtidig som det kan oppstå behov for omfordeling av ressurser til andre oppgaver. Departementet vil åpne for at tilbudet kan differensieres utfra barnets alder og behov. Dette kan medføre behov for noe økte ressurser til arbeidet med å plassere barna i rett omsorgssenter.

Med de foreslåtte regelverksendringene kan de eldste barna bo i avdelinger med lavere bemanning enn i dag. Eksempelvis vil 70 prosent av 13- og 14-åringene kunne bo i avdelinger med bemanning som er om lag 30 prosent lavere enn i dag. Det kan være behov for en ankomstenhet som vurderer plassering av barna i riktig omsorgssenter.

Departementet anslår at en slik bemanningsreduksjon, og opprettelsen av en ankomstenhet, kan gi en samlet innsparing på om lag 150 mill. kroner per år dersom det er i gjennomsnitt 740 barn i omsorgssentrene. Dette er ikke en øvre eller nedre grense for innsparinger som er mulig som følge av endringene i regelverket.

Lavere voksentetthet kan øke risikoen for at noen av barna ikke får tilstrekkelig oppfølging, eller at problemer ikke fanges opp. Dette kan øke risikoen for at barna vil trenge oppfølging fra kommunal barneverntjeneste.

Familiebasert botilbud

Det foreslås at Bufetat skal kunne tilby et familiebasert botilbud som et alternativ til plass i et omsorgssenter. Bufetat skal ikke ha plikt til å tilby et slikt botilbud. Tilbudet er særlig aktuelt for de yngste barna som ellers vil bo i de mest kostnadskrevende plassene i omsorgssentre. Et familiebasert botilbud vil trolig være billigere enn en plass i et omsorgssenter og tiltaket vil derfor gi rom for kostnadsreduksjoner sammenliknet med i dag. Samtidig vil et slikt tiltak kunne øke fylkesmannens arbeidsbelastning knyttet til tilsyn, fordi det må føres tilsyn med flere enheter enn dersom flere barn er samlet på et omsorgssenter.

Det er vanskelig å anslå hvor mange av barna som vil kunne bo i et slikt tilbud. Det er derfor også vanskelig å anslå nærmere omfanget av økonomiske og administrative konsekvenser av et familiebasert botilbud.

Flytting av barn over 15 år

Departementet vil åpne for at barn som har fylt 15 år skal kunne flyttes fra omsorgssentrene til asylmottakene for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år. Flytting kan skje etter avtale mellom Barne- og likestillingsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Det er ikke lagt opp til at flytting skal gjennomføres fra lovendringene trer i kraft, men lovverket vil åpne for at flytting kan innføres ved behov.

I mars 2016 var 21 prosent av barna i omsorgssentrene 15 år eller eldre. 4 prosent av barna var 16 år eller eldre. Departementet legger opp til at søsken ikke skal splittes, noe som innebærer at ikke alle barn over 15 år skal kunne flyttes. Departementet anslår at om lag 8 prosent av plassene i omsorgssentrene kan frigjøres dersom barn over 15 år flyttes ut av omsorgssentrene, gitt en tilsvarende sammensetning av barnegruppen.

Dersom det besluttes at barn skal flyttes fra omsorgssentre til asylmottak vil dette gi kostnadsreduksjoner i omsorgssentrene og merutgifter i asylmottakene. Plassene i asylmottakene for enslige mindreårige er billigere enn plassene i omsorgssentre, slik at flyttinger vil gi en nettoinnsparing. Det vil trolig kreve noe ressurser i Bufetat og UDI å administrere en slik ordning.

Kostnadsreduksjonene som følger av å flytte barn fra omsorgssentrene til asylmottakene for enslige mindreårige asylsøkere vil avhenge av kostnadsnivået i omsorgssentrene. Som foran beskrevet kan det gi en kostnadsreduksjon på om lag 150 mill. kroner dersom 70 prosent av 13- og 14-åringene bor i avdelinger med en bemanningstetthet som er om lag 30 prosent lavere enn i dag. Ved en slik organisering av tilbudet har departementet anslått

at flytting av barn over 15 år vil kunne gi en ytterligere kostnadsreduksjon på om lag 60 mill. kroner. Anslaget forutsetter et gjennomsnitt på 740 barn i omsorgssentrene og at 8 prosent av plassene frigjøres. Anslagene er usikre. Dersom en lavere andel av barna flytter, vil også kostnadsreduksjonen bli lavere.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har ansvar for bosetting av enslige mindreårige flyktninger fra mottak, mens Bufetat har ansvaret for bosetting av enslige mindreårige flyktninger fra omsorgssentre. En eventuell flytting av enslige mindreårige fra omsorgssentre til mottak vil føre til at IMDi får ansvar for å bosette en større andel av enslige mindreårige. Det kan også medføre noe merarbeid at ansvaret for bosettingen av et konkret barn overføres mellom de to etatene.

Forslaget kan videre få administrative konsekvenser for fylkesmennene som administrerer representantordningen for enslige mindreårige asylsøkere.

En flytting fra omsorgssenter til asylmottak kan medføre en belastning for barnet, noe som øker risikoen for at barnet ikke kan bo i asylmottak eller må få hjelp fra kommunalt barnevern.

Implementeringsmuligheter

Lovforslaget gir rom for lavere bevilgninger enn det som er mulig innenfor dagens regelverk. Det bemerkes at det ikke er slik at et gitt bevilgningsbehov eller en konkret kostnadsreduksjon følger direkte av nye lovbestemmelser.

Bufetat har forpliktelser knyttet til de statlige omsorgssentrene, blant annet i leieavtaler og ansettelsesforhold, som vil påvirke muligheten til å gjennomføre endringer i bemanning og størrelse på avdelinger på kort sikt. Videre er Bufetats kostnader knyttet til plassene i private omsorgssentre avhengig av forhandlinger med de private tilbyderne. Departementet legger derfor til grunn at endringer i tilbudet vil ta noe tid, slik at eventuelle kostnadsreduksjoner først vil gjøre seg gjeldende på sikt. En omlegging av tilbudet kan også medføre enkelte overgangskostnader.

I løpet av 2016 har antall barn i omsorgssentrene sunket gradvis og det forventes en ytterligere nedgang i 2017. Omlegging av tilbudet i større skala vil være mest aktuelt i en situasjon der tilbudet utvides eller der det er mange barn i omsorgssentrene.

Anslagene over er basert på at det vil bo i gjennomsnitt 740 barn i omsorgssentrene i 2016. Dette er antallet som ligger til grunn for saldert budsjett 2016. Ved et høyere antall barn i omsorgssentrene vil kostnadsreduksjonene som følge av de foreslåtte tiltakene kunne bli større enn anslått over, og ved færre barn i omsorgssentrene vil tiltakene medføre lavere kostnadsreduksjoner.

Kostnadene per barn vil avhenge av antall barn i omsorgssentrene, barnas aldersfordeling og omsorgsbehov. Det må for eksempel forventes at kostnadsnivået per barn vil være lavere i en situasjon med mange barn i omsorgssentrene, enn i en situasjon med få barn i omsorgssentrene. Dette skyldes både stordriftsfordeler og at differensiering trolig vil gi lavere kostnadsreduksjoner per barn i perioder med få barn, fordi differensieringen kan medføre mer ledig kapasitet. Bevilgningsbehovet per barn vil derfor trolig være høyere i

perioder med færre barn i omsorgssentrene. Videre kan det tenkes at det vil komme barn med annen alder, bakgrunn, erfaringer og omsorgsbehov enn barna som kommer i dag, slik at andelen barn som kan bo i avdelinger med lavere bemanningstetthet vil variere.

9 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Forslag til lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere (omsorgssenterloven)

Til § 1

Det følger av bestemmelsens første ledd at lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere gjelder for enslige barn som søker beskyttelse i Norge uten foreldre eller andre med foreldreansvar. Bestemmelsen angir lovens virkeområde. Begrepsbruken enslige barn som søker beskyttelse benyttes for å harmoniserer med begrepsbruken i utlendingsregelverket.

I bestemmelsens annet ledd fremgår det at Kongen kan gi forskrift om lovens anvendelse på Svalbard. Loven eller bestemmelser i loven vil derfor ikke tre i kraft på Svalbard før forskrift om dette er vedtatt.

Til § 2

Første ledd gir en nærmere definisjon av hva det vil si å være enslig mindreårig asylsøker etter denne loven. Videre angir første ledd at det er Barne-, ungdoms- og familieetaten som skal tilby botilbud etter denne loven. Bufetat kan tilby enten opphold i omsorgssenter eller i et familiebasert botilbud. Bufetat har ikke tidligere hatt mulighet til å tilby et familiebasert botilbud spesielt tilrettelagt for denne gruppen barn.

Annet ledd presiseres det nærmere hvilken aldersgruppe som har rett til å få tilbud om opphold i et omsorgssenter eller et familiebasert botilbud. Det er kun barn som er under 15 år når søknad om beskyttelse fremmes for utlendingsmyndighetene. Dersom barn er over 15 år skal utlendingsmyndighetene tilby barn innkvartering på mottak. Dersom det senere stadfestes at barn var over 15 år da barnet søkte beskyttelse, bør barnet flytte til utlendingsmyndighetenes mottak. Barnet har i slike tilfeller ikke rett til opphold i et omsorgssenter eller et familiebasert botilbud. Dersom det senere stadfestes at barn i asylmottak er 15 år, bør barnet flytte til et omsorgssenter. Det kan gjøres unntak dersom barnet har søsken i omsorgssentre eller mottak, men som en hovedregel skal barn flytte ved slike feilplasseringer.

Av tredje ledd fremgår det at Bufetats botilbud kan utvides til å gjelde også for enslige mindreårige asylsøkere som er over 15 år når søknad om beskyttelse fremmes. Etter bestemmelsen er det Kongen som har myndighet til å fatte en slik beslutning om å utvide lovens målgruppe.

Til § 3

Bestemmelsen regulerer familiebaserte botilbud.

Av første ledd fremgår det at Barne-, ungdoms- og familieetaten kan gi barn tilbud om opphold i et familiebasert botilbud. Tilbudet er kun ment å gjelde for barn som ellers ville fått tilbud om plass i et omsorgssenter. Bufetat har ansvaret for botilbudet og omsorgsansvaret for barnet.

At Bufetat "kan" gi tilbud om et familiebasert botilbud, innebærer at Bufetat har en mulighet, men ikke en plikt til å tilby et familiebasert botilbud. Det stilles ikke krav til at Bufetat skal ha slike botilbud tilgjengelige. En adgang for Bufetat til å tilby familiebaserte botilbud vil gi etaten større fleksibilitet til å videreutvikle botilbudet til enslige mindreårige asylsøkere og løpende vurdere behovet for ulike botilbud.

Tilbudet opphører ved bosetting eller retur. Et familiebaserte botilbud kan gå over til å bli et kommunale fosterhjem ved bosetting av barnet. Den kommunale barneverntjenesten som påtar seg å bosette barnet må foreta en selvstendig vurdering av barnets behov og om hjemmet kan fortsette å ivareta disse.

I annet ledd fremgår det at de familiebaserte botilbudene må ha nødvendige forutsetninger for å ivareta barn i denne målgruppen. Hva som skal til for å ha nødvendige forutsetninger må avgjøres konkret.

Departementet mener at de som skal ivareta omsorgen for barnet må oppfylle de samme generelle kravene som stilles til fosterforeldre. Dette innebærer at de må ha særlig evne, tid og overskudd til å gi barn et trygt og godt hjem. Personene må videre ha en stabil livssituasjon, alminnelig god helse og gode samarbeidsevner. De må også ha økonomi, bolig og sosialt nettverk som gir barn mulighet til livsutfoldelse. Det stilles krav om god vandel og fremlegges av politiattest, jf. § 16. Personlig egnethet og dedikasjon til oppgaven er forhold som bør vektlegges. Det må gjøres en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle om hjemmet oppfyller de generelle kravene. Det fremgår videre av annet ledd at Bufetat skal godkjenne familiebaserte botilbud.

I tredje ledd fremgår det at departementet kan gi forskrift om familiebaserte botilbud. Det kan derfor gis forskrifter blant annet om vilkår for godkjenning, oppfølging og kontroll.

Om tilsyn med familiebaserte botilbud, se § 12.

Til § 4

Det fremgår av bestemmelsen at Bufetat har ansvar for at det etableres og drives omsorgssentre. Ansvaret for omsorgssentertilbudet ligger dermed til Bufetat. Tilbudet er ikke en del av det statlige barnevernet. Det er ikke et krav at omsorgssentrene skal etableres og drives av Bufetat. Omsorgssentrene skal fortsatt kunne være statlige, kommunale eller private. Bufetat har skal sørge for tilstrekkelig kapasitet i omsorgssentre til enhver tid. I tillegg er Bufetat ansvarlig for etablering og drift av statlige omsorgssentre.

Bufetat skal også godkjenne statlige, kommunale og private omsorgssentre, se forslag til § 9. Bufetat har også ansvar for familiebaserte botilbud, som kan tilbys som et alternativ til omsorgssenter. jf. forslag til § 3.

Til § 5

Bestemmelsen regulerer det økonomiske ansvaret for opphold i omsorgssentre og familiebaserte botilbud etter loven. Det er Bufetat som skal dekke utgiftene forbundet med opphold i omsorgssenter eller familiebaserte botilbud.

Barneverntjenesten kan plassere barn i omsorgssentre som et tiltak etter barnevernloven kapittel 4. Bufetat er ikke ansvarlig for disse utgiftene etter lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere. For slike plasseringer gjelder barnevernlovens kapittel 9 om utgiftsfordeling tilsvarende for plassering i omsorgssentre som ved plassering i institusjon.

Til § 6

Bestemmelsen definerer omsorgsansvaret for barn i omsorgssentre og familiebasert botilbud.

Første ledd angir at Bufetat har omsorgen for barn som har opphold i et omsorgssenter eller et familiebasert botilbud. Bufetats omsorgsansvar er et midlertidig, situasjonsbestemt omsorgsansvar og svarer ikke til det å ha foreldreansvar etter barneloven eller omsorgsansvar etter barnevernloven. Det er barnets representant eller verge som i foreldrene sted ivaretar de juridiske sidene av foreldreansvaret. Bufetat har ansvar for den daglige omsorgen for den perioden barnet har opphold i et omsorgssenter eller et familiebasert botilbud. Det fremgår videre av første ledd at omsorgssenteret eller det familiebaserte botilbudet skal utøve omsorgen for barnet på vegne av Bufetat.

Av bestemmelsens annet ledd er det regulert at omsorgssenteret eller det familiebaserte botilbudet skal gi barnet forsvarlig omsorg og bidra til at barnet får den oppfølgingen og behandlingen barnet har behov for fra andre tjenester. At barnet skal få forsvarlig omsorg innebærer blant annet at barn skal få sikkerhet, trygghet og oppfølging i det daglige. Eksempelvis skal omsorgssenteret sørge for at barnet får sine daglige behov dekket, bidra til rutiner i hverdagen, at barnet kommer seg på skolen, gjør lekser etc. Det videre innholdet i omsorgen må vurderes ut fra barnets alder, modenhet og individuelle behov.

Det er inntatt i annet ledd at omsorgssenteret og det familiebaserte botilbudet bidra til at barnet får den oppfølging og behandling barnet har behov for fra andre tjenester. Dette kan for eksempel være bistand fra skole- og helsevesenet, herunder PPT og BUP. Dette forutsetter godt samarbeid med andre tjenester om oppfølgingen av barnet. Omsorgssentre eller familiebaserte botilbud skal utøve daglige omsorg, ikke drive med behandling.

Til § 7

I første ledd fremgår det at barn skal gis mulighet til medvirkning under opphold i omsorgssentre og familiebaserte botilbud. Bestemmelsen er et uttrykk for Grunnlovens og barnekonvensjonens regler om medbestemmelse. Bestemmelsen gjelder uavhengig av barnets alder, men barnets mening skal tillegges vekt etter alder og modenhet. Barnet skal gis mulighet til medvirkning i rettslige og administrative avgjørelser og i daglige rutiner og gjøremål. Etter barnekonvensjonen skal barn gis anledning til å bli hørt enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ. For enslige mindreårige asylsøkere kan det være relevant å formidle sine synspunkter gjennom sin representant, jf.

utlendingsloven kapittel 11A, eller verge dersom dette er oppnevnt, jf. vergemålsloven kapittel 3.

I annet ledd er departementet gitt hjemmel til å gi forskrifter om barns medvirkning.

Til § 8

I første ledd fremgår det at omsorgssenteret skal kartlegge barnets situasjon og behov. Med kartlegging mener departementet at omsorgssenteret skal vurdere barnets situasjon og behov gjennom samtaler med barnet, ved observasjon av barnets samspill med andre barn og voksne og ved å sammenstille og vurdere informasjon som omsorgssenteret har fra andre instanser. Barna skal ikke utredes. Det fremgår av første ledd at kartleggingen skal danne grunnlag for oppfølging i omsorgssenteret eller familiebasert botilbud og danne grunnlag for etterfølgende bosetting. Kartleggingen kan avdekke behov for tilpasset oppfølging på omsorgssenteret eller fra andre tjenester, for eksempel fra skole eller helsemyndigheter. Som del av kartleggingen skal omsorgssenteret vurdere hvilke oppfølgingstiltak som er nødvendige for å ivareta barnets behov. Det stilles ikke nærmere formkrav til hvordan kartleggingen skal foretas eller formaliseres eller hvordan oppfølgingsarbeidet skal gjennomføres.

Bufetat kan etablere omsorgssenter som fungerer som et ankomstsenter der det foretas en første vurdering av barnets situasjon og behov, før tildeling av plass i et egnet omsorgssenter eller et familiebasert tiltak.

Det fremgår av bestemmelsen at for barn i familiebaserte botilbud har Bufetat ansvar for å kartlegge barnets situasjon og behov. Bufetat kan delegere oppgaven til andre, for eksempel et omsorgssenter.

Etter bestemmelsens siste punktum kan informasjon om barnet oversendes bosettingsmyndighetene. Dette skal bidra til at myndighetene skal kunne ivareta barnets interesser på en god måte i forbindelse med bosetting og videre oppfølgning i kommunen. Bosettingsmyndighetene er i denne sammenheng Bufetat, IMDi og den aktuelle bosettingskommunen. Det er Bufetat som bosetter fra omsorgssentre og familiebaserte botilbud, og informasjon som grunnlag for bosetting skal derfor gå via Bufetat. Det er ikke krav om at barn eller verge samtykker i oversendelse av kartleggingen og annen relevant informasjon om barnet.

Til § 9

Godkjenning av omsorgssentre er et viktig virkemiddel for å ivareta barnas rettsikkerhet og sikre kvalitet i omsorgssentrene. Av første ledd fremgår det at statlige, kommunale og private omsorgssentre skal godkjennes av Bufetat. For å bli godkjent må omsorgssenteret etter en samlet vurdering tilfredsstille vilkår for drift stilt i eller med hjemmel i lov og ellers drives på en forsvarlig måte. Dette samsvarer i stor grad med vilkårene som i dag gjelder for godkjenning av barneverninstitusjoner og omsorgssentre, jf. barnevernloven § 5-8.

For å tilfredsstille krav til drift i lov og forskrift må omsorgssentrene blant annet oppfylle krav til politiattest fra de ansatte. Omsorgssentrene må også tilfredsstille krav som følger

av annen lovgivning blant annet om lønn- og arbeidsvilkår og bestemmelser i plan- og bygningsloven med forskrifter.

Om omsorgssenteret ellers drives på en forsvarlig måte vil bero på en konkret helhetsvurdering. Når vilkårene for godkjenning er oppfylt skal Bufetat godkjenne omsorgssenteret.

Av annet ledd fremgår det at omsorgssentret ikke kan tas i bruk før det foreligger godkjenning. Videre skal det kreves ny godkjenning ved omlegging og utvidelse av omsorgssenterets virksomhet, og ved flytting av omsorgssenteret. Begrensede omlegginger og utvidelser vil ikke kreve ny godkjenning.

Tredje ledd angir når det kan gis midlertidig godkjenning, dvs. godkjenning selv om vilkårene for godkjenning ikke er tilstede. Det kan kun gis midlertidig godkjenning hvis særlige hensyn tilsier det og det anses forsvarlig ut fra hensynet til beboerne. Et slikt særlig hensyn kan være at det ikke er tid til å vente på en permanent godkjenning, eller at lokalene ikke er godkjent for et forhøyet antall barn. Om det kan gis midlertidig godkjenning må avgjøres konkret ut fra de særskilte omstendighetene som foreligger. Bufetat kan gi midlertidig godkjenning for inntil ett år. Fristen kan forlenges i ekstraordinære situasjoner. Det kan for eksempel ikke gis midlertidig godkjenning hvis omsorgssenteret driftes uten at det er innhentet politiattest fra de ansatte eller at lokalene ikke oppfyller krav til brannsikring eller hygienisk standard.

En midlertidig godkjenning kan forlenges utover ett år i ekstraordinære situasjoner. Hvilke tilfeller som utgjør en ekstraordinær situasjon må vurderes konkret. En rask og betydelig økning i antall enslige mindreårige asylsøkere som kommer til Norge kan utløse en ekstraordinær situasjon. Noen ekstraordinære situasjoner vil kunne anses som nødrettssituasjoner.

Etter fjerde ledd kan Bufetat føre kontroll med at vilkårene for godkjenning er tilstede. Kontrollen kan gjennomføres når som helst og på den måten etaten finner hensiktsmessig. Bufetat skal treffe vedtak om bortfall av godkjenning når vilkårene for godkjenning ikke er tilstede, eller fastsette frist for retting av mangler. Det er inntatt i bestemmelse at vedtak om godkjenning og om bortfall av godkjenning er enkeltvedtak som kan påklages til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

I femte ledd er departementet gitt hjemmel til å gi nærmere regler om godkjenning i forskrift.

Til § 10

Bestemmelsen angir krav til kvalitet og internkontroll i omsorgssentre. I første ledd fremgår det at omsorgssenteret skal være fysisk utformet, materielt utstyrt og ha personell til å utføre senterets oppgaver sett hen til målgruppen. Kvalitetskravene skal ta utgangspunkt i enslige mindreårige asylsøkeres behov. Kvaliteten må være tilstrekkelig til å utføre senterets oppgaver, primært det å gi barnet forsvarlig omsorg. Bestemmelsen angir at kravene til kvalitet også vil avhenge av målgruppen. Det kan gis et differensiert tilbud til barn i omsorgssentre med utgangspunkt i barnets alder og behov.

Omsorgssentrenes fysiske utforming og materielle utstyr kan være nøkterne, men må være forsvarlig og egnet som botilbud for den aktuelle gruppen barn.

Det er ikke angitt en bestemt bemanningsfaktor eller bemanningsnorm. Det stilles heller ikke krav om at en viss andel av de ansatte skal ha en bestemt utdanning. Omsorgssentrene skal ha ansatte med relevant kompetanse. Eksempler på relevant kompetanse er kompetanse fra barnefaglig, flyktningfaglig eller sosialfaglig utdanning eller arbeid. Ansatte må videre være personlig egnet til å arbeide med barn. Hvilke bemanning og kompetanse som er forsvarlig, må vurderes ut fra senterets oppgaver og målgruppen i det enkelte omsorgssenteret. Senteret skal ivareta barna i det daglige, men ikke drive behandling.

Kvalitetskravene åpner for at omsorgssentrene kan ha avdelinger med ulik målgruppe og størrelse (antall barn i hver avdeling). Det er ikke gitt en øvre eller nedre grense for størrelsen på avdelingene. Eldre barn med mindre behov for oppfølging kan bo i større avdelinger med lavere bemanning enn yngre barn. Kvalitetskravene gjør omsorgssentermodell mer fleksibel slik at tilbudet kan tilpasses barns behov og varierende asylankomster.

Det er inntatt i bestemmelsen at omsorgssentrene skal ha internkontroll for å sikre at senteret utfører sine oppgaver i samsvar med krav fastsatt i lov eller i medhold av lov. Internkontroll innebærer systematiske tiltak som skal sikre at senterets aktiviteter planlegges, organiseres, utføres og vedlikeholdes i samsvar med krav fastsatt i eller i medhold av lov. Departementet er gitt hjemmel til å gi forskrift med nærmere regler om kvalitet og internkontroll.

Til § 11

Som utgangspunkt skal det ikke utøves tvang mot barn og omsorgssentre skal drives på en slik måte at barn blir behandlet hensynsfullt, og med respekt for den enkeltes integritet. Det er likevel adgang til å benytte tvang dersom dette i en gitt situasjon anses som "strengt nødvendig". Mindre inngripende tiltak skal om mulig være prøvd først. Det er dermed ikke et absolutt krav at andre tiltak er prøvd først. Tvangsbruk skal gjennomføres så skånsomt og kortvarig som mulig. Disse hovedreglene for bruk av tvang er presisert i bestemmelsen første ledd.

I annet ledd fremgår vilkårene for å foreta mindre inngripende tvangstiltak. For kortvarig fastholding, bortvisning fra fellesrom og lignende mindre inngripende tvangstiltak er det tilstrekkelig at tvang er "*nødvendig"* for å kunne gi barnet forsvarlig omsorg eller av hensyn til andres trygghet. Tolkningen av nødvendighetskriteriet vil bero på en konkret, skjønnsmessig vurdering av behovet for å gi forsvarlig omsorg eller behovet for å ivareta andres trygghet. "Andres trygghet" er ikke begrenset til andre barn i omsorgssentre, men kan også omfatte ansatte ved omsorgssenteret, eller besøkende dersom det skulle oppstå voldsepisoder eller liknende. Det er ikke adgang til å bruke eksempelvis belter for å holde fast barnet eller isolasjon.

I tredje ledd er det angitt når det er adgang til å foreta kroppsvisitasjon og ransaking av eiendeler eller rom. Dette tillates dersom det anses strengt nødvendig og i tillegg

foreligger begrunnet mistanke om at barnet besitter utbytte fra straffbare handlinger, farlige gjenstander, rusmidler, eller skadelige medikamenter. Et slikt inngrep må klareres av omsorgssenterets leder, eller den lederen gir fullmakt. Kroppsvisitasjon og ransakingen skal skje så skånsomt som mulig, og slik at beboerens personlige integritet ivaretas i størst mulig grad. Kroppsvisitasjon er et særlig integritetskrenkende inngrep som stiller store krav til nødvendighet og forholdsmessighet. Undersøkelse av kroppens hulrom er ikke tillatt. Ransaking skal som en hovedregel foretas mens beboeren er til stede, med mindre vedkommende for eksempel ikke ønsker å være til stede.

Hva som er å anse som "farlige gjenstander" eller "skadelige medikamenter" må avgjøres i det enkelte tilfellet. Gjenstander kan etter en konkret vurdering anses som farlige eller skadelige selv om de ikke er ulovlige, for eksempel en speiderkniv eller store mengder sovetabletter.

Av fjerde ledd fremgår det at postforsendelse til beboerne kan kontrolleres der det er begrunnet mistanke om at forsendelsen inneholder utbytte fra straffbare handlinger, farlige gjenstander, rusmidler eller skadelige medikamenter.

Det fremgår av femte ledd at tyvegods, farlige gjenstander, rusmidler eller skadelige medikamenter som oppdages gjennom kroppsvisitasjon, ransaking eller i postforsendelse, kan beslaglegges.

For øvrig vil det, som følge av alminnelige nødrettsbetraktninger, være adgang til å bruke tvang for å avverge fare for skade på person eller eiendom, dersom det skulle være helt nødvendig, jf. straffeloven §§ 17 og 18.

I sjette ledd er departementet gitt hjemmel til å gi forskrift om barns rettigheter og bruk av tvang.

Til § 12

Bestemmelsen gir regler for tilsyn.

Av første ledd fremgår det at Statens helsetilsyn har det overordnede faglige tilsyn med omsorgssentrene, med familiebaserte tilbud og med Barne-, ungdoms- og familieetatens plikter etter denne loven. Dette er en videreføring av gjeldende rett og skal bidra til kunnskaps- og metodeutviklingen på tilsynsområdet og bidra at tilsynet blir utøvet på en enhetlig og konsekvent måte av de ulike fylkesmannsembetene.

Etter annet ledd har fylkesmannen en lovfestet plikt til å føre tilsyn med omsorgssentrene. I tillegg har fylkesmannen en lovfestet plikt til å føre tilsyn med de familiebaserte botilbudene. Tilsyn er et viktig virkemiddel for å ivareta rettsikkerheten til barn i omsorgssentre og familiebaserte botilbud, samtidig som tilsyn bidrar til nødvendig kontroll med at hvert enkelt omsorgssenter og familiebasert botilbud utfører de oppgavene som følger av lov- og regelverk. Tilsynsansvaret vil også omfatte Bufetats lovpålagte oppgaver etter forslag til ny lov. Fylkesmannen kan oppnevne tilsynsutvalg. Dette gir fylkesmannen valgfrihet til å organisere tilsynet på en hensiktsmessig måte.

Det følger av tredje ledd at dersom fylkesmannen finner at omsorgssenteret ikke driver i samsvar med loven, kan fylkesmannen gi pålegg om å rette forholdet eller å nedlegge

driften. Pålegget kan gis til institusjonens leder eller eier. Fylkesmannen kan videre gi pålegg til Barne-, ungdoms- og familieetaten om å rette forhold som er i strid med bestemmelser etter denne loven. Pålegg kan påklages til Statens helsetilsyn.

I femte ledd er det presisert at tilsynsmyndighetenes plikt til å føre tilsyn og adgang til å gi pålegg etter denne bestemmelsen, også omfatter private som utfører tjenester og tiltak etter denne loven.

I siste ledd er departementet gitt hjemmel til å gi forskrift med nærmere regler om tilsyn.

Til § 13

Bestemmelsens første ledd angir en særregel om forvaltningslovens anvendelse for private virksomheter i lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere. Regelen skal bidra til å ivareta barnas rettsikkerhet, samt motvirke forskjeller mellom de private og offentlige omsorgssentrenes tilbud til barna. Virksomheten til statlige og kommunale omsorgssentre samt Bufetat er regulert i forvaltningsloven § 1. Disse omtales derfor ikke i bestemmelsen.

Det presiseres at forvaltningsloven kun kommer til anvendelse i klientsaker i private omsorgssentre. Dette medfører at forvaltningslovens regler ikke gjelder for ansettelse og avskjedigelse/oppsigelse av personell ved private omsorgssentre. Det er videre inntatt i første ledd at fylkesmannen er klageinstans for enkeltvedtak i klientsaker i private omsorgssentre.

I annet ledd er det gitt særregler om forvaltningslovens anvendelse for visse typer enkeltvedtak. Det fremgår av bestemmelsen at forvaltningsloven §§ 24 og 25 om begrunnelse og §§ 28 til 34 om klage ikke gjelder for Bufetats tildeling av plass i omsorgssenter eller familiebasert botilbud, eller ved overføring til nytt botilbud. Dette harmoniserer med regelverket for utlendingsmyndighetenes vedtak om tildeling av mottaksplass eller overføring til nytt innkvarteringstilbud i utlendingsloven § 95 tredje ledd.

Til § 14

Av første ledd fremgår det at enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan eller et omsorgssenter har taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13 til 13 e. Bestemmelsen presiserer med dette at alle som utfører tjeneste eller arbeid for Bufetat etter denne loven, eller for et privat, kommunalt eller statlig omsorgssenter har forvaltningsmessig taushetsplikt.

Dette innebærer blant annet taushetsplikt om barnas personlige forhold. Det å søke om beskyttelse er et personlig forhold. Etter forvaltningsloven vil adgangen til å formidle taushetsbelagte opplysninger avhenge av at det enten foreligger samtykke, eller at det foreligger et annet hjemmelsgrunnlag. Forvaltningsloven § 13 b nr. 5 regulerer adgang til å gi opplysninger til andre instanser. Omsorgssenteret kan, uten hinder av taushetsplikt, gi andre tjenester opplysninger som er nødvendig for å ivareta barnets behov for oppfølging og behandling i den tiden barnet har opphold i omsorgssenteret. Dette omfatter også opplysninger som er nødvendige for å tilrettelegge for best mulig bosetting eller retur.

Annet ledd inneholder en særregel om opplysningsrett til utlendingsmyndighetene. Barne-, ungdoms- og familieetaten og omsorgssenteret kan, uten hinder av taushetsplikt, gi utlendingsmyndighetene opplysninger som kan ha betydning for vurderingen av barnets beste i behandlingen av søknad om beskyttelse. Bufetat og omsorgssentrene har en rett, men ikke en plikt til å formidle opplysninger etter denne bestemmelsen. For at utlendingsmyndighetene skal kunne fatte riktige avgjørelser er det viktig at hver enkelt sak er tilstrekkelig opplyst og bygger på korrekt faktum. Hensynet til barnets beste skal vektlegges også ved utlendingsmyndighetens avgjørelser.

De familiebaserte botilbudene er ikke gitt opplysningsrett til utlendingsmyndighetene etter denne bestemmelsen. De private hjemmene kan gi opplysninger til Bufetat som i slike tilfeller avgjør om opplysningene skal videreformidles til utlendingsmyndigheten.

Adgangen til å utgi opplysninger til utlendingsmyndighetene etter denne bestemmelsen gjelder ikke for helsepersonell. For helsepersonell som yter helsehjelp gjelder reglene om taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i helsepersonelloven.

Tredje og fjerde ledd omhandler opplysningsplikt til barneverntjenesten. Opplysningsplikten følger allerede av lov om barneverntjenester § 6-4, men ved å innta en egen bestemmelse i loven blir opplysningsplikten synligjort. Tredje ledd gir en oppfordring til å være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak etter barnevernloven. I fjerde ledd er det presisert hvem som har opplysningsplikt og når den inntreffer. Opplysningsplikten gjelder for enhver som utfører arbeid eller tjeneste etter denne loven, ikke bare offentlige myndigheter. Disse har opplysningsplikt der det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller at det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt. Det vises her til lov om barneverntjenester §§ 4-10, 4-11 og 4-12. Opplysningsplikten inntrer også når et barn har vist alvorlige atferdsvansker eller når det er grunn til å tro at det er fare for utnyttelse av et barn til menneskehandel, jf. barnevernloven §§ 4-24 og 4-29. Opplysningsplikten gjelder også ved pålegg fra barnevernet.

Opplysningsplikten er et selvstendig og personlig ansvar som påhviler den enkelte.

Adgangen til å oversende opplysninger om barnet til bosettingsmyndighetene er regulert særskilt i § 8.

Til § 15

Av første ledd fremgår det at Statens helsetilsyn, fylkesmannen og tilsynsutvalg kan kreve at Barne-, ungdoms- og familieetaten, omsorgssentre og familiebaserte botilbud, uten hinder av taushetsplikt, gir de opplysninger som er nødvendig for at tilsynsmyndighetene skal kunne utføre sine oppgaver etter loven. Disse myndigheter kan også kreve adgang til omsorgssentre og familiebaserte botilbud for å utføre sine oppgaver.

Barne-, ungdoms- og familieetaten kan kreve at omsorgssentre og familiebaserte botilbud, uten hinder av taushetsplikt, gir de opplysninger som er nødvendig for å utføre etatens oppgaver etter loven. Dette omfatter også de private omsorgssentrene. Barne-, ungdoms-

og familieetaten kan også kreve adgang til omsorgssentre og familiebaserte botilbud. Dette fremgår av annet ledd.

Til § 16

Bestemmelsen gir regler om politiattest for ansatte i omsorgssentre og for personer i familiebaserte botilbud.

Reglene om politiattest som gjelder for omsorgssentre etter barnevernloven videreføres i ny lov. Av bestemmelsens første ledd fremgår det at de som er ansatt i et omsorgssenter skal legge fram politiattest som nevnt i politiregisterloven § 39 første ledd (barneomsorgsattest). Tilsvarende gjelder andre som utfører arbeid eller tjeneste for omsorgssenteret og som har direkte kontakt med barn. Dette innebærer at også personer som ikke er ansatt, men som har direkte kontakt med barn i omsorgssentre, skal fremlegge barneomsorgsattest. Dette fremgår av første ledd annet punktum.

Hvorvidt vedkommende kan anses for å ha direkte kontakt med barn må vurderes konkret. Avgjørende må være om oppgaven gir en posisjon som gjør det mulig å opparbeide seg et tillitsforhold til barnet. Sentrale kriterier er om personen har slike oppgaver jevnlig, eller over tid. I slike tilfeller skal politiattest kreves. Omsorgssenteret har bare ansvar for å kreve politiattest fra personer som utfører oppgaver i eller for tiltaket. Det kan ikke kreves politiattest fra voksenpersoner som leder eller deltar i fritidsaktiviteter eller lignende som ikke er en del av tiltakets tilbud, men som beboerne benytter seg av.

I bestemmelsens annet ledd fremgår det at personer som skal godkjennes for å ta imot barn i familiebaserte botilbud, skal fremlegge uttømmende og utvidet politiattest i samsvar med politiregisterloven § 41. Det kan kreves avgrenset politiattest etter politiregisterloven § 39 første ledd fra andre som bor i det familiebaserte botilbudet. Dette er de samme krav som stilles til fosterhjem etter barnevernloven.

I tredje ledd er det inntatt at person med anmerkning knyttet til straffelovens bestemmelser som beskrevet i barnevernloven § 6-10 fjerde ledd ikke skal få adgang til å ha oppgaver overfor mindreårige.

Etter fjerde ledd kan fornyet vandelskontroll foretas i samsvar med politiregisterloven § 43. Også dette er en videreføring av bestemmelser i barnevernloven § 6-10.

I femte ledd gis departementet hjemmel til å gi forskrift til bestemmelsen.

Til § 18

Det fremgår av bestemmelsen at barn kan plasseres i omsorgssentre ved vedtak truffet av kommunal barneverntjeneste etter barnevernloven kapittel 4. Barn kan plasseres i omsorgssenter som et frivillig hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4 sjette ledd, eller etter en omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 og § 4-8 annet og tredje ledd, jf. § 4-14 bokstav d. For noen barn kan opphold i et omsorgssenter være et bedre alternativ enn andre barneverntiltak for eksempel for barnefamilier som bor i ordinære asylmottak. Det fremgår av bestemmelsen at barnevernloven § 4-18 gjelder for slike plasseringer i omsorgssentre, barnevernlovens regler for inntak og utskriving, jf. § 5-4 kommer til

anvendelse og barnevernloven kapittel 9 om utgiftsfordeling gjelder tilsvarende som ved plassering i barneverninstitusjon. Dette er en videreføring av reglene i § 5A-10 i barnevernloven.

Til § 19

Det fremgår av bestemmelsen at loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Bestemmelsen hjemler også en adgang for Kongen til å bestemme at de enkelte bestemmelsene i loven kan tre i kraft til ulik tid.

10 Lovutkast

Forslag til lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere

§ 1 Lovens virkeområde
Loven gjelder for enslige barn som søker om beskyttelse i Norge uten foreldre eller andre med foreldreansvar.

Kongen kan gi forskrift om lovens anvendelse på Svalbard.

§ 2 Opphold i omsorgssentre eller familiebaserte botilbud
Barne-, ungdoms- og familieetaten skal gi barn som søker om beskyttelse i Norge uten foreldre eller andre med foreldreansvar tilbud om opphold i et omsorgssenter eller et familiebasert botilbud.

Tilbudet gjelder for barn som er under 15 år når søknad om beskyttelse fremmes. Tilbudet skal gis fra barnet blir overført fra utlendingsmyndighetene og frem til bosetting eller retur. Barn over 15 år kan flyttes til utlendingsmyndighetenes mottak.

For enslige barn som er over 15 år når søknad om beskyttelse fremmes, gjelder tilbudet fra den tid Kongen bestemmer.

§ 3 Familiebasert botilbud
Barne-, ungdoms- og familieetaten kan gi barn tilbud om opphold i et familiebasert botilbud.

De familiebaserte botilbudene må ha nødvendige forutsetninger for å ivareta barn i denne målgruppen. Barne-, ungdoms- og familieetaten skal godkjenne familiebaserte botilbud.

Departementet kan gi forskrift om familiebaserte botilbud.

§ 4 Ansvar og etablering og drift av omsorgssentre
Barne-, ungdoms- og familieetaten har ansvar for at det etableres og drives omsorgssentre.

§ 5 Økonomisk ansvar
Utgiftene forbundet med opphold i omsorgssenter eller familiebaserte botilbud dekkes av Barne-, ungdoms- og familieetaten.

§ 6 Omsorgen for barnet
Når barnet har opphold i et omsorgssenter eller et familiebasert botilbud har Barne-, ungdoms- og familieetaten omsorgen for barnet. Omsorgssenteret, eller det familiebaserte botilbudet, skal utøve omsorgen for barnet på vegne av Barne-, ungdoms- og familieetaten.

Omsorgssenteret eller det familiebaserte botilbudet, skal gi barnet forsvarlig omsorg og bidra til at barnet får den oppfølgingen og behandlingen det har behov for fra andre tjenester.

§ 7 Barns medvirkning
Barn skal gis mulighet til medvirkning under opphold i omsorgssentre og familiebaserte botilbud. Barnets mening skal tillegges vekt etter alder og modenhet. Barna skal sikres deltakelse og innflytelse i daglige rutiner og lignende.

Departementet kan gi forskrift om barns medvirkning.

§ 8 *Kartlegging*
Omsorgssenteret skal kartlegge barnets situasjon og behov. Kartleggingen skal danne grunnlag for oppfølging i omsorgssenteret eller et familiebasert botilbud og etterfølgende bosetting. For barn i familiebaserte botilbud har Bufetat dette ansvaret. Informasjon om barnet kan oversendes bosettingsmyndighetene.

§ 9 Godkjenning
Statlige, kommunale og private omsorgssentre må godkjennes av Barne-, ungdoms- og familieetaten. Barne-, ungdoms- og familieetaten skal godkjenne omsorgssentre som etter en samlet vurdering tilfredsstiller vilkår for drift stilt i eller med hjemmel i lov og ellers drives på en forsvarlig måte.

Omsorgssenteret kan ikke tas i bruk før det foreligger godkjenning. Det kreves ny godkjenning ved omlegging og utvidelse av omsorgssenterets virksomhet, og ved flytting av omsorgssenteret.

Hvis særlige hensyn tilsier det og det anses forsvarlig ut fra hensynet til beboerne, kan omsorgssentre som ikke oppfyller vilkårene for godkjenning gis midlertidig godkjenning. Slik godkjenning kan gis for inntil tolv måneder. Fristen kan forlenges i ekstraordinære situasjoner.

Barne-, ungdoms- og familieetaten kan når som helst, og på den måten etaten finner hensiktsmessig, føre kontroll med at vilkårene for godkjenning er til stede. Barne-, ungdoms- og familieetaten skal treffe vedtak om bortfall av godkjenning når vilkårene for godkjenning ikke er tilstede, eller fastsette frist for retting av mangler. Vedtak om godkjenning og vedtak om bortfall av godkjenning er enkeltvedtak som kan påklages til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Departementet kan gi forskrift om godkjenning.

§ 10 Kvalitet og internkontroll
Omsorgssenteret skal være fysisk utformet, materielt utstyrt og ha personell til å utføre senterets oppgaver sett hen til målgruppen. Omsorgssentrene skal ha internkontroll for å sikre at senteret utfører sine oppgaver i samsvar med krav fastsatt i lov eller i medhold av lov. Departementet kan gi utfyllende forskrifter om krav til kvalitet og internkontroll.

§ 11 Rettigheter og bruk av tvang
Omsorgssentre skal drives på en slik måte at barn blir behandlet hensynsfullt, og med respekt for den enkeltes integritet. Tvangstiltak overfor barn kan bare benyttes når det er strengt nødvendig. Tiltaket skal gjennomføres så skånsomt som mulig, og mindre inngripende tiltak skal om mulig være prøvd først.

Kortvarig fastholding, bortvisning fra fellesrom og lignende mindre inngripende tvangstiltak kan benyttes når det er nødvendig for å kunne gi barnet forsvarlig omsorg eller av hensyn til andres trygghet.

Dersom det foreligger begrunnet mistanke om at et barn besitter utbytte fra straffbare handlinger, farlige gjenstander, rusmidler eller skadelige medikamenter, kan omsorgssenterets leder eller den lederen gir fullmakt, bestemme at det skal foretas kroppsvisitasjon, ransaking av rom eller undersøkelse av eiendeler. Undersøkelse av kroppens hulrom er ikke tillatt.

Når det foreligger begrunnet mistanke om at en postforsendelse inneholder utbytte fra straffbare handlinger, farlige gjenstander, rusmidler eller skadelige medikamenter, kan forsendelsen kontrolleres.

Gjenstander som er nevnt i tredje og fjerde ledd, kan beslaglegges.

Departementet kan gi forskrift om barns rettigheter og bruk av tvang ved opphold i omsorgssentre.

§ 12 Tilsyn
Statens helsetilsyn har det overordnede faglige tilsyn med omsorgssentrene, med familiebaserte tilbud og med Barne-, ungdoms- og familieetatens plikter etter denne loven.

Fylkesmannen skal føre tilsyn med omsorgssentrene og familiebaserte tilbud etter denne loven. Fylkesmannen skal videre føre tilsyn med Barne-, ungdoms- og familieetatens oppfyllelse av plikter etter denne loven. Fylkesmannen kan oppnevne tilsynsutvalg for å føre tilsynet.

Finner fylkesmannen at omsorgssenteret ikke driver i samsvar med bestemmelser etter denne loven, kan fylkesmannen gi pålegg om å rette forholdet eller å nedlegge driften. Pålegget kan gis til institusjonens leder eller eier. Fylkesmannen kan videre gi pålegg til Barne-, ungdoms- og familieetaten om å rette forhold som er i strid med bestemmelser etter denne loven. Pålegg kan påklages til Statens helsetilsyn.

Tilsynsmyndighetenes plikt til å føre tilsyn og adgang til å gi pålegg etter denne bestemmelsen, omfatter også private som utfører tjenester og tiltak etter denne loven.

Departementet kan gi forskrift om tilsyn etter denne loven.

§ 13 Anvendelse av forvaltningsloven
For private omsorgssentre gjelder forvaltningsloven for klientsaker, med mindre annet følger av denne lov. Fylkesmannen er klageinstans for enkeltvedtak i private omsorgssentre.

Forvaltningslovens §§ 24 og 25 om begrunnelse og §§ 28 til 34 om klage gjelder ikke for Barne-, ungdoms- og familieetatens tildeling av plass i omsorgssenter eller familiebasert botilbud.

§ 14 Taushetsplikt

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven har taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13 til 13 e.

Barne-, ungdoms- og familieetaten og omsorgssenteret kan uten hinder av taushetsplikt gi utlendingsmyndighetene opplysninger om barnet som kan ha betydning for vurderingen av barnets beste i behandlingen av søknad om beskyttelse.

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven skal i sitt arbeid være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.
Uten hinder av taushetsplikt skal enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11, § 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. § 4-24, eller når det er grunn til å tro at det er fare for utnyttelse av et barn til menneskehandel, jf. § 4-29. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, plikter enhver som utfører tjeneste eller arbeid etter denne loven å gi slike opplysninger.

§ 15 Adgang til å innhente opplysninger

Statens helsetilsyn, fylkesmannen og tilsynsutvalg kan kreve at Barne-, ungdoms- og familieetaten, omsorgssentre og familiebaserte botilbud, uten hinder av taushetsplikt, gir de opplysninger som er nødvendig for at tilsynsmyndighetene skal kunne utføre sine oppgaver etter loven. Disse myndigheter kan også kreve adgang til omsorgssentre og familiebaserte botilbud.

Barne-, ungdoms- og familieetaten kan kreve at omsorgssentre og familiebaserte botilbud, uten hinder av taushetsplikt, gir de opplysninger som er nødvendig for å utføre etatens oppgaver etter loven. Barne-, ungdoms- og familieetaten kan også kreve adgang til omsorgssentre og familiebaserte botilbud.

§ 16 Politiattest

Den som skal ansettes i et omsorgssenter skal legge fram politiattest som nevnt i politiregisterloven § 39 første ledd. Tilsvarende gjelder andre som utfører arbeid eller tjeneste for omsorgssenteret og som har direkte kontakt med barn og unge.

Personer som skal godkjennes for å ta imot barn i familiebaserte botilbud, skal fremlegge uttømmende og utvidet politiattest i samsvar med politiregisterloven § 41. Det kan kreves avgrenset politiattest etter politiregisterloven § 39 første ledd fra andre som bor i det familiebaserte botilbudet.

Person med anmerkning knyttet til straffelovens bestemmelser som beskrevet i barnevernloven § 6-10 fjerde ledd skal ikke få adgang til å ha oppgaver overfor mindreårige.

Fornyet vandelskontroll kan foretas i samsvar med politiregisterloven § 43.

Departementet kan gi forskrift til bestemmelsen.

§ 18 Plassering i omsorgssentre etter barnevernloven kapittel 4
Ved plasseringer av barn i omsorgssentre ved vedtak etter barnevernloven kapittel 4 gjelder barnevernloven § 4-18 om ansvar for omsorgen i foreldrenes sted, § 5-4 om inntak og utskriving og kapittel 9 om utgiftsfordeling, tilsvarende som ved plassering i institusjon.

Kapittel 2 Lovens ikrafttredelse og overgangsregler

§ 19 Ikrafttredelse
Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan bestemme at de enkelte bestemmelsene i loven skal tre i kraft til ulik tid.

Endringer i andre lover

Med virkning fra lovens ikrafttredelse gjøres følgende endringer i andre lover og forskrifter:

I lov 17. juni 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) gjøres følgende endringer:

Kapittel 5A oppheves.

Barnevernloven § 2-3 syvende ledd skal lyde:
Departementet kan kreve at kommunale organer som hører under loven, uten hinder av taushetsplikt, gir de opplysninger og meldinger som er nødvendige for at departementet skal kunne utføre sine oppgaver etter første ledd. Statens helsetilsyn og fylkesmannen kan kreve at kommunale organer som hører under loven, uten hinder av taushetsplikt, gir de opplysninger og meldinger som er nødvendige for at disse myndighetene skal kunne utøve sine tilsynsoppgaver i henhold til loven. Statlige sentrale myndigheter, statlige regionale myndigheter, Statens helsetilsyn og fylkesmannen kan kreve at alle institusjoner og sentre for foreldre og barn som omfattes av kapittel 5 i *loven, uten* hinder av taushetsplikt, gir de opplysninger og meldinger som er nødvendige for at myndighetene skal kunne utføre sine oppgaver etter loven. Disse myndigheter kan også kreve adgang til alle institusjoner og sentre for foreldre og barn som går inn under kapittel 5, og omsorgssentre for mindreårige som går inn under kapittel 5A.

Barnevernloven § 2-3 b første ledd skal lyde:
Statens helsetilsyn har det overordnede faglige tilsyn med barnevernvirksomheten i de enkelte kommuner, med institusjoner, sentre for foreldre og *barn samt* med andre statlige tjenester og tiltak etter denne loven. Statens helsetilsyn skal utøve myndighet i samsvar med det som er bestemt i barnevernloven og forskrifter til denne.

Barnevernloven § 2-3b tredje ledd skal lyde:
Fylkesmannen skal også føre tilsyn med institusjoner og sentre for foreldre og barn etter kapittel *5.*

Barnevernloven § 4-4 sjette ledd skal lyde:

Når vilkårene i annet ledd er til stede, og dersom behovene ikke kan løses ved andre hjelpetiltak, kan barneverntjenesten også formidle plass i fosterhjem, institusjon eller *omsorgssenter for mindreårige, jf. lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere*. Hvis det må forutsettes at foreldrene i lengre tid ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg, bør det likevel vurderes om det med en gang skal vedtas at barneverntjenesten skal overta omsorgen for barnet etter § 4-12 første ledd, framfor frivillig plassering etter denne paragraf.

Barnevernloven § 4-14 første ledd bokstav d skal lyde:
d) i omsorgssenter for mindreårige, *jf. lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere.*

Barnevernloven § 6-2 skal lyde:
For private institusjoner, sentre for foreldre og *barn som* er godkjent etter § 5-8, gjelder forvaltningsloven for klientsaker, med de særregler som er fastsatt i denne loven, jf. § 6-1.

Barnevernloven § 6-5 første ledd skal lyde:
Enkeltvedtak som barneverntjenesten har *truffet kan* påklages til fylkesmannen.

Barnevernloven § 6-7 første ledd skal lyde:
Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, en institusjon, et senter for foreldre og *barn etter* denne loven, har taushetsplikt etter forvaltningsloven1 §§ 13 til 13 e. Overtredelse straffes etter straffeloven § 209.

Barnevernloven § 6-7 tredje ledd skal lyde:
Opplysninger til andre forvaltningsorganer, jf. forvaltningsloven § 13 b nr. 5 og 6, kan bare gis når dette er nødvendig for å fremme barneverntjenestens, institusjonens, senteret for foreldre og *barns oppgaver* eller for å forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse. Også yrkesutøvere i medhold av helsepersonelloven kan gis opplysninger etter denne bestemmelsen. Uten hinder av taushetsplikt skal barneverntjenesten av eget tiltak gi opplysninger til helse- og omsorgstjenesten i kommunen når det er grunn til å tro at en gravid kvinne misbruker rusmidler på en slik måte at det er overveiende sannsynlig at barnet vil bli født med skade, jf. helse- og omsorgstjenesteloven § 10-3. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av helse- og omsorgstjenesteloven, plikter barneverntjenesten å gi slike opplysninger.

Barnevernloven § 6-10 annet ledd skal lyde:
Den som skal ansettes i en institusjon som er omfattet av § 5-1, eller i et statlig senter for foreldre og barn, i en privat eller kommunal institusjon eller senter for foreldre og barn som er godkjent etter *§ 5-8 skal* legge fram politiattest som nevnt i politiregisterloven1 § 39 første ledd. Tilsvarende gjelder andre som utfører oppgaver for institusjonen, senteret for foreldre og *barn og* som har direkte kontakt med barn og unge eller foreldre som oppholder seg der.

I lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven) gjøres følgende endringer:

§ 84 skal lyde:

§ 84.Opplysningsplikt og unntak fra taushetsplikt for offentlige organer

Dersom det organet som behandler en sak etter loven her, anser det som nødvendig for opplysning av saken, kan organet, uten hinder av taushetsplikt, pålegge følgende organer å utlevere opplysninger om utlendinger eller andre loven gjelder for:

a) Barnevernsmyndighetene*, Barne-, ungdoms- og familieetaten for enslige mindreårige asylsøkere i omsorgssentre og familiebaserte botilbud*

b) kommunene i tilknytning til introduksjonsprogrammet,

c) Statens lånekasse for utdanning,

d) arbeids- og velferdsforvaltningen,

e) ligningsmyndighetene, og

f) politiet.

Kongen skal i forskrift gi nærmere regler om hvilke organer som kan be om opplysninger etter første ledd, i hvilke sakstyper det kan innhentes opplysninger, hvem det kan innhentes opplysninger om og hvilke opplysninger som kan innhentes.

§ 84b skal lyde:

§ 84 b. Unntak fra taushetsplikt for ansatte i mottak og omsorgssentre mv.

Ansatte som utfører arbeid eller tjeneste i mottak, skal etter anmodning gi utlendingsmyndighetene opplysninger om en beboer til bruk i sak etter loven her, herunder iverksetting av vedtak som innebærer at beboeren må reise ut av landet. De ansatte har adgang til å gi opplysninger om beboeren på eget initiativ. Opplysninger etter første og annet punktum kan gis uten hinder av reglene om taushetsplikt i forvaltningsloven1 §§ 13 flg.

For beboere som er enslige, mindreårige asylsøkere, kan utlendingsmyndighetene ikke anmode ansatte som nevnt i første ledd, og ansatte i omsorgssentre for mindreårige og barnevernsinstitusjoner, *jf. lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere og* barnevernloven kapittel 5, om opplysninger etter første ledd.

Kongen kan gi forskrift om hvilke opplysninger som skal gis etter første ledd, om fremgangsmåten for innhenting av opplysninger etter første ledd, og den videre behandling av de innhentede opplysninger.

I forskrift av 15. oktober 2009 nr. 1286 om utlendinger adgang til riket og deres opphold her (utlendingsforskriften) gjøres følgende endringer:

§ 17-7a skal lyde:

§ 17-7a.*Barnevernmyndighetene og Barne-, ungdoms- og familieetaten*

Barnevernmyndighetene *og Barne-, ungdoms- og familieetaten for enslige mindreårige asylsøkere i omsorgssentre og familiebaserte botilbud,* skal etter anmodning fra politiet i sak om iverksetting av vedtak etter lovens § 90, gi opplysninger om utlendingens navn og adresse uten hinder av taushetsplikt i barnevernloven § *6-7 eller lov om omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere § 14.*